

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง
จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2566

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง
จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารสาธารณะ

สำนักบริหารและพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง
จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

ชุตติภา มาลัย

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะชาย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	การบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม
ชื่อผู้เขียน	นางสาวชุตติภา มาลัย
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการก่อเกิดประวัติความเปิดมาของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็ง และยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้แทนผู้บริหารเทศบาล ผู้แทนฝ่ายสภาเทศบาล ผู้แทนข้าราชการส่วนท้องถิ่น ผู้แทนผู้นำฝ่ายท้องถิ่น คณะกรรมการชมรมนวดแผนไทย ประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการนวดแผนไทย รวมทั้งหมด 62 คน

ผลการวิจัย เกี่ยวกับการก่อเกิดประวัติความเป็นมาของชมรมนวดแผนไทย พบว่า เกิดมาโดยการสนับสนุนส่งเสริมของเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการฝึกอาชีพ และประกอบอาชีพนวดแผนไทยให้กับประชาชนที่เป็นสตรีที่ว่างงาน และมีความสนใจให้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว โดยมีผู้ฝึกอบรมในรุ่นแรกเป็นจำนวน 50 คน โดยมีกระบวนการจัดตั้งอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย มีการเปิดรับสมาชิกชมรม มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับที่ไม่เข้มงวดมากมาย อีกทั้งมีการดำเนินการในเชิงธุรกิจชุมชนเพื่อคนในชุมชน รวมถึงมีการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อสังคมภายในชุมชน

ผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการ และการจัดบริการของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย พบว่ามีการบริหารจัดการด้านเงินทุน ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเป็นเบื้องต้นทุนจากการเข้าหุ้นของสมาชิก และทุนจากค่าบริการนวด รวมไปถึงการขายวัสดุอุปกรณ์และยาสมุนไพร โดยมีทุนหมุนเวียนที่ไม่มากนัก การบริหารจัดการด้านบุคลากรก็ไม่มี ความยุ่งยากซับซ้อน เพราะจำนวนบุคลากรที่อยู่ในวิสาหกิจชุมชนนั้นมีจำนวนที่ไม่มากนัก จึงมีการจัดการภายในลักษณะการช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน ส่วนการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ส่วนมากจะเน้นวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการนวด ไม่มีเทคโนโลยีขั้นสูงในสำนักงานใด ๆ การจัดบริการส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการนวดเป็นหลัก และการจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ยาแผนโบราณต่าง ๆ โดยการนวดมีการนวดทั้งในและนอกสถานที่ตามที่อยู่ให้บริการต้องการ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยหนองป่าครั่ง ยังไม่มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และยังไม่มีการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ มีเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการด้านต่าง ๆ กับสังคมชุมชน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมในอนาคตนั้นต้องอาศัยระยะเวลาอีกหลายปี เพราะต้องสร้างวิสาหกิจชมรมเพื่อสังคมในอนาคตนั้นต้องอาศัยระยะเวลาอีกหลายปี เพราะต้องสร้างวิสาหกิจชมรมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นกว่านี้ ทั้งการบริหารจัดการ การจัดบริการ การประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาด้านบุคคล พัฒนาอาคารสถานที่ พัฒนาระบบบริการ และพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่อย่างไรก็ตามในขั้นต้นวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ควรมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร คือหมอนวดให้มีความชำนาญด้านการนวดอย่างถูกต้องถูกวิธี มีความสะอาด กิริยามารยาทที่ดี ประพฤติตัวเหมาะสม มีแรงจูงใจในการทำงาน รักงาน รักอาชีพของตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ วิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการสื่อสารมาประยุกต์ใช้กับการบริการจัดการ การจัดบริการและการประชาสัมพันธ์ควรมีการเพิ่มทุน เพิ่มจำนวนสมาชิกที่เป็นผู้ใช้บริการให้หลากหลาย และมีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมไปถึงพัฒนาการใช้ภาษาต่างประเทศที่จำเป็น เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้เป็นเข็มทิศในการบริหารจัดการ และการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยให้ก้าวสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม

คำสำคัญ : วิสาหกิจชุมชน, การนวดแผนไทย, ชมรมนวดแผนไทยหนองป่าครั่ง, บริการสุขภาพ

Title	COMMUNITY ENTERPRISE MANAGEMENT FOR UPGRADING TO SOCIAL ENTERPRISE OF TRADITIONAL THAI MASSAGE CLUB OF NONGPAKRANG SUB-DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE
Author	Miss Chutipra Malai
Degree	Master of Public Administration in Public Administration
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Thammaporn Tantar

ABSTRACT

This study was conducted to investigate: 1) historical background of Thai Massage Club Community Enterprise in Nong Pa Krang sub-district, Muang district, Chiang Mai province; 2) management of the Thai Massage Club Community enterprise; and 3) guideline for developing the Thai Massage Club Community enterprise. Data were collected through semi-structured interview schedule and focus group discussion. Key informants consisted of 62 persons who were representatives of the municipal executives, representatives of the municipal council, representatives of local government officials, representatives of community leaders, and people using services of the Thai Massage Club Community Enterprise.

Results of the study revealed that the Thai Massage Community Enterprise arised from the support and promotion by Nong Pa Krang Municipality. It aimed to train Thai massage for unemployed women to earn money to support themselves and their families. It had so first-generation trainers and was open to club members under appropriate regulations. It was a community business operation for people in the community and a social project. There was financial management initially supported by Nong Pa Krang Municipality such as stock entry and circulating capital. The management of human resource was not complicated since there were few personnel. This Thai Massage Club emphasized on equipment used in massage,

massage (in and out of place) and sale of herbal medicines. Strategic plans had not yet been prepared and had not yet established on official network.

It would take many years to become a Thai Massage Club Community Enterprise. This was because the following were needed to be developed: management, service provision, public relations, human resource management, place and building, and information technology. Importantly, masseuses must have code of conduct and be able to use basic foreign languages such as English and Chinese. All of these were important to the development to be the Thai Massage Club Community Enterprise for the society.

Keywords : community enterprise, Thai massage, Nong Pa Krang Thai Massage Club, health service

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา ที่ได้เสียเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ เสนอแนวคิด ให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อ งานวิจัยนี้ อีกทั้งยังเอาใจใส่ในทุก ๆ รายละเอียดขั้นตอนของงานวิจัยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยังช่วยพัฒนาการทำงาน ของผู้วิจัยให้เป็นไปได้อย่างมีคุณภาพ ที่สำคัญยังดูแล เป็นห่วงหาอาบเจ้าเหมือนญาติผู้ใหญ่ คอยถามไถ่ให้คำปรึกษาไม่ใช่ว่าแค่เรื่องเรียนแต่เพียง อย่างเดียว แต่รวมไปถึงการใช้ชีวิต ปัญหาที่เจอ คอยให้กำลังใจ จนงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตาม วัตถุประสงค์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งถึงความกรุณาดังกล่าว และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาอาจารย์ทุกท่านที่ทำการเรียนการสอนในวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่กรุณาให้ความรู้มือเป็นอย่างดี เสียสละเวลาเพื่อสอน อีกทั้งยังแนะนำการทำงาน ต่าง ๆ ให้กับผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบุคลากรวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ช่วยเหลือในการทำวิจัยใน ครั้งนี้ อีกทั้งยังคอยช่วยเหลือและคอยติดตามงานกับผู้จัดทำงานวิจัย ทำให้เสร็จทันเวลาที่กำหนดไว้ อย่างทันท่วงที

ท้ายที่สุดของความสำนึกในครั้งนี้นี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยจน สำเร็จไปได้ด้วยดี ทั้งบุคคลที่ได้กล่าวมาและยังไม่ได้กล่าวถึง ขอขอบพระคุณบิดาที่ล่วงลับ มารดาที่ให้ ชีวิตและสติปัญญา คอยดูแลทั้งกายและจิตใจอยู่ตลอดเวลา ขอขอบคุณลุงและป้าที่ส่งเสียจนเรียนจบ ปริญญาโทในครั้งนี้ ขอขอบคุณมาเวลาที่ทำให้ผู้วิจัยมีอารมณ์ที่ดี มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อ ขอขอบคุณนายธนวัฒน์ มีลักษณะ ที่คอยไปรับ-ส่ง ในช่วงเรียนมหาลัยตลอด คุณค่าที่เกิดขึ้นจาก การศึกษาในงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณค่าน้ำดื่มแต่บิดา มารดา ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวทุกคน ที่ให้ การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ความห่วงใย และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด หากมีสิ่งใดบกพร่อง ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ และขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

ชุตติภา มาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญภาพผนวก.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์หลักของโครงการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise).....	8
แนวคิดการบริหารจัดการ.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น.....	32
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการรวมกลุ่ม.....	35
ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม.....	39

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	41
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	44
ภูมิปัญญาไทย.....	47
การแพทย์แผนไทย และนวดแผนไทย.....	51
กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย.....	75
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	77
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	80
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา.....	81
พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา.....	81
ประชากร (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ).....	81
เครื่องมือในการวิจัย.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลข้อมูล.....	82
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการวิจารณ์.....	83
ตอนที่ 1 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจ ชมรม นวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่.....	84
ตอนที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจ ชมรม นวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่.....	89
ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางดำเนินการแก้ไข.....	95
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่.....	98
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ.....	101
สรุปผลการศึกษาวิจัย.....	101
อภิปรายผลการวิจัย.....	105
ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	113

ภาคผนวก.....	117
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	118
ภาคผนวก ข ภาพการลงพื้นที่วิจัย.....	122
ประวัติผู้วิจัย.....	127

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือน มกราคม พ.ศ. 2563 31

ตารางที่ 2 ตัวยาในลูกประคบสมุนไพร 71

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....80

สารบัญภาพผนวก

หน้า

ภาพผนวกที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คุณสุภัค เสาเจริญ ตำแหน่ง ประธานชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่.....	123
ภาพผนวกที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคุณ ศิริมาศ แสนเปียง ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่.....	126

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศทั่วโลกเริ่มหันมาให้ความสนใจและฟื้นฟู การใช้ประโยชน์จากการแพทย์ดั้งเดิม (ในบางประเทศเรียกเป็นการแพทย์ทางเลือก Alternative medicine) ในการป้องกันโรค และการรักษาความเจ็บป่วยรวมถึงโรคเรื้อรัง หลายชนิด มีการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน มีการยอมรับการแพทย์ดั้งเดิม ในการดูแลสุขภาพ เขตแอฟริกา ลาตินอเมริกา และอเมริกาใต้ ก็มีการดูแลสุขภาพแบบ พื้นบ้าน มีการสะสมและการถ่ายทอดความรู้ในการดูแลรักษาโรคในหมู่เครือญาติและ กลุ่มชาติพันธุ์ของตน มีหมอยาสมุนไพร และคนทรงเป็นผู้ดูแลรักษาโรค กลุ่มประเทศใน ทวีปเอเชีย ส่วนใหญ่มีการบูรณาการระบบสุขภาพ ดั้งเดิมเข้าสู่นโยบายสาธารณสุขแห่งชาติ ในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมาและมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปีหลัง ตัวอย่างเช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อาศัยภูมิปัญญาการแพทย์จีนผสมผสาน เข้าสู่การดูแล สุขภาพระดับปฐมภูมิของชาติ ส่วนประเทศอินเดียและเกาหลี ได้มีการเปลี่ยนแปลง ทางสาธารณสุขของภาคสุขภาพแบบดั้งเดิม ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายของชาติที่ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ (สำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์พัฒนาโดย : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข)

ส่วนในประเทศไทย พบว่ามีการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย (ศिलाจารึก ใน ปี พ.ศ. 1800 ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง) ที่วัดป่ามะม่วง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีการปลูกสวนป่า สมุนไพรขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งยารักษาโรค มีการบดยาใช้ รวมทั้งจารึก เกี่ยวกับการนวด ในสมัยอยุธยา การแพทย์แผนไทยรุ่งเรืองมาก มีการบูรณาการองค์ความรู้ มีการจัดตั้งกรมหมอนวด หมอยา มีป่ายา และมีกฎหมายคุ้มครองป่า ส่วนการนวดไทยจะมี วิวัฒนาการจากแบบอย่างการนวดพื้นบ้าน ไปเป็น การนวดแบบราชสำนัก และการนวด บำบัดรักษา มีการทำคัมภีร์และตำรามากมาย (ยงศักดิ์ ตันติปิฎก, 2550)

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่กลางปี 2539 ทำให้ภาครัฐกิจ ของประเทศไทยเป็นจำนวนมากได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทยขาด สภาพคล่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งยังมีความ อ่อนแอทางด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ และการตลาด ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการจะมี

ประสบการณ์จากการดำเนินการมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ยังคงขาดความสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานอุตสาหกรรมที่หลากหลาย และมีศักยภาพที่จะปรับและขยายตัว เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องหนัง สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป เซรามิก อัญมณี และเครื่องเรือน เป็นต้น จึงยังมีโอกาสที่จะค้นพบช่องทางธุรกิจที่มีศักยภาพสูง ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมารัฐบาลกำหนดนโยบายในการสร้างยุทธศาสตร์ใหม่ให้กับกลุ่มหัตถกรรม หัตถอุตสาหกรรม และหัตถศิลป์ ทำให้มีกระบวนการช่วยเหลือสนับสนุนในทุกรูปแบบจากหลายองค์กรสู่ระบบรากหญ้า ทั้งการจัดอบรมสัมมนา การช่วยเหลือด้านการตลาด และมีเงินให้กู้เพื่อการลงทุน ทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับรูปแบบจากที่เน้นผลิตสินค้าให้มีราคาถูกจากการผลิตเป็นจำนวนมาก (Mass production) มาเป็นการวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้า (Value creation) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาลโดยส่งเสริมให้เน้นการออกแบบเพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าในตลาดโลก จึงยังมีโอกาสอยู่มากที่จะค้นพบช่องทางธุรกิจที่มีศักยภาพสูง การบริหารการตลาดและการพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการที่เหมาะสม วิธีการจัดที่ปรึกษาด้านการบริหารธุรกิจ ระดมเข้าช่วยให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกิจการจำเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นวิสาหกิจที่มีขนาดกลางและเล็กได้มีโอกาสเติบโตและขยายตลาดสู่ประชาคมอาเซียนได้

ปัจจุบันรัฐบาลได้เน้นการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาประเทศไทยโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) มุ่งพัฒนาสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ และตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ได้วางรากฐานการพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้คู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้เข้มแข็ง โดยพัฒนาคุณภาพคนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดี รู้รัก และสืบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณี และค่านิยมที่ดีงาม มีร่างกายแข็งแรง ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เท่าเทียมกันสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต พร้อมทั้งเร่งพัฒนาดำรงชีวิต พร้อมทั้งเร่งพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ควบคู่กับการต่อยอดและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชนและการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพสร้างรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนในชุมชน

จากแนวการพัฒนาประเทศดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานเห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาและศักยภาพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา โดยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นแนวคิดการพึ่งตนเองในบริบทของชุมชน โดยไม่มุ่งหวัง

แสวงหากำไร แต่มุ่งตอบสนองการอยู่ร่วมกัน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนการพึ่งตนเองของชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับทุนของของชุมชน ดังนั้นกระบวนการจัดการกลุ่มสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและส่งเสริมให้ชุมชนเกิดระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดอำนาจในการต่อรอง รู้จักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริการ และยกระดับของผลิตภัณฑ์สู่ตลาดต่อไป

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาแบบทุนนิยม จึงทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและการเมืองตลอดจนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การทำลายตนเองของมนุษย์ในที่สุด ไม่ได้เน้นถึงการพัฒนาทางด้านจริยธรรมที่เกิดจากความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนและการแบ่งปัน เน้นความสุขที่เกิดจากจิตใจ มากกว่าความสุขที่เกิดจากการได้ใช้วัตถุแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธวัตถุแต่ใช้ในระดัพบอเพียง ทำให้สังคมประสบปัญหาในเรื่องของคนและการขาดคุณธรรมจริยธรรมก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหา การเอารััดเอาเปรียบจากผู้ด้อยโอกาสทางการค้า การละเมิดลิขสิทธิ์ทางการค้า ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ คุณธรรมจริยธรรมนี้ยังส่งผลต่อภาคธุรกิจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจการผลิต การบริการหรือการพาณิชย์ต่าง ๆ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่น โดยทำการจัดตั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เข้ามาดูแลส่งเสริมการดำเนินกลุ่มอาชีพธุรกิจชุมชนให้มีความศักยภาพในเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางทำให้ท้องถิ่นสามารถบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วและตรงจุดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับชุมชนโดยได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งกรรมการและผู้บริหารจากการเลือกตั้งของประชาชน ด้วยเหตุนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงสามารถทราบถึงปัญหา ตลอดจนศักยภาพที่แท้จริงของชุมชนมากที่สุด จึงถือได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักอันมีความสำคัญยิ่งของชุมชน เป็นหน่วยงานที่มีทั้งศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ และงบประมาณ หากการประสานความร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่นจะเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริงแล้วผนวกกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจชุมชนจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ธุรกิจชุมชนเป็นนโยบายการดำเนินงาน เพื่อลดความยากจน และนำไปสู่การจ้างงานสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายอันจะนำไปสู่การพอมิพอกินสามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการอนุรักษ์ฟื้นฟูต่อยอดภูมิปัญญาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดที่กว้างมากขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจะต้องมุ่งเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน (Competitiveness) ของธุรกิจโดยปรับเปลี่ยนแนวคิดและเทคนิคการจัดการที่มุ่งเน้นการพิจารณา

สภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นสำคัญ แล้วมุ่งที่จะปรับแนวทางการบริหารและทิศทางการธุรกิจให้สอดคล้อง เพื่อจะสามารถนำพาองค์การธุรกิจให้อยู่รอด เจริญเติบโต และบรรลุถึงภารกิจ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดขององค์การได้ในที่สุด

จากสภาพการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนจะเห็นว่า ยังขาดความรู้ในด้านแนวคิดการบริหารธุรกิจซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาไปสู่การแข่งขันในตลาดหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งรัฐบาลก็ได้ตระหนักถึงการส่งเสริมโดยการใช้กลยุทธ์การสร้างคุณค่า (Value creation) ด้วยการนำจุดแข็งที่มีอยู่ในประเทศไทย ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ฝีมือแรงงาน ภูมิปัญญาต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะสามารถผลิตสินค้าและบริการเสนอสู่ตลาดและสนองความต้องการของลูกค้าได้ในระดับโลก สิ่งสำคัญคือการพยายามสร้างสินค้าและบริการที่มีคุณค่ายากต่อการลอกเลียนแบบสามารถสร้างมูลค่าให้สูงขึ้นได้จากความได้เปรียบเชิงการแข่งขันที่ต่างจากเพียงการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการกำหนดการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมจุดแข็งของแต่ละวิสาหกิจในการส่งเสริมการสร้างคุณค่าต่อไป

ชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง ปัจจุบันนั้นได้ทำการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนดำเนินกิจกรรมนวดแผนไทย อบสมุนไพร และสปา อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งในการสร้างอาคารฉลองครองราชย์ครบ 60 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2547 เป็นอาคาร 2 ชั้น โดยให้อาคารชั้นหนึ่งใช้เป็นสถานที่จัดแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลหนองป่าครั่ง ชั้นที่สองทำการเปิดเป็นบริการนวดแผนไทย เสริมสวย และสปา ในส่วนของเงินลงทุนนั้นได้มาจากเงินกองกลางซึ่งเป็นเงินหุ้นสมาชิกของชมรมนวดแผนไทย ในการตกแต่งอาคารนวดแผนไทย ได้ทำการเริ่มเปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา การบริหารจัดการมีคณะกรรมการของชมรมนวดแผนไทยเป็นผู้ดำเนินการ

โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะของชมรมและการบริหารงานภายในชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งผลของการบริหารจัดการนั้นเกิดประสงผลสำเร็จในด้านการบริการ แต่ในขณะเดียวกันก็พบปัญหา/อุปสรรคในเรื่องของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการเงิน และการตลาด ดังนั้นจึงน่าสนใจอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาเพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มชมรมวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้ความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงนำมาสู่การทำวิจัยในครั้งนี้

คำถามการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีความชัดเจนในส่วนของเนื้อหาสาระที่ และทำให้การศึกษาวิจัยมีขอบเขตที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงตั้งประเด็นคำถามหรือโจทย์การวิจัย ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อเกิดขึ้นได้อย่างไร
2. การบริหารจัดการและการจัดบริการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์หลักของโครงการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการวิจัยตรงตามความต้องการ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับคำถามการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการก่อกำเนิด ประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย องค์ความรู้ด้านการก่อกำเนิด ประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย รวมถึงการได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็ง และยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างสมบูรณ์
2. ผลของการศึกษาวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ และวิสาหกิจชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐพละเอกชน ที่มีบทบาทหน้าที่การพัฒนาสังคมชุมชนได้ตามความเหมาะสม

3. ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปต่อยอดในเชิงวิชาการ ในมิติของการจัดหลักสูตรอบรมสัมมนาในระยะสั้น การจัดการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ รวมถึงการทำวิจัยต่อยอดในมิติอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน และสถาบันทางการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

ขอบเขตด้านประชากร (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำการวิจัยได้แก่ ผู้แทนผู้บริหาร จำนวน 1 คน, ผู้แทนฝ่ายสภา จำนวน 3 คน, ผู้แทนข้าราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, ผู้นำท้องที่ จำนวน 1 คน, คณะกรรมการชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จำนวน 14 คน, สมาชิกชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จำนวน 20 คน, ประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จำนวน 20 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกระบวนการจัดตั้งวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย การคัดเลือกกรรมการระเบียบข้อบังคับ การดำเนินงานเชิงธุรกิจ รวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อชุมชนการบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งหาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนนวดแผนไทย ที่มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินงานและจัดบริการนวดแผนไทยให้กับประชาชนทั่วไป และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสุขภาพตามหลักแพทย์แผนไทย หรือแพทย์ทางเลือกที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน โดยปัจจุบันมีชื่ออย่างเป็นทางการว่าวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยหนองป่าครั่ง

การบริหารจัดการ หมายถึง เทคนิค วิธีการ แนวทาง การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วยการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ / อาคารสถานที่ เทคโนโลยี รูปแบบการจัดการบริการ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ รวมถึงการประชาสัมพันธ์และสร้างภาคีพันธมิตรที่ดึงมาให้กับวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย

การจัดบริการ หมายถึง รูปแบบวิธีการที่วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยได้ดำเนินการด้านการบริการให้กับลูกค้า กลุ่มคน ชุมชน ที่มาใช้บริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่นอกเหนือจากการนวด การขายวัสดุอุปกรณ์ และขายยาแผนไทย เน้นลักษณะของการทำกิจกรรมโครงการพิเศษที่กระทำให้กับลูกค้า และสังคมชุมชนโดยรวม

การพัฒนา หมายถึง การทำให้วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยหนองป่าครั่งมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านปริมาณงบประมาณที่มากเพียงพอต่อการขยายกิจการให้มีความทันสมัย สะดวกสบาย และมีความปลอดภัยมากขึ้น การเพิ่มจำนวนหมอนวด การพัฒนาศักยภาพของหมอนวด การเพิ่มกลยุทธ์ด้านการให้บริการที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าผู้มาใช้บริการให้เพิ่มมากขึ้น และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิก คือ กลุ่มหมอนวดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตลอดจนการทำให้วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย เป็นชมรมที่เป็นประโยชน์ให้กับสังคม ชุมชน ได้ในบางโอกาส

แนวทาง หมายถึง การค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยหนองป่าครั่ง ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการ และพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิก และสังคมชุมชน มีความเจริญก้าวหน้ามีความมั่นคงยั่งยืน และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตามระเบียบกฎหมาย โดยเป็นองค์กรสร้างกำไรให้กับวิสาหกิจ แบ่งปันให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึงในขณะเดียวกันก็สามารถนำกำไรไปใช้ในส่วนของการพัฒนาสังคมตลอดจนด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำหลักการวิธีการมาใช้เป็นแนวทางและยุทธวิธีในการทำวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)
2. แนวคิดการบริหารจัดการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
5. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม และการรวมกลุ่ม
6. ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
8. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
9. ภูมิปัญญาไทย
10. การแพทย์แผนไทย และการนวดแผนไทย
11. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
13. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 กิจการเพื่อสังคมเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าเมื่อสังคมก้าวหน้า ขยายขนาด และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมจึงเกิดขึ้นตามมาโดยทวีความซับซ้อน หลากหลาย และความรุนแรงเช่นเดียวกัน จนยากที่หน่วยงานภาครัฐจะรับมือได้ทั้งหมดในขณะที่หน่วยงานเอกชนก็มักดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยตรง เช่น ผู้ถือหุ้น เท่านั้น จึงเกิดองค์กรพัฒนาแบบอิสระขึ้นมามากมายแต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนมักต้องพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกในลักษณะต่าง ๆ เช่น การรับบริจาค การขอการสนับสนุนแบบให้เปล่า ทำให้ประสบปัญหาความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ข้อจำกัดในการขยายขอบเขตและงาน และความยั่งยืนขององค์กร นี่เป็นข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดแนวคิดด้านธุรกิจเพื่อสังคม ที่ดำเนินงานเพื่อเป้าหมายทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม โดยมีแผนธุรกิจที่สามารถ

สร้างรายได้เพื่อหล่อเลี้ยงการดำเนินงานและขยายงานให้เต็มศักยภาพ โดยไม่จำเป็นต้องรอรับเพียงเงินบริจาคเท่านั้น (สำนักงานสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2560)

ปีพ.ศ. 2553 สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ-TSEO ได้กำหนดคำแปลของ "Social Enterprise" ว่าหมายถึง ธุรกิจหรือองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เป็นการเชื่อมโยงจุดแข็งของสองภาคส่วน คือ การจัดการที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชนมา ร่วมกับการมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาของภาคสังคม เพื่อทำให้เกิดทางแก้ไขปัญหาที่มีนวัตกรรมและมีความยั่งยืน

ต่อมาในยุคปัจจุบันกิจการเพื่อสังคมได้รับการยอมรับว่าเป็นทางออกสำคัญของทางตันที่มูลนิธิ หรือ NGO (องค์กรสาธารณประโยชน์ ไม่แสวงหากำไร) และหน่วยงานการกุศลแต่ละองค์กรประสบปัญหาเรื่องขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการขับเคลื่อนกิจกรรม ด้วยข้อจำกัดทางกฎหมายที่ไม่ให้มูลนิธิและองค์กรการกุศลหารายได้ทำกำไร สิ่งเดียวที่ทำได้คือการขอทุนทั้งในและนอกประเทศ บางองค์กรได้รับการสนับสนุน บางองค์กรไม่ได้รับการสนับสนุน ธุรกิจเพื่อสังคมถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดย ดร.มุฮัมหมัด ยูส (20 10) แบ่งธุรกิจสังคมประเภทแรก เป็นธุรกิจที่ไม่สูญเสียเงินต้น-ไม่ปันผลกำไร (non-loss, non-dividend) โดยมุ่งที่จะแก้ปัญหาสังคมเป็นการนำกำไรทั้งหมดที่ได้ กลับมาพัฒนาและขยายธุรกิจต่อ เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทแรกนี้สามารถได้รับเงินลงทุนคืน เฉพาะเงินต้นเท่านั้น ไม่มีการให้ดอกเบี้ย หรือชดเชยค่าเงินเพื่อใด ๆ คือ non-loss และจะไม่ได้รับปันผลใด ๆ จากกำไรที่เกิดขึ้นจากธุรกิจ โดยกำไรทั้งหมดจะคงไว้ในกิจการเพื่อใช้แก้ปัญหาสังคม ส่วนธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2 เป็นธุรกิจที่แสวงหากำไรและสามารถปันผลได้แต่อยู่บนเงื่อนไขว่าเจ้าของธุรกิจหรือผู้ถือหุ้นของกิจการจะต้องเป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส เพราะการปันผลกำไรนั้น ถือเป็น การขจัดความยากจน เป็นการแก้ไขปัญหาสังคม สมตามจุดมุ่งหมายของธุรกิจเพื่อสังคมในตัวเอง ตัวอย่างของธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2 ได้แก่ ธนาคารกรามีน ซึ่งถือหุ้นโดยคนยากจน ที่เป็นทั้งผู้ฝากเงินและลูกค้าสินเชื่อ โดยนำสินเชื่อไปใช้ในการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้หลุดพ้นจากความยากไร้ จนกลายมาเป็นการบุกเบิกแนวคิดสินเชื่อรายย่อย หรือ Microfinance ที่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือขยายการเข้าถึงบริการทางการเงินแก่กลุ่มคนฐานรากในหลายประเทศทั่วโลก

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ชัชรพล เพ็ญโฉม (2555) มีการแบ่งธุรกิจเพื่อสังคมออกเป็น 3 ประเภทหลักจากแนวคิดของนักวิชาการฝั่งยุโรป ดังต่อไปนี้คือ 1) ธุรกิจเพื่อสังคมด้านการทำเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) คือ ธุรกิจที่เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นระบบการทำเกษตรแบบยั่งยืน 2) ธุรกิจเพื่อสังคมด้านการเงิน (Finance) และการค้าที่เป็นธรรม (Fairtrade) คือธุรกิจที่เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และสร้างโอกาสในการลงทุนให้กับกลุ่มคนที่ยากจน 3) ธุรกิจเพื่อสังคมด้านการกุศล (Charity Projects) คือ ธุรกิจที่เริ่มต้นมาจาก

เป้าหมายในการช่วยเหลือกลุ่มคนที่ขาดโอกาส หรือประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านการขาดโอกาสทางการศึกษา ปัญหาด้านการขาดโอกาสในการรักษาพยาบาล ปัญหาการเจ็บป่วยร้ายแรงด้วยโรคที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ อย่างเช่นโรคมะเร็ง และปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

แต่ในส่วนของภาคธุรกิจที่ ปรีดี บุญซื่อ (2560) ได้กล่าวนั้นคือตัวอย่างธุรกิจเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงระดับโลก คือ Grameen Bank ที่ริเริ่มโดย ดร.มุฮัมมัด ยูซ (Muhammad Yunus) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลปี 2006 ได้มีการคิดการพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคมอย่างยั่งยืน โดยริเริ่มพัฒนารูปแบบธนาคารเพื่อคนจนที่มีชื่อเสียงอย่าง Grameen Bank ของบังกลาเทศขึ้นมา ด้วยหลักคิดที่ว่า "โลกที่เป็นศูนย์ 3 อย่าง" คือ โลกที่ความยากจนเป็นศูนย์ การว่างงานเป็นศูนย์ และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ ดังนั้นธุรกิจเพื่อสังคมจะยั่งยืนได้ ถ้าธุรกิจเพื่อสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการดังกล่าว ดร.มุฮัมมัด ยูซกล่าวว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วอาจคิดว่าประเทศกำลังพัฒนาที่มุ่งจะพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างได้เต็มที่ที่เป็นประเทศที่ไม่สนใจเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในความเป็นจริง ประเทศกำลังพัฒนาที่ใหญ่สุดอย่างจีนกับอินเดียล้วนเข้าร่วมข้อตกลงปารีสเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทุกวันนี้ ประเทศกำลังพัฒนาสามารถก้าวข้ามเทคโนโลยีดั้งเดิม และหันไปใช้เทคโนโลยีสะอาด และมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องพลังงาน เครือข่ายโทรคมนาคม และยานยนต์ต่าง ๆ ในบังกลาเทศมีตัวอย่างธุรกิจพลังงานเรียกว่าที่ดำเนินงานตั้งแต่ปี 1996 ในปี 2007 Grameen Shakti ติดตั้งแผงโซลาร์ให้กับครัวเรือนทั่วบังกลาเทศ 100,000 แห่ง ต้นปี 2017 จำนวนเพิ่มเป็น 1.8 ล้านครัวเรือน ทำให้Grameen Shakti กลายเป็นองค์กรที่จัดหาแผงโซลาร์ให้ครัวเรือนรายใหญ่ที่สุดของโลก พลังงานไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ ทำให้ชนบทบังกลาเทศมีไฟฟ้าใช้ เด็กมีแสงสว่างเพื่อทำการบ้านในยามค่ำคืนร้านค้า ศูนย์ชุมชน และสุเหร่าสามารถขยายเวลาทำกิจกรรมจนถึงกลางคืน ผู้หญิงสามารถทำงานกับจักรเย็บผ้าไฟฟ้า และช่วยคนบังกลาเทศนับล้าน ๆ คนเข้าถึงอินเทอร์เน็ต

รูปแบบของธุรกิจเพื่อสังคม ยังถูกนำไปเทียบกับรูปแบบของสหกรณ์ที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งมีการปันผลกำไรที่ได้ให้แก่สมาชิกตามส่วน ในกรณีนี้ ดร.มุฮัมมัด ยูซ ได้ขยายความว่า สหกรณ์ จัดอยู่ในข่ายที่เรียกว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคมได้ ก็ต่อเมื่อ สมาชิกที่เป็นเจ้าของสหกรณ์เป็นคนยากจนเท่านั้น เนื่องจากการปันผลกำไรจะต้องเป็นไปเพื่อช่วยเหลือคนยากไร้ให้หลุดพ้นจากความยากจน แต่เมื่อใดก็ตาม ที่สหกรณ์ถูกจัดตั้งขึ้นโดยคณะบุคคลทั่วไปหรือองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องหรือรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มสมาชิก แม้เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นจะจัดอยู่ในข่ายธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 1 แต่สหกรณ์มีการดำเนินงานเพื่อแสวงหากำไรและปันผลกำไรกันระหว่างสมาชิกที่เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งมีไม่ใช่เป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสที่แท้จริงสหกรณ์ประเภทดังกล่าวนี้จะไม่จัดว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคม

ในส่วนของธุรกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินการอยู่ในประเทศไทย ถูกจัดแบ่งประเภทตามลักษณะของกิจการ โดย สฤณี อาชวานันทกุล และคณะ (2553) ได้ให้นิยามกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทยไว้ว่ามีลักษณะ ดังต่อไปนี้ กิจการเพื่อสังคมมีพันธกิจหลักในการช่วยเหลือคนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของปัจจัยพื้นฐาน กิจการเพื่อสังคมมีการคำนึงถึง สังคม สิ่งแวดล้อม สร้างโอกาส เป็นหลักและมีความยั่งยืนทางการเงิน กิจการเพื่อสังคมมีความหลากหลายแนวทางในการทำธุรกิจแต่จุดประสงค์ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจระดับเล็ก (Micro Economic) และกิจกรรมในพื้นที่ไร้ตลาดไปจนถึงตลาดโตเร็ว กิจการเพื่อสังคมสร้างผลตอบแทนเป็นหลักด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สูงสุดไม่ใช่กำไรสูงสุด กิจการเพื่อสังคมต้องใช้กลไกทางการตลาด ทรัพย์สินทางปัญญา และการประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย ได้แก่ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน เพื่อสร้างค่านึงที่สำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก

โดยการดำเนินกิจการเพื่อสังคมตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นไปในทิศทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการของธุรกิจดังกล่าว ซึ่ง เรวัต ตันตยานนท์ (2545) ให้คำนิยามของผู้ประกอบการเพื่อสังคมว่า หมายถึงบุคคลที่มีความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะลงทุนลงแรงของตนเองเพื่อทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งในรูปของธุรกิจที่แสวงหากำไร เพื่อนำกำไรที่เกิดขึ้นไปใช้สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม และในรูปของธุรกิจหรือกิจการที่ไม่แสวงหากำไร ที่ดำเนินการโดยมีเป้าหมายหลักเป็นไปเพื่อทำให้สังคมดีขึ้นในบางครั้ง อาจเรียกได้ว่า นักทำกิจกรรมเพื่อสังคม ก็ถือเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมประเภทหนึ่งได้

ในขณะที่ พนิต กุลศิริ (2558 อ่างใน ไปยดา นนทโกวิท, 2560) กล่าวถึงแนวคิดธุรกิจเพื่อสังคมว่ากิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: S.E.) คือธุรกิจที่เป็นได้ทั้งประเภทที่หากำไรและไม่หากำไร ยึดถือการตอบแทนประโยชน์สู่สังคมเป็นแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจ ธุรกิจในรูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise หรือ S.E.) นั้นจะเน้นด้านการกระจายรายได้สู่หน่วยผลิตในกลุ่มสังคม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ความเป็นธรรม การเอื้อเพื่อแบ่งปัน (Sharing) และการกระจายข้อมูลข่าวสาร ความรู้และวิทยาการในมวลหมู่สมาชิก และเป็นธุรกิจที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Innovation) เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการลดต้นทุนการผลิตและใช้ทรัพยากรการผลิตต่าง ๆ ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ธุรกิจในมุมมองของกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: S.E.) จะมองที่คุณค่าในตัวมนุษย์แต่ละคนมากกว่าฐานะรายได้ ศักยภาพในการผลิตของมนุษย์แต่ละคนจะถูกนำออกมาใช้งานในฐานะผู้เป็นเจ้าของ หน่วยผลิตของสังคม ดังนั้นในบางครั้งจึงมีการใช้คำว่า Social Entrepreneur เพื่อสื่อความหมายของลักษณะธุรกิจของกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: S.E.) ให้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้นกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: S.E.) เป็นการเอาแนวคิดระบบเศรษฐกิจในรูปแบบสหกรณ์ตามโครงการพระราชดำริมาประยุกต์ให้เข้ากับการบริหารธุรกิจเอกชนทั้งในส่วนที่หากำไร และไม่หากำไร ยึดแนวทางด้านการพัฒนาสังคมซึ่งอยู่บน

พื้นฐานของจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจ โดยคุณลักษณะของธุรกิจเพื่อสังคม มีดังต่อไปนี้
 1) เป้าหมายสูงสุดเป็นไปเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เพื่อผลกำไรทางการเงิน 2) มีรูปแบบการดำเนินการที่ยั่งยืนทางการเงิน 3) เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) ผลกำไรกลับคืนสู่สังคม และเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) ดำเนินการอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้

ซึ่งได้มีการกล่าวโดยสรุปคือ ธุรกิจเพื่อสังคม คือรูปแบบธุรกิจที่ยึดถือการตอบแทนประโยชน์สู่สังคมเป็นแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจ ซึ่งการทำธุรกิจเพื่อสังคมมีทั้งรูปแบบที่ไม่ปันผลกำไรให้เจ้าของธุรกิจ แต่มีการนำผลกำไรไปสู่การช่วยเหลือสังคมทั้งหมด กับรูปแบบที่มีหุ้นส่วนการทำธุรกิจเพื่อสังคมเป็นผู้ถือโอกาส หรือมีฐานะยากจน จึงนำกำไรมาปันผลให้แก่หุ้นส่วน ซึ่งผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคมมาเป็นกรอบการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินกิจการ

แนวคิดการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารจัดการ

คำว่าการบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) มีความหมายที่นิยมใช้ควบคู่กันโดยมีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

Dublin and Alerland (อ้างใน กรรณก ทิพรส, 2543: 32) ได้มีการกล่าวไว้ว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ ผ่านหน้าที่ทางการบริหารต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ในขณะที่ สมาน รังสิโยฤกษ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์ (2553: 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงาน เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่งการบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น ในส่วนของ ธนชัย ยมจินดา (2554: 60) จึงได้จำกัดความของการจัดการ คือ กระบวนการซึ่งประกอบไปด้วยหน้าที่พื้นฐาน ได้แก่ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการและการควบคุมแต่ ศิริพร พงศ์ศรีไพโรจน์ (2540: 13) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าการจัดการหรือการบริหารคือศิลปะในการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคล ซึ่งเป็นผู้บริหารขององค์การในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมกิจการ ให้ดำเนินไปตามนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางไว้ อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพที่สุด

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการบริหารจัดการ คือ ศิลปะการวางแผนสั่งการ การนำ และการควบคุม ให้บุคคลในองค์การทำงานให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์การให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการสร้างให้บุคคลภูมิใจในองค์การ ซึ่งแนวคิดทางการบริหารมี 2 แนวความคิดที่สำคัญคือแนวคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์และแนวความคิดการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์ 1) แนวคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ แนวคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์มีการกำหนดขึ้นครั้งแรกในสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยเทเลอร์ และเฟยอล ซึ่งเป็นผู้ต้นคิดสำคัญในการวางหลักการ และทฤษฎีการบริหารที่ถูกต้องเป็นครั้งแรก แต่ Taylor (1978: 126 อ้างใน ธงชัย สันติวงษ์, 2537: 23) ซึ่งเป็นผู้นำและบิดาแห่งการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ได้ทำการศึกษาวิธีการปฏิบัติทางการผลิตในระดับโรงงานขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้หลักต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เทเลอร์ เชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะ กำหนดปริมาณงานที่แต่ละคนทำได้ในระยะเวลาที่กำหนดโดยไม่เป็นการบีบบังคับต่อตัวผู้ทำงานนั้น และการศึกษาเกี่ยวกับเวลาดังกล่าวจะเป็นไปได้โดยถูกต้องและมีหลักเกณฑ์มากที่สุด ซึ่งจะป้องกันข้อ โต้แย้งต่าง ๆ ได้ โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด คือ คนงานจะได้ประโยชน์จากการ ทำงานให้ครบตามปริมาณส่วนฝ่ายบริหารก็จะได้รับประโยชน์จากการได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นถ้ามีการ ดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้ได้แก่ 1) จัดการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นออกไปจากกระบวนการทำงาน 2) ฝึกให้คนงานได้เรียนรู้วิธีการทำงานใหม่ ๆ 3) มีการกำหนดมาตรฐานของงานที่สูงขึ้นกว่าปกติ 4) จัดระบบค่าตอบแทนให้อยู่บนพื้นฐานของความสามารถและผลผลิตที่สูงขึ้นซึ่งจะมีวิธีการเพื่อกำหนดวิธีการทำงานหรือที่เรียกว่า การวิเคราะห์เวลาและการเคลื่อนไหว (Time and Motion Study) โดยมีสาระสำคัญคือ "การเปลี่ยนจากความไม่มีประสิทธิภาพที่สืบเนื่องมาจากวิธีปฏิบัติแบบ ไม่มีหลักเกณฑ์มาเป็นความมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยตัว ผู้บริหารตามความรับผิดชอบที่ควรจะต้องมีมากกว่าเดิม"

ในการบริหารจัดการที่มีหลักเกณฑ์นี้มีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ต้องมีการคิดค้น และกำหนด "วิธีที่ดีที่สุด" สำหรับงานที่จะทำแต่ละอย่าง กล่าวคือจะต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ ดีที่สุด ที่จะช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมี การจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และ ในเวลาเดียวกันการจ่าย ผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จะต้องจ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมดสำหรับส่วนที่เกินกว่ามาตรฐาน 2) ต้องมี การคัดเลือกและพัฒนาคนงาน จัดงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน ซึ่งเทเลอร์เน้นความจำเป็นที่ จะต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธี ในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณา เป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ 3) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่าง รอบคอบเกี่ยวกับวิธีทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคคนงานนี้ ซึ่งเทเลอร์เชื่อว่า คนงานจะไม่คัดค้านต่อ วิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นเพราะ โดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับ รายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธี สุดท้าย 4) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและ

คนงาน เทเลอร์เชื่อว่าฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่จะต้องไม่ใช่ด้วยการไปลงมือปฏิบัติงานที่ควรเป็นของคนงานเท่านั้นแนวคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ของ Fayol (1978 อ้างใน นิรมล กิติกุล, 2551: 29 - 32) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหารและจัดการสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้คือ 1) เกี่ยวกับหน้าที่การจัดการ (Management Functions) กระบวนการจัดการประกอบด้วยหน้าที่ต่าง ๆ 5 ประการย่อย คือ การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติขึ้นไว้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคตสอง การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม ที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้ สามการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง การสั่งการงานต่าง ๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีและต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานด้วยตลอดจนเข้าถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ สี่การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด ห้าการควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้ 2) ลักษณะของผู้บริหาร ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีคุณลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้เทคนิคในการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมเรียกว่า ความสามารถทางด้านการจัดการ ซึ่งต่างจากพนักงานระดับปฏิบัติที่จะเน้นหนักที่เทคนิควิธีการทำงานเป็นสำคัญ 3) เกี่ยวกับหลักการจัดการ (Management Principles) เฟยอล ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการจัดการไว้ คือ หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ เฟยอล เชื่อว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้และอำนาจหน้าที่ที่ควรจะมีเท่ากับความรับผิดชอบ นั่นคือเมื่อผู้ใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานใดงานหนึ่ง ผู้นั้นก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่เพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดี หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว การกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งที่เกิดขึ้นนั่นเอง หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกัน ควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายขององค์การในที่สุด หลักของการอ้างไว้ซึ่งสายงาน ซึ่งก็คือสายการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุดในองค์การที่จะเอื้ออำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการติดต่อสื่อสารในองค์การอีกด้วย หลักของการแบ่งงานกันทำ คือ การแบ่งงานกันตามความถนัด เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของบุคลากรในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ตามหลักเศรษฐศาสตร์หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย ระเบียบวินัยในการทำงานนั้นเกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน

โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดความเคารพเชื่อถือและทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความยุติธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์จากส่วนรวมระบุไว้ว่าเป้าหมายและผลประโยชน์ส่วนบุคคล หรือของส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ หลักของการใช้ประโยชน์ตอบแทน ต้องมีความยุติธรรมและให้เกิดความพอใจและประโยชน์มากที่สุดแก่ทั้ง 2 ฝ่าย คือลูกจ้างและนายจ้างให้สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะการณ์ปัจจุบัน หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง การจัดการควรจะต้องมีการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางเพื่อที่จะควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะทำได้ หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย การจัดระเบียบสำหรับการทำงานของคนงานในองค์การนั้น ผู้บริหารจำต้องกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้องชัดเจนพร้อมทั้งระบุถึงความสัมพันธ์ต่องานอื่น เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย หลักของความเสมอภาค ผู้บริหารต้องยึดถือเรื่องความเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความจงรักภักดีและอุทิศตนในการทำงานให้กับองค์การ หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุของการสิ้นเปลือง และทำให้การจัดงานไม่เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารและคนงานจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่งเพื่อเรียนรู้งานจนทำได้ดีเสียก่อน หลักของความคิดริเริ่ม การช่วยคิดริเริ่มของคนงานทุกคนภายในขอบเขตที่คนคนนั้นพึงมี จะเป็นพลังอันสำคัญที่จะทำให้องค์การเข้มแข็งขึ้นตลอดจนแผนงานและเป้าหมายต่าง ๆ ก็จะถูกทำให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย หลักของความสามัคคี คือการเน้นถึงความจำเป็นที่ทุกคนในองค์การจะต้องทำงานเป็นกลุ่มที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะให้เกิดการบรรลุเป้าหมายขององค์การเป็นอย่างดีภายในทิศทางเดียวกัน 2) แนวคิดการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับ "คน" ด้วยการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนและกลุ่มคนในองค์กรต่าง ๆ โดย Mayo (1979 อ้างใน เฉลิมชัย ไวยชิตา, ม.ป.ป) พบว่า แท้จริงแล้วพฤติกรรมของคนในหน้าที่การงานที่จัดไว้ให้นั้นจะไม่ใช่เหตุผลคือมิใช่ว่าจะทำงานเพื่อหวังผลตอบแทนด้วยเงินแต่เพียงอย่างเดียว เพราะว่านอกเหนือจากการทำงานเพื่อเงินแล้วเรื่องของความต้องการทางด้านสังคมภายในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก "ความรู้สึก" ที่เป็นเรื่องราวทางจิตใจของคนงาน และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนงานด้วยกันก็มีส่วนทำให้คนงานพอใจและทำงานได้ดี บรรลุผลตามที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ ในขณะที่ (ธงชัย สันติวงษ์ , 2537: 65 - 71) นั้นได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดการบริหารและการจัดการสมัยใหม่ การสร้างแนวคิดและทฤษฎีแม้ในปัจจุบันจะยังไม่มียุทธศาสตร์ใหม่ที่ชัดเจนแตกต่างจากเดิมก็ตาม แต่การคิดค้นเพิ่มเติมสิ่งใหม่จนถึงปัจจุบันยังมีขึ้นเรื่อย ๆ ที่สำคัญก็คือ การหาวิธีการใหม่ที่จะช่วยให้สามารถขจัดปัญหาทุกอย่างเข้าสู่สภาพที่เป็นจริงในทางปฏิบัติเพื่อให้การปฏิบัติงานทางการบริหารทุกกรณีมีประสิทธิภาพทุกครั้ง

และเหมาะสมกับสถานการณ์เสมือนนั้นมี 3 วิธีการดังนี้ 1) วิธีการบริหารแบบตัดสินใจ (Decisional Approach) การศึกษาตามแบบนี้การใช้เครื่องมือสมัยใหม่ คือ "การวิเคราะห์เชิงปริมาณ" เป็นอันมาก ประโยชน์หรือข้อดีของการใช้เครื่องมือ ดังกล่าวก็คือช่วยให้มีเครื่องมือสำหรับการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เป็นอย่างดี ส่วนข้อเสียคือ ทำให้เกิดการมองข้ามสิ่งที่เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถวัดด้วยเครื่องมือนี้ได้ 2) วิธีการบริหารแบบระบบเพื่อการปรับตัว (Adaptive Approach) การศึกษาตามแบบนี้วิธีการศึกษาจะสนใจพิจารณาถึงความสัมพันธ์ขององค์การที่จะต้องทำการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกองค์การ 3) วิธีการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency or Situational Approach) เป็นวิธีการบริหารที่เปิดโอกาสให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนต่าง ๆ ที่มักจะมียู่ในองค์การสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน

แต่ในส่วนของ พิทยา บวรวัฒนา (2556: 42) ได้เสนอความคิดการบริหารจัดการของ Gulick และ Urwisch กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ เรียกว่า POSDCORB ว่ามีดังนี้ การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายขององค์การว่า ควรทำเพื่อวัตถุประสงค์อะไร และจะดำเนินการอย่างไร การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดตั้งโครงสร้างอำนาจอย่างเป็นทางการภายในองค์การเพื่อประสานงานหน่วยงานย่อยต่าง ๆ ให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ การบรรจุ (Staffing) หมายถึง หน้าที่ด้านบริหารงานบุคคล เพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และจัดเตรียมบรรยากาศในการทำงานที่ดีไว้ การสั่งการ (Directing) หมายถึง การที่หัวหน้าฝ่ายบริหารมีหน้าที่ต้องตัดสินใจอย่างตลอดเวลา โดยพยายามนำเอาการตัดสินใจดังกล่าวมาเปลี่ยนเป็นคำสั่งและคำแนะนำ นอกจากนี้ยังหมายถึง การที่หัวหน้าฝ่ายบริหารต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำองค์กร การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึง หน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในการประสานส่วนต่าง ๆ ของงานให้เข้าด้วยกันอย่างดี การรายงาน (Report) หมายถึง การรายงานความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในองค์การให้ทุกฝ่ายทราบ ทั้งนี้อาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การวิจัยและการตรวจสอบ สุดท้ายคือการงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง หน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับงบประมาณในรูปของการวางแผนและควบคุมด้านการเงินและบัญชี

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548: 16) ระบุว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2548 มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย 4 หมวด 34 มาตรา ดังนี้

พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548" มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

"วิสาหกิจชุมชน" หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือเป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

"เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน" หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

"กิจการวิสาหกิจชุมชน" หมายความว่า กิจการของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

"คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด" หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานครหรือคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แล้วแต่กรณี

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 วิสาหกิจชุมชนใดที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 6 เมื่อกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับคำขอจดทะเบียนและเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนที่ยื่นคำขอจดทะเบียนมีลักษณะและ วัตถุประสงค์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจชุมชนนั้น

มาตรา 7 การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้ (1) ชื่อและที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน (2) ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน (3) ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (4) กิจการที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

มาตรา 8 ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งประสงค์จะดำเนินกิจการคงต่อไปแจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยวิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งเป็นเวลาสองปีติดต่อกันให้กรมส่งเสริมการเกษตรมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจชุมชนนั้นแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าไม่มีการแจ้งตามคำเตือนดังกล่าว ให้กรมส่งเสริมการเกษตรถอนชื่อออกจากทะเบียน และวิสาหกิจชุมชนใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 9 ให้นำบทบัญญัติในหมวด 1 มาใช้บังคับแก่การจดทะเบียนจัดตั้งการแจ้งดำเนินกิจการ และการเลิกกิจการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยอนุโลมให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วมีสิทธิขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 10 การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามข้อบังคับของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นข้อบังคับตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยจะต้องกำหนดให้การดำเนินการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นไปตามความสมัครใจ โดยจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

มาตรา 11 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอาจดำเนินการดังต่อไปนี้ได้ (1) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น(ก)ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งหรือการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบทรัพยากรหรือภูมิปัญญาของชุมชนใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น (ข) ให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือความช่วยเหลือในการปรับปรุงหรือพัฒนาการผลิตให้การบริการ การบริหารจัดการ การหาทุน การตลาดและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเครือข่าย (ค) ให้คำแนะนำหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ (2) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจภายนอกของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย ดังต่อไปนี้ (ก) เป็นคนกลางในการติดต่อกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน เพื่อขอรับความช่วยเหลือและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย (ข) ประสานงานกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือดำเนินกิจกรรมอื่นอันเป็นประโยชน์หรือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย (3) เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แลความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าในด้านคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ และการพัฒนาการตลาด (4) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานของรัฐ

มาตรา 12 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย (1) นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ (2) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนสิบสามคนได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้อำนวยการธนาคารออมสิน (3) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวนสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด (4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสามคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคนและด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน

มีการให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิการบดีกรมส่งเสริมการเกษตรแต่งตั้งผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนแต่งตั้งผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนอีกหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ มาตรา 13 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายมาตรการและแผนการพัฒนาและส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน (2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ (3) ให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุน หรือให้คำแนะนำ แก่วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (4) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการ ชุมชน (5) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน (6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 14 กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) ต้องมีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ (1) มีสัญชาติไทย (2) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ (3) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น (4) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการที่ปรึกษา หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง เว้นแต่กรณีที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ถือว่าไม่มีลักษณะต้องห้าม

เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 12 (6) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย (7) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ (8) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกำหนดโทษหรือ รอกำหนดโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษมาตรา 15 กรรมการ ตามมาตรา 12 (3) และ (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตาม วาระ แต่ยังมีได้แต่งตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้แต่งตั้ง กรรมการใหม่ กรรมการ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ จะได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 16 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้น จากตำแหน่งเมื่อ (1) ตาย (2) ลาออก (3) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความ ประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ (4) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกำหนด โทษหรือรอกำหนดโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (5) ขาด คุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 14 มาตรา 17 ในกรณีที่กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้อื่นดำรงตำแหน่งแทน และให้ผู้ได้รับแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงเก้า สิบวันจะไม่คำนวณงานเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการแทนก็ได้

มาตรา 18 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุมให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการ หนึ่งคนเป็นประธานในที่ประชุม โดยการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคน หนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีก หนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 19 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่ง อย่างไม่แทนคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ และให้นำความในมาตรา 18 มาใช้ บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดทุกจังหวัดดังต่อไปนี้ (1) ในกรุงเทพมหานคร ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานครประกอบด้วย ผู้ว่า ราชการกรุงเทพมหานครหรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรม ส่งเสริมการส่งออก ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมสรรพากร ผู้แทนสำนักงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคนซึ่งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนใน

กรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคนในกรุงเทพมหานครเป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการในจังหวัดอื่น ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด (2) ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัดนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากรที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคนผู้แทน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารออมสินที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนั้นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 21 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และแผนการพัฒนาและส่งเสริม กิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี (2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัดแล้วแต่กรณี เป็นไปอย่างมีเอกภาพและประสิทธิภาพ (3) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาหรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัดแล้วแต่กรณี (4) พิจารณาหรือเสนอแนะต่อกรรมการเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4 (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย การดำเนินการตาม (2) (3) หรือ (4) ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจะต้องไม่ขัดแย้งกับนโยบาย มาตรการ หรือแผนการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่คณะกรรมการกำหนดหรือเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

มาตรา 22 ให้นำความในมาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณีแต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีให้ออกให้นำความในมาตรา 18 และมาตรา 19 มาบังคับใช้แก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้กรร มการ อนุกรรมการ กรรมการตามมาตรา 20 และกรรมการตามมาตรา 31 ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 24 ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ รับผิดชอบงานธุรการงานประชุม การศึกษาข้อมูล และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของ คณะกรรมการให้สำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามวรรคหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานของ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 25 วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริม การเกษตรแล้วสามารถขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากคณะกรรมการได้ ตามวิธีการที่ คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 26 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการ วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจรรวมถึงการให้ความรู้และการ สนับสนุนในการจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบทรัพยากร หรือ ภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการให้ ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะการบริหารงานบุคคล การ บัญชี หารจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิจมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการ วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วตามมาตรา 26 อย่างต่อเนื่องรวมถึงการให้ ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงขึ้นตามความพร้อมและ ความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกิจการวิสาหกิจ ชุมชน เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกิจการวิสาหกิจชุมชน และการออกแบบที่ทันสมัย ตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อ พัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพการผลิต การจัดการ และการตลาดเพื่อสร้างความ พร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงยิ่งขึ้น

มาตรา 28 ในกรณีที่วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ ให้คณะกรรมการให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง การประกอบการ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการ วิสาหกิจชุมชน

มาตรา 29 ให้คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินกิจการวิสาหกิจ ชุมชนเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์และการรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการ เพื่อให้สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการในการส่งเสริมตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการพิจารณาให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในการ ขอจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าหรือให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อความคุ้มครองแก่สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนนั้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30 ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน ให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามมาตรา 26 และมาตรา 27 และการส่งเสริมหรือการสนับสนุนตามมาตรา 28 และ 29 (2) ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการประกอบการ (3) จัดให้มีการฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชนเช่น การฝึกอบรมด้านการจัดการบัญชี ภาษีอากร หรือการถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการผลิตหรือการตลาด (4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานหรือการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน (5) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 31 ให้มีคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการ และกรรมการแต่งตั้งมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) ประสานการดำเนินการของกองทุนต่างๆเพื่อให้สามารถสนับสนุน กิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการซ้ำซ้อนที่ไม่เกิดประโยชน์ และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน (2) ติดตามและประเมินการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการวิสาหกิจชุมชน(3) เสนอแนะต่อกองทุนที่เกี่ยวข้องหรือคณะกรรมการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหาเงินทุนในการสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน (4) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้นำความในมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาบังคับใช้แก่กรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการให้ออก

มาตรา 32 ในกรณีที่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใดกำหนดให้กิจการวิสาหกิจชุมชนต้องดำเนินการใดอันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร คณะกรรมการอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการ ให้มีการลดภาระดังกล่าวแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 33 ในกรณีที่คณะกรรมการประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามมาตรา 30 แล้วไม่บรรลุผลให้คณะกรรมการ เสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา 34 ในวาระเริ่มแรกให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการตาม มาตรา 12 (3) และ (4) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตามมาตรา 20 ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติ นี้ใช้บังคับ

ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2548) ได้ให้ คำจำกัดความไว้ดังนี้ "วิสาหกิจชุมชน" หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัว กันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 เกิดขึ้นจากปัญหาของชุมชนที่มีการ ประกอบกิจการในระดับรากหญ้า 2 ประการ คือ 1. การประกอบกิจการของชุมชนไม่เป็นที่ยอมรับ จากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ 2. การสนับสนุนของภาครัฐ ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนวิสาหกิจชุมชน คือการประกอบการเพื่อการจัดการกองทุน ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยคนในชุมชนเพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของ ครอบครัวและชุมชน

โดยทุนของชุมชนมีทั้งทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิตทุนความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะต่าง ๆ ประเพณี วัฒนธรรม คน ความเป็นพี่น้อง ความไว้วางใจ ของชุมชนและทุน เงินตรา การประกอบการในรูปวิสาหกิจของชุมชน เป็นการเชื่อมโยงการผลิต ทางการผลิต การแปรรูปและการตลาดของชุมชนให้เป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาท โดยเน้นวิถีคิด และกระบวนการเรียนรู้ คือเน้นการทำวิสาหกิจชุมชนเพื่อพอกินพอใช้ก่อนแล้วพัฒนาไปสู่การจัดการ เชิงธุรกิจเป็นการสร้าง ฐานรากเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ทำทดแทนสิ่งที่ซื้อมาจากตลาดให้มากที่สุด และหากนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดต้องเรียนรู้ การจัดการและกลไกของตลาดให้ดี

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่ถูกทำลาย จาก การพัฒนาที่ผ่านมา โดยการพัฒนาคนให้เป็นผู้ประกอบการ การวางแผน อยู่บนฐานทุนชุมชนและ สร้างระบบเชื่อมโยงกิจกรรมทาง เศรษฐกิจหลายกิจกรรม ให้อยู่ในกระบวนการเดียวกัน กิจกรรมทาง เศรษฐกิจ ตามแนววิสาหกิจชุมชน มี 3 ระดับ คือ 1) การสร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ เพื่อการพึ่ง

ตัวเองในระดับครัวเรือน 2) การสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อความพอเพียง กับความต้องการ ของชุมชน 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนอง สังคมภายนอกชุมชนซึ่งเป็นระดับหัวหน้าเช่น OTOP

ซึ่งลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการผลผลิต มาจากกระบวนการในชุมชน ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน ทำให้เกิดนวัตกรรมฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมกับภูมิปัญญาสากล ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด ระบบเศรษฐกิจชุมชน ต้องอาศัยระบบการจัดการแบบใหม่ และการเรียนรู้ใหม่กระบวนการเรียนรู้จะทำให้ชุมชนค้นพบศักยภาพของตนเอง ค้นพบทุนในท้องถิ่น ได้พัฒนาความสามารถในการจัดการทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ด้วยการสร้างสรรค์ กิจกรรมที่หลากหลาย และมีระบบการจัดการที่เรียกว่า วิสาหกิจส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ มีกระบวนการที่ต้องเชื่อมโยงกัน 2 กระบวนการ คือ กระบวนการก่อนเกิดวิสาหกิจชุมชน คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็นทุน (คน ความรู้ทรัพยากร) ที่แท้จริงของตนเอง และวางแนวทางพัฒนาทุน การหลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพา และการรอคอยความช่วยเหลือ และกระบวนการหลังเกิดแผนแม่บทชุมชน คือ กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่เกิดตามแผนแม่บทชุมชน ชุมชนมีบทบาท ในการวิเคราะห์ทุนชุมชน ระบบการลงทุน รูปแบบและขนาดของการผลิต ระบบการจัดการ การค้า และระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

วิสาหกิจชุมชนคือการประกอบกิจการบนพื้นฐานของทรัพยากร กระบวนการคิดภูมิปัญญาในท้องถิ่นด้วยจัดการ โดยครอบครัว องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อตอบสนองต่อการพึ่งตนเองและพึ่งกันเองด้วยการลดรายจ่ายจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นไปถึงระดับเครือข่าย เป็นการประกอบแบบพึ่งพาตนเองเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้วยการรับผิดชอบต่อสมาชิกชุมชน ไม่เอาเปรียบโดยมุ่งกำไรสูงสุด มุ่งการพึ่งกันเองมากกว่ามุ่งกำไร กำไรจากการประกอบการนำไปสู่การบริการและสวัสดิการในชุมชนกันเอง หากมีผลผลิตส่วนเกินจึงจะดำเนินการตอบสนองตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงมี 4 ระดับ ดังนี้ (ทวิศักดิ์ นพเกษตร, 2545: 6) ได้กล่าวไว้ 1.ระดับครอบครัว เป็นการแปรรูปเพื่อการอุปโภคบริโภคของตนเองในครัวเรือนเป็นหลักเพื่อลดรายจ่ายที่จะต้องซื้อจากภายนอก ทำให้สามารถออมทุนได้ 2. ระดับชุมชน ผลผลิตที่เหลือใช้ขยายตัวไปสู่เพื่อนบ้านผู้ผลิตเองไม่ได้ เกิดการซื้อขายกันเองในชุมชนในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันเอง เงินจึงไม่ไหลออกไปจากชุมชน 3. ระดับเครือข่ายผลผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองบางอย่างไม่สามารถดำเนินการโดยลำพัง ชุมชนเดียว หลายชุมชนจึงต้องร่วมมือกันดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของทุกชุมชน หรือผลผลิตบางอย่างหลายชุมชนเหลือใช้จึงนำมาร่วมกันผลิตเพิ่มมูลค่าและแลกเปลี่ยนกับเครือข่าย ชุมชนอื่นที่ไม่สามารถผลิตใช้เองเป็นการพึ่งพากันเองระดับเครือข่ายที่มีความแตกต่างหลากหลายทางทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญา

4. ระดับนอกชุมชนและเครือข่าย เป็นการใช้ทรัพยากรหรือผลผลิตที่มีมากเกินไปความต้องการของชุมชนและเครือข่าย เพื่อการสร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องเพิ่มมูลค่าและตอบสนองตลาดนอกชุมชนและเครือข่าย (ตลาดกระแสหลัก)

วิสาหกิจชุมชน ตามความหมายในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน

จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเจ้าหน้าที่ด้านวิสาหกิจชุมชน ณ วิทยาลัยการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน เมื่อวันที่ 21 - 23 กุมภาพันธ์ 2546 ได้มีการสรุปความหมายของ วิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง การประกอบกิจการด้วยหลักสามัคคีธรรมของชุมชน โดยชุมชนในการผลิตสินค้า การให้บริการและอื่น ๆ เพื่อการเรียนรู้และการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ด้วยการนำทุนของชุมชนมาดำเนินการ โดยใช้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมก่อให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจสังคมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวโดย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2546: 1)

วิสาหกิจชุมชน (SMCE : Small and Micro Community Enterprise) คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ "ทุน" ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้อง ไว้อใจกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2546: 37)

ในขณะที่ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545: 35) วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกออกผล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคมคือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านกระบวนการ การประกอบการของชุมชน ในทัศนะดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือ (Means) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคม (Ends) วิสาหกิจชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รากที่เข้มแข็งที่คงทนต่อการสั่นไหวของแผ่นดิน

จากความหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการของชุมชนโดยกลุ่มหรือองค์กร ชุมชนเพื่อจัดการ "ทุน" ของชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม คือความสัมพันธ์ของคนในสังคม ทุนทางวัฒนธรรม คือ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีชุมชน และทุนธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีการพึ่งพาตนเอง เป็นหลักเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้า หรือบริการตอบสนองความต้องการของครอบครัวชุมชน ตลอดจนเครือข่ายในชุมชนและนอกชุมชน

แนวคิดของวิสาหกิจชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดกรอบคิดในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้ชุมชนและเครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน 2) หลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ การนำภูมิปัญญาของชุมชนมาบริหารจัดการทำสินทรัพย์ของชุมชนกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและทำให้มีมูลค่าเพิ่ม นำไปสู่การผลิตสินค้า การให้บริการและอื่น ๆ ของชุมชน ทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและเครือข่ายสร้างความมั่นคงแก่เศรษฐกิจฐานราก 3) องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบ ดังนี้ 3.1 เป็นกิจการของชุมชน หมายถึง เป็นการประกอบกิจการทั้งด้านการผลิตและบริการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของ (ไม่ใช่ปัจเจกชน) 3.2 ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชน และมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง กิจการที่ดำเนินการ โดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก (สินทรัพย์ เงิน แรงงาน ทรัพยากรภูมิปัญญา เป็นต้น) โดยมีการบริหารจัดการ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต หรือกิจการบริการนั้น ๆ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นการจัดการแบบประสานพลัง (Synergy) ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมแบบเสริมกัน ไม่ใช่แยกทำเป็นเรื่อง ๆ 3.3 ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม หมายถึง กิจการดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมของหมู่คณะในชุมชนอย่างเป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมแก่สมาชิกและชุมชน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณะ อันหมายถึงความรวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วย 3.4 เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ หมายถึง ในการดำเนินกิจการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน เรียนรู้ที่จะบริหารจัดการทุนชุมชนด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรม 3.5 มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจการโดยเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองเป็นรากฐาน ทำให้พอกิน พอใช้ในครัวเรือน ชุมชนและเครือข่ายเป็นลำดับแรก 4) รูปแบบการดำเนินวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ 4.1 วิสาหกิจที่ประกอบกิจการเดียว ได้แก่ วิสาหกิจที่ประกอบกิจการเพียงหนึ่งเดียว โดยคณะผู้บริหารในชุมชนชุดเดียว และไม่สร้างเครือข่ายกับวิสาหกิจอื่น ๆ โดยจะมีผลผลิตมากกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์ / บริการได้ 4.2 วิสาหกิจที่ประกอบกิจการในรูปเครือข่าย ได้แก่ วิสาหกิจที่ปฏิสัมพันธ์กับกิจการอื่น โดยแต่ละวิสาหกิจต่างมีการประกอบการตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกิจการหากแต่มีปฏิสัมพันธ์แบบพึ่งพา เกื้อกูล เชื่อมโยงกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น 4.2.1 เครือข่ายกิจกรรม ได้แก่ วิสาหกิจที่มีกิจกรรมเกื้อกูลกันมาเป็นเครือข่ายกัน ทั้งที่เป็นกิจกรรมประเภทเดียวกัน และ/หรือหลายประเภท 4.2.2 เครือข่ายพื้นที่ ได้แก่ วิสาหกิจที่ดำเนินการอยู่ในระดับพื้นที่เดียวกัน เช่น ระดับหมู่บ้านด้วยกัน หรือระดับตำบลด้วยกัน หรือต่างพื้นที่กัน เช่น วิสาหกิจระดับหมู่บ้านกับระดับตำบลมาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกัน 5. ระดับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนสามารถจัดระดับการดำเนินการ โดยใช้เป้าหมายของผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนเป็นเกณฑ์ 3 ระดับ

ดังนี้ 5.1 วิสาหกิจชุมชนระดับพื้นฐาน ได้แก่ วิสาหกิจที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตที่จะนำไปกิน ใช้ได้อย่างพออยู่พอกิน มุ่งเน้นการลดรายจ่ายทั้งระดับครัวเรือนและชุมชน 5.2 วิสาหกิจชุมชนระดับพัฒนา ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตมีพอกินพอใช้เพื่อการลดรายจ่ายและมีส่วนเหลือสามารถนำไปแบ่งปันและเปลี่ยนหรือจำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่ม นำไปสู่การกินดีอยู่ดี ของครัวเรือนชุมชนและระหว่างชุมชน 5.3 วิสาหกิจชุมชนระดับก้าวหน้า ได้แก่ วิสาหกิจที่มีการประกอบการมุ่งสู่การเพิ่มรายได้ไปสู่การขยายการลงทุน ลดการนำเข้า เพิ่มการส่งออกของผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการขณะเดียวกันก็สามารถจัดสรรผลกำไร เพื่อสวัสดิการของชุมชนหรือเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สร้างความมั่งมีศรีสุข ของครัวเรือน ชุมชน ขยายไปถึงระหว่างชุมชนและนำไปสู่ การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545: 207) ได้ให้แนวคิดที่ว่าวิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายหลักคือ การพัฒนาตนเอง เลี้ยงตนเอง ใช้ในตัวเอง วิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้างความมั่นคงขั้นพื้นฐานให้กับชุมชนชนบทเป็นส่วนใหญ่และเมื่อสร้างขึ้นมาได้ก็จะเป็นหลักประกันทางสังคมการตั้งวิสาหกิจชุมชน ถ้ามัน โตขึ้นในระยะหนึ่งแล้วจะเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินตราในการแลกเปลี่ยนมากนัก จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยพื้นฐาน

จากแนวความคิดของวิสาหกิจชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการสร้างรายได้รูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise) เป็นกิจการของคนในชุมชน ผลผลิตของกิจการเกิดจากสินทรัพย์ของชุมชน ได้แก่ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทักษะฝีมือ วัฒนธรรม ธรรมชาติ หรืออื่น ๆ ที่เป็นแบบพื้นฐาน ที่มีรูปแบบการจัดการสมัยใหม่โดยคนในชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมโดยหลักสามัคคีธรรม มีกระบวนการเรียนรู้ และมีจุดหมายในการดำเนินกิจการ คือ การพึ่งตนเองและการพึ่งพากันและกันของชุมชน

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พออยู่พอกินหรือพอกินพอใช้ เพื่อลดรายจ่ายรายได้ก็เพิ่มขึ้น แปลว่า แม้ทำเพื่อกินเองใช้เองก็ทำให้เกิดรายได้เหมือนกันและน่าจะดีกว่าอีก เพราะถ้ามุ่งแต่เพิ่มรายได้ โดยไม่เน้นการทำทดแทนการซื้อ เราก็จะมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ซึ่งก็คือที่มาของปัญหาหนี้สินหรือสถานการณ์ "ซีกหน้าไม่ถึงหลัง" ของผู้คนขณะนี้
- 2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้าอันได้แก่ การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภคและรวมไปถึงผลผลิตทั่วไปที่เหลือกินเหลือใช้ในท้องถิ่นที่นำออกสู่ตลาดบริโภคโดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาด และการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถ "แข่งขัน" ได้ (เป็นที่มาของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ทั้งนี้ชุมชนต้องไม่กระโดดข้ามขั้น ต้องพัฒนาจากขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นก้าวหน้าทีละขั้น

ตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

1. ด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งจะประกอบย่อยนั้นคือ ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง มีทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชยัน มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตและเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก สมาชิกร่วมกันเป็นเจ้าของกิจการ มีความสามัคคี มีความรู้ทักษะในการดำเนินงานและซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนรวม ชุมชนสามารถทำกันเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การสนับสนุนจากภายนอกก็เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้เท่านั้น ปัจจัยการผลิต มีความพร้อมทั้งวัตถุดิบ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งจะมีการวางแผนในการดำเนินงาน สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจและการลงทุน มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เพื่อเพิ่มพูนภูมิปัญญา และประสบการณ์ด้วยการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และมีการบริหารจัดการอย่างมีระบบ ได้แก่ โครงสร้างองค์กรมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบชัดเจน มีกฎ กติกา ในการดำเนินงานชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร มีการบริหารการเงิน การกู้ยืมและการใช้คืนได้ มีความสามารถในการผลิต มีความสามารถในการตลาดและแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การกำกับ ติดตามและควบคุมดูแลมีการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบถูกต้องมีการตรวจสอบความโปร่งใสของการดำเนินงานและเข้าถึงบัญชีได้

3. ด้านปัจจัยนำออก คือผลผลิตมีความหลากหลาย มีผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้นและได้รับการรับรองมาตรฐานตรงตามความต้องการของชุมชน สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาดและมีตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่ม เกิดการจ้างงานในชุมชน สมาชิกกลุ่มมีความพอใจในการปฏิบัติงานและมีสมาชิกเพิ่มขึ้น การดำเนินงานก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นแก่คนในชุมชนและชุมชน มีการจัดสรรผลประโยชน์รวดเร็วและเป็นธรรมชุมชนมีความสามารถในการขยายผลการลงทุนเพิ่มเกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกและชุมชน

4. การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน 6 ขั้นตอน วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วจะต้องดำเนินการประเมินศักยภาพทุกวิสาหกิจ ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ และจัดทำแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อขอรับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน คือ การดำเนินงานเพื่อให้ได้รับรู้ศักยภาพและความสามารถชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง ทิศทางของวิสาหกิจชุมชนการบริหารตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกระบวนการจัดการสินค้าและบริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและสรุปผลการประเมิน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเอง และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใช้พิจารณากำหนดแนวทางส่งเสริมสนับสนุน

ตามศักยภาพ โดยผลที่ได้จากการประเมินศักยภาพจะให้เป็นข้อมูลในภาพรวม มิได้เป็นการแบ่ง หรือ จัดชั้นวิสาหกิจชุมชนแต่อย่างใด

เสรี พงศ์พิศ และสุภาส จันทร์หงษ์ (2549: 68) ได้กล่าวว่าแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ในขณะนี้ เป็นการนำแนวทางการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TOM) มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนโดยได้รับคำปรึกษาในการนำเกณฑ์ประเมินมาจัดทำแบบประเมินมาจัดทำแบบประเมินจากสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ และสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญ ที่จะทำให้อวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองตามประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ทำการประเมิน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง การประเมินกระบวนการประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ 1. ทิศทางวิสาหกิจชุมชน 2. การวางแผนดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 3. การบริหารตลาด 4. การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร 5. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 6. กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ ส่วนที่สอง การประเมินผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1 ประเด็น คือ ผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง มีพื้นที่ 2.9483 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,842.68 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ฟ้าฮ่าม อ.เมืองเชียงใหม่ และ ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.สันพระเนตร อ.สันทราย และ ต.สันกลาง อ.สันกำแพง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ท่าศาลา อ.เมืองเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทศบาลนครเชียงใหม่

การปกครอง มีหมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านหนองอินทร์

หมู่ที่ 2 บ้านบวกครกน้อย

หมู่ที่ 3 บ้านบวกครกน้อย

หมู่ที่ 4 บ้านหนองป่าครั่ง

หมู่ที่ 5 บ้านแม่คาว

หมู่ที่ 6 บ้านบวกครกใหม่

หมู่ที่ 7 บ้านบวกครกน้อยริมคาว

ตารางที่ 1 ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือน มกราคม พ.ศ. 2563

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	ประชากร		รวม	หลังคาเรือน
		ชาย	หญิง		
1	บ้านหนองอินทร์	589	653	1,242	1,060
2	บ้านบวกรกน้อย	528	618	1,146	561
3	บ้านบวกรกน้อย	602	709	1,311	640
4	บ้านหนองป่าครั่ง	376	446	822	1,820
5	บ้านแม่คาวเหนือ	232	279	511	812
6	บ้านบวกรกใหม่	506	617	1,123	604
7	บ้านบวกรกน้อยยรมคาว	475	566	1,041	522
	ทะเบียนบ้านกลาง	81	59	140	2
	รวม	3,389	3,947	7,244	6,021

ประชากร พื้นที่ตำบลหนองป่าครั่ง มีประชากรตามทะเบียนราษฎรตามตารางแนบท้ายคิดเป็น 45% ของประชากรในพื้นที่ แต่เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เป็นแหล่งงาน เช่น ห้างสรรพสินค้าแม่โคโร ห้างสรรพสินค้า BigC extra และห้างสรรพสินค้าอินเด็กซ์ และมีมหาวิทยาลัยพายัพซึ่งอยู่ใกล้พื้นที่ จึงทำให้มีการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยรวมหรือหอพัก จึงทำให้มีประชากรแฝงในพื้นที่ตำบลหนองป่าครั่งเป็นจำนวนมาก คิดเป็น 55% ของพื้นที่ จึงทำให้มีการหมุนเวียนของประชากรเพิ่มขึ้นทุกทีและหนาแน่นเป็นจุด

ประวัติเทศบาลหนองป่าครั่ง

ในอดีตพื้นที่แห่งนี้เป็นหนองน้ำอันกว้างใหญ่ และรอบ ๆ บริเวณหนองน้ำ มักมีต้นฉำฉาหรือต้นจามจุรีโดยรอบ ชาวบ้านส่วนใหญ่อาชีพหลักคือการเลี้ยงกุ้ง โดยการนำเอาครั่งมาปล่อยไว้บนต้นฉำฉา จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลหนองป่าครั่ง

ภายหลังจากการใช้พระราชบัญญัติของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 ในราชกิจจานุเบกษา ทำให้ตำบลหนองป่าครั่งได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองป่าครั่ง ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พุทธศักราช 2538 ต่อมากระทรวงมหาดไทย ได้พิจารณา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองป่าครั่งว่ามีสภาพเหมาะสมควรให้จัดตั้งเป็นเทศบาลตำบล โดยอาศัยอำนาจตามความนัยมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลพุทธศักราช

2537 และอาศัยอำนาจตามความนัยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาลพุทธศักราช 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม จึงยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลหนองป่าครั่งเป็นเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พุทธศักราช 2549 เป็นต้นมา

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความหมายของความคิดเห็นจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่าไม่มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่านดังนี้ คือ

Good (อ้างใน กิตติ สุทธิสัมพันธ์, 2542: 7) ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลายความหมาย ได้แก่ 1. ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึกหรือทัศนคติซึ่งไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอน และยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์หรือกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่า มีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้ 2. ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เชื่อถือได้ 3. ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวม ๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริงอันหนา จุฑารัตนนะ (2543: 51) ได้สรุปว่า ความคิดเห็น หมายถึง การสรุปการลงมติ หรือการแสดงออกด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกในทางบวกหรือลบโดยอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้

ในขณะที่ นพมาศ ธีราวคิน (2542: 99) ได้กล่าวไว้ว่าความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริง พูดตามสังคม หรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตาม แต่เมื่อพูดหรือเขียนไปแล้ว ก็ทำให้เกิดผลได้ คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ

ส่วน สุพัตรา สุภาพ (2545: 132) กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคล หรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้

จากคำนิยามและความหมายของคำว่า ความคิดเห็นที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งอาจถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ได้ การแสดงความคิดเห็นอาจแสดงโดยการพูดหรือการเขียน เพื่อให้ผู้อื่นสามารถรับรู้ ความคิดเห็นนี้เป็นผลมาจากความเชื่อ ทัศนคติ ความคิด ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ หรือประสบการณ์เป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น พบว่ามีหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ที่ได้รับ ดังที่ Oskamp (1977 อ้างใน ตงฤทธิ์ สุกใส, 2545: 17) ได้มีการสรุปไว้ ดังนี้ นั่นคือ 1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย เป็นปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวร้าวของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา จิตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ แต่มักไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง ส่วนปัจจัยด้านร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิดเห็นและเจตคติของบุคคล ยกตัวอย่าง คนที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมากเป็นต้น 2) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล คือ บุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์ โดยตรง เป็นการกระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ โดยตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะรู้สึกชอบเนื่องจากน้ำส้มหวาน เย็น หอมชื่นใจ ทำให้เขามีความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรกเป็นประสบการณ์โดยตรงที่เขาได้รับ 3) อิทธิพลจากครอบครัว เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา 4) ทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นความคิดเห็นและเจตคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในโรงเรียน กลุ่มอ้างอิงต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามเป็นไปตามกลุ่มได้ 5) สื่อมวลชน เป็นสื่อต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับ สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็น มีความรู้สึกต่าง ๆ เป็นไปตาม ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ

แต่ในส่วนของ จีระนันท์ ทาหะวงศ์ (2544: 14 - 15) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ คือ เพศ อวัยวะ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ คุณภาพของสภาพ ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น และคนที่มีความรู้มากมักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคลต่อเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจจะได้จากการเรียนรู้ กลุ่มบุคคลในสังคม หรือจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่องาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็น

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมได้แก่ สื่อมวลชนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมาก ต่อความคิดเห็นของบุคคล เป็นการ ได้รับข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเพราะ เมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใด ก็จะต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมนั้น ซึ่งทำให้ บุคคลนั้นมีความคิดเห็นไปตามกลุ่มหรือสังคมที่อยู่ ข้อเท็จจริงในเรื่องต่าง ๆ หรือ สิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงที่แต่ละบุคคลได้รับแตกต่างกันก็จะมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ส่วนสุตารัตน์ เหล่าวิชา (2546: 11) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นว่าขึ้นอยู่กับกลุ่มคนในลักษณะหลายประการ เช่น ภูมิหลังทางสังคม คือ กลุ่มคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยทั่ว ๆ ไปย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ชาวชนบทกับชาวเมืองระหว่างผู้มีรายได้ต่ำกับผู้มีรายได้สูง 1) กลุ่มอ้างอิง (Reference Groups) โดยปกติจะคบหาสมาคมกัน หรือกระทำสิ่งใดให้แก่ ผู้ใดนั้น ความคิดที่มักจะคำนึงคือมีอะไรร่วมกัน หรืออ้างอิงกันได้ เช่น มีอาชีพแบบเดียวกันเป็นสมาชิกสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนเดียวกันแต่ละคนย่อมกำหนดหรือระบุกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกหรือเป็นกลุ่มที่ตนเองมีความรู้สึกว่าตนเองอยู่ในกลุ่มและร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสาธารณมติ 2) กลุ่มกระตือรือร้นและกลุ่มเฉื่อยชา (Active and Passive Groups) โดยผู้ที่สนใจ และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ย่อมมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษ และก่อให้เกิดเป็นกลุ่มผลประโยชน์ได้มากที่สุด และสามารถมีอิทธิพลต่อสาธารณมติ โดยเฉพาะการจูงใจให้คนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในประเด็นต่าง ๆ ได้ ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มเฉื่อยชาที่ไม่มีบทบาทอะไรนักต่อสาธารณะ

สรุป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล มีทั้งปัจจัยภายในที่มาจากตัวบุคคลได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติของบุคคลต่อเรื่องต่าง ๆ และประสบการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ รับผิดชอบ และปัจจัยภายนอกที่มาจากสิ่งแวดล้อมได้แก่ สื่อมวลชน กลุ่มหรือสังคมที่เกี่ยวข้อง และข้อเท็จจริงในเรื่องต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ

วิธีการวัดความคิดเห็น (Opinion Measurement)

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2545: 102 - 117) ได้เขียนเอกสารประกอบการเรียนการสอนของ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวัดว่า มาตรวัดเจตคติ หรือทัศนคติ หรือความคิดเห็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมี 4 วิธี คือ

1. วิธีแบบสเกลวัดความต่างทางศัพท์ (S-D Scale = semantic Differential Scale) เป็นวิธีวัด ทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคู่คุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี - เลว ยั่งยืน - ชั่วร้าย เป็นต้น

2. วิธีลิเคิทสเกล (Likert Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตร วัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบหรือไม่ชอบซึ่งอาจมีค่าตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบและให้คะแนน 5 4 3 2 1 หรือ +2 +10 -1 -2 ตามลำดับ

3. วิธีกัทแมนสเกล (Guttman Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือ ความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับของความคิดเห็นสูง - ต่ำ แบบเปรียบเทียบกัน และกันได้จากต่ำสุดถึงสูงสุด และแสดงถึงการสะสมของข้อความความคิดเห็น

4. วิธีเทอร์สโตนสเกล (Thurstone Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาตรแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทิศทางเดียวกันและเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างกัน

แต่ Shaw and Wright (อ้างใน นิตยา อนุวงศ์, 2548: 12) ความเห็นเป็นลักษณะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากแรงจูงใจ การรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างของประสบการณ์และปัจจัยอื่น ๆ จึงมีวิธีการวัดความคิดเห็น ดังนี้ 1) การฉายภาพ (Projective Technique) เป็นการวัดโดยการสร้างจินตนาการจากภาพโดยภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถพิจารณาได้ว่า บุคคลมีความคิดเห็น หรือความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นสำคัญ 2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการซักถามบุคคลช่วยให้ได้ข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 3) การส่งแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีการวัดความคิดเห็นที่สิ้นเปลืองเวลาและเงินทุนน้อยกว่าวิธีอื่น โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มที่ต้องการศึกษาให้ได้คำตอบกลับมาแต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ผู้ถูกถามต้องอ่านออกเขียนได้ 4) การให้เล่าความรู้สึก (Self-report) เป็นการวัดโดยการใช้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดตามประสบการณ์และความสามารถออกมา

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการรวมกลุ่ม

การที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้นั้นจำเป็นอย่างไรที่จะต้องอาศัยการดำเนินงานในรูปของกลุ่ม (Group) เป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วไม่มีใครที่จะอยู่ลำพังคนเดียวได้ มนุษย์ย่อมสังกัดกลุ่มหรือหลีกเลี่ยงการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มไม่พินดั่งคำกล่าวของ Aristotle นักปราชญ์ชาวกรีกที่ว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" (Man is a social animal) มีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการอยู่เป็นกลุ่มจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์เราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย (ธนาวุฒิ ชนะคช, 2535: 11)

ราชบัณฑิตยสถาน (2538: 164) ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า กลุ่มประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ได้สร้างแบบอย่างของการกระทำระหว่างทางจิตขึ้น กลุ่มหรือหมู่คณะนี้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นองค์ภาวะอย่างหนึ่งทั้งโดยสมาชิกของกลุ่มเองและตามปกติโดยผู้อื่นด้วย ทั้งนี้เพราะกลุ่มจะมีพฤติกรรมร่วมในแบบเฉพาะของตนเองซึ่งสอดคล้องกับ

นิรัฐชรา มากมา (2549: 23) กล่าวว่า กลุ่มในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากกว่าการรวมตัวกันเฉย ๆ ดังนั้นกลุ่มในทางจิตวิทยาจึง หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลที่มีปทัสถาน (shared norms) เดียวกัน มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีปฏิสัมพันธ์กัน และมีจุดหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน แต่ในขณะที่

พีชนี วรกวิน (2522: 139 - 140) กล่าวว่า มนุษย์ไม่สามารถจะอยู่คนเดียวได้เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นนานที่สุด จึงเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อสนองความต้องการกลุ่ม (group) หมายถึง การรวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งมีการกระทำร่วมกัน (interaction) ในสิ่งที่เกี่ยวกับปทัสถาน (norm) และจุดประสงค์ร่วมกัน (goals) กลุ่มต้องมีการประชุมพบปะกันบ่อย ๆ

อีกทั้งอรุณรัตน์ จันทร์สว่าง (2522: 54) ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่มจะต้องประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกมีจุดมุ่งหมายและการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

และ Baskin and Arronoff (1978: 254 อ้างใน ธนาวุฒิ ชนะคช, 2535: 12) กล่าวว่า กลุ่มเป็นระบบย่อยขององค์การและมีความหมายถึงการรวมตัวกันของบุคคลจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้มีวัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อที่จะดำเนินการให้ถึงจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีปฏิริยาโต้ตอบกันระหว่างบุคคลภายในในกลุ่มเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน บุคคลภายในกลุ่มมองตัวเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และนอกจากนี้ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มนั้นประกอบด้วยความคล้ายคลึงกันของทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม จำนวนสมาชิกของกลุ่มภายในกลุ่ม ความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อการรวมกลุ่มหรือสิ่งที่คาดหวังได้รับการ ประสิทธิภาพของการสื่อสารระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่มและการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

สาเหตุที่มนุษย์รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นว่าเกิดจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน ดังที่คาร์ทไรท์ และแซนเดอ (Cartwright and Zander, 1998: 23 อ้างใน ธนาวุฒิ ชนะคช, 2535: 14) ได้กล่าวถึงเหตุที่บุคคลจัดตั้งและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มว่า มีสาเหตุหรือปัจจัยดึงดูดให้เข้าร่วมกลุ่มอยู่ 2 ประการ คือตัวกลุ่มเป็นความต้องการของบุคคล (The group itself is the object of the need) หมายความว่า บุคคลมีความพอใจในการรวมกลุ่มเพื่อสนองความต้องการของตนเอง เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากความสนใจในกิจกรรมหรือโครงการขององค์การหรือกลุ่มนั้น ๆ และ

การเข้าร่วมกลุ่มจะเป็นวิธีสนองความต้องการมากกว่าอยู่นอกกลุ่ม (Group as a means of satisfying needs outside the group) หมายความว่า บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายประการต่าง ๆ ซึ่งถ้าอยู่ภายนอกกลุ่มก็จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

นอกจากนี้ กิบบอน, ไอแวนส์วิช และดีออนแนลลี (Gibson, Ivancevich and Dconnelly. 1996 : 125 - 126 อ้างใน ธนาวุฒิ ชนะกช, 2535: 14) ได้กล่าวถึงกลุ่มที่เป็นทางการ(Formal Groups) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Groups) ว่ามีการจัดตั้งขึ้นโดยมีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) และความต้องการด้านชื่อเสียงเกียรติยศ (Esteem Needs) จัดตั้งขึ้นตามลักษณะความคล้ายคลึงและสิ่งดึงดูด (Proximity and Altercation) หมายถึง กลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้นจากการที่บุคคลได้มีการปฏิสัมพันธ์กันโดยอาศัยการจัดตั้งตามคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่มีความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกัน และจัดตั้งสิ่งดึงดูดให้บุคคลมารวมกลุ่มกัน เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นมีทัศนคติหรือแรงจูงใจในบางสิ่งบางอย่างที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันนั่นเอง การจัดตั้งกลุ่มเพราะเหตุผลเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Reasons) การจัดกลุ่มในกรณีนี้เกิดขึ้นเพราะบุคคลมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าหากเข้ามารวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจะทำให้ได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากกิจกรรมที่กระทำอยู่

และเมื่อพิจารณาจากแนวความคิดการจัดตั้งกลุ่มและเหตุที่บุคคลเข้าร่วมกลุ่มจะเห็นได้ว่า ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก บุคคลไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมด้วยตัวคนเดียวได้จึงต้องมีการแสวงหาบุคคลที่มีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันในแต่ละด้านเข้ามารวมกลุ่มกันกระทำกิจกรรม ซึ่งจะเป็นการสนองต่อความต้องการของตนทั้งในด้านสังคมและจิตวิทยานั่นเอง

ประการที่สอง บุคคลจัดตั้งกลุ่มและเข้าร่วมกลุ่ม เพราะเหตุผลในเรื่องของผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจที่ตนเองจะได้รับเพื่อเป็นการสนองความพึงพอใจของตน

การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เป็นกิจกรรมที่สมาชิกได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจหรือการเสริมสร้างรายได้เป็นวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ เป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งองค์ประกอบในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพมี 5 ประการ ดังต่อไปนี้สมาชิกกลุ่มมีความสำคัญต่อการจัดตั้งกลุ่มมาก กล่าวคือ คุณสมบัติของ

สมาชิกที่ดีจะต้องประกอบด้วย 5 ส ดังนี้

สมัครด้วยใจจริง การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต้องสมัครด้วยเหตุผลของตนเองมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และนโยบายของกลุ่มอย่างชัดเจน การสมัคร โดยไม่เป็นการบังคับ

สัจจะ สมาชิกกลุ่มจะต้องมีข้อตกลงที่จะต้องปฏิบัติต่อกันเมื่อได้ตกลงกับกลุ่มไว้อย่างไร จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นโดยเคร่งครัดสุจริต กลุ่มจะมั่นคงดำรงอยู่ได้ก็ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หากสมาชิกหวังจะกอบโกยเอาประโยชน์จากกลุ่มเพียงอย่างเดียวแล้วจะตั้งอยู่ไม่ได้

สุจริต กลุ่มจะมั่นคงดำรงอยู่ได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หากสมาชิกหวังจะกอบโกยเอาประโยชน์จากกลุ่มเพียงอย่างเดียวแล้วจะตั้งอยู่ไม่ได้

เสียสละ การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มทุกคนจะต้องหวังประโยชน์จากกลุ่มแต่เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเท่าเทียมกัน ผู้ที่มีความเดือดร้อนน้อยกว่าจะต้องเสียสละให้แก่สมาชิกที่เดือดร้อนมากกว่าหรือสมาชิกทุกคนจะต้องเสียสละเพื่อกลุ่มทั้งในด้านความคิด เวลา แรงงาน และแม้แต่รายได้บางส่วนอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มนั้นสามารถดำเนินงานต่อไปได้

สามัคคี การที่กลุ่มจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง สมาชิกทุกคนจะต้องมีความพร้อมเพรียงทั้งในทางปฏิบัติต่อกันและความเข้าใจในวัตถุประสงค์ นโยบายของกลุ่มไปในทิศทางเดียวกัน ไม่มีความขัดแย้งกัน

ผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารกลุ่มจัดเป็นมันสมองของกลุ่ม กลุ่มจะมีความเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่เสื่อมหรือเจริญก้าวหน้าอยู่ที่ตัวผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ร เพิ่มเติม คือ

มีความคิดริเริ่ม การดำเนินกิจการใดหากผู้นำไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หาแนวทางให้มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น กิจการนั้นจะหยุดอยู่กับที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์และผลสุดท้ายก็ต้องล้มเลิกกิจการอื่นมีความรอบรู้ ผู้นำนอกจากมีความรอบรู้ในงานหน้าที่ที่ตนเอง

รับผิดชอบและนโยบายกิจการที่ตนเองมีส่วนบริหารงานอยู่แล้ว ต้องมีความรู้ในกิจการของกลุ่มอื่นหรือสถานการณ์ทั่วไปด้วย เพื่อประกอบในการพิจารณาขยายกิจการให้ก้าวหน้าต่อไป

มีความรับผิดชอบ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

รักศักดิ์ศรี รักเกียรติ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรักชื่อเสียง สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกกลุ่มและกลุ่มข้างเคียง

ให้ความร่วมมือไม่ขัดขวาง ผู้นำนอกจากจะรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองแล้วจะต้องให้ความร่วมมือหรือประสานงานกับหน่วยงานข้างเคียงด้วย เพื่อให้การทำงานได้สอดคล้องต่อเนื่องไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้

ระเบียบข้อบังคับหรือกติกา ระเบียบข้อบังคับเป็นเรื่องกำหนดแนวทางการดำเนินงาน กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการและสมาชิกไว้พร้อม หากการดำเนินงานของกลุ่มใดไม่มีระเบียบข้อบังคับก็จะทำให้การทำงานของกลุมนั้นไม่มีจุดหมายปลายทาง ดังนั้น ระเบียบข้อบังคับที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้ระเบียบข้อบังคับต้องมาจากมติของสมาชิก หรือให้สมาชิกยอมรับ ระเบียบข้อบังคับต้องละเอียดรอบคอบ ระเบียบข้อบังคับต้องยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ทันต่อ ระเบียบข้อบังคับต้องให้สมาชิกปฏิบัติตามได้

ต้องมีกิจกรรม การจัดตั้งกลุ่มถ้าไม่มีกิจกรรมกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นก็ไม่มีประโยชน์ กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นถ้าจะให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง จะต้องดำเนินการดังนี้กิจกรรมนั้นสมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมนั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน กิจกรรมนั้นต้องให้สมาชิกมีบทบาทหน้าที่ร่วม กิจกรรมนั้นต้องทำประโยชน์ให้เกิดแก่สมาชิก กิจกรรมนั้นต้องสามารถติดตามประเมินผล ตรวจสอบแก้ไขได้ทุกขั้นตอนหรือสามารถขยายผลได้

มีผลประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นต้องให้ผลประโยชน์แก่สมาชิกโดยผลประโยชน์ที่เป็น สิ้นน้ำใจในรูปของความสำเร็จ ความหวังใญ่ ความร่วมมือ ความช่วยเหลือตลอดจนถ้ามีผลประโยชน์ก็แบ่งปันกัน และผลประโยชน์ที่เป็นเงินตราเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉ พาะหน้าช่วยเหลือสมาชิกเมื่อต้องการเงินลงทุน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

ทฤษฎีต่าง ๆ มีความสำคัญในการศึกษาวิจัย ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญโดยตรงมาพิจารณาเป็นแนวทางในการมองลักษณะวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มดังนี้

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Process Theory) ของ Gattle (1978: 126 อ้างใน จีรพรรณ กาญจนะจิตตรา, 2528: 16) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรงสี่กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่มแนวคิดในทฤษฎีนี้ ประกอบด้วย 1.1 ลักษณะกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Traits) ได้แก่ สติปัญญา เจตคติ บุคลิกภาพ กลุ่มแต่ละกลุ่มมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะ (Syntality Traits or Personality Traits) ซึ่งจะทำให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกันออกไปบุคลิกภาพของกลุ่ม ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกันการตัดสินใจรวมทั้งพฤติกรรม การแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะ (Characteristic of Internal Structure) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม เช่น มีการแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ที่มีการสื่อสารระหว่างสมาชิก

เป็นต้น 1.2 การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of Syntality) หมายถึง การแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งการกระทำของสมาชิกจะมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือคงรักษาการรวมกลุ่มของสมาชิก (Maintenance Synergy) หมายถึงการรักษาความร่วมมือของสมาชิกเพื่อให้ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคีความร่วมมือร่วมใจกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มมีประสิทธิภาพ (Effective Synergy) คือ การที่สมาชิกมุ่งทำกิจกรรมให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) ของสตอดจิลี (Stodgily 1978: 165 อ้างใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2541: 17) รวบรวมองค์ประกอบของทฤษฎีไว้ 3 ประการ คือ สิ่งที่สมาชิกรับเข้า (Member Input) เมื่อบุคคลอยู่รวมกันจะเกิดผลดังนี้ มีการแสดงออกหรือมีการปฏิบัติงาน (Performance) มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นมีการคาดหวัง (Expectations)

ตัวแปรที่เป็นสื่อกลาง (Mediating Variables) เปรียบเทียบได้กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่สมาชิกรับเข้าให้เป็นผลผลิตหรือสิ่งนำออก (Group Output) ตัวแปรต่างประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal Structure) คือ สิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้มีสถานภาพ (Status) หน้าที่ (Function) วัตถุประสงค์ปทัสถานตามที่ควรจะเป็นเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติและมีปฏิกิริยาตามที่คาดหวังและทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้โครงสร้างของบทบาท (Role Structure) คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกของแต่ละคน สมาชิกของแต่ละคนมีบทบาทของตนอย่างเต็มที่ บทบาทดังกล่าวคือ ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่และการดำเนินงานตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย

สิ่งนำออกของกลุ่มหรือผลผลิตของกลุ่ม (Group Output) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group Achievement) ผลที่ได้จากสิ่งที่สมาชิกรับเข้าแล้ว แปลเปลี่ยนด้วยกระบวนการที่เรียกว่าตัวแปรสื่อกลาง สิ่งนำออกของกลุ่มนี้จะออกมาเป็น 3 ลักษณะ คือผลผลิต หรือผลของการทำงาน (Productivity) ขวัญ (Morale) ความสามัคคี (Cohesion) หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม เมื่อพิจารณาจากความหมายของกลุ่มและการรวมกลุ่มดังกล่าวข้างต้นแล้ว พอที่จะสรุปได้ดังนี้

กลุ่มจะต้องมีสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีจุดประสงค์เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน กลุ่มจะต้องมีการประชุมพบปะบ่อย ๆ และกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งกลุ่มและบุคคล จะแยกกันไม่ได้ ส่วนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพนั้นถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สมาชิกได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจหรือการสร้างเสริมรายได้เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เป็นกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกกลุ่ม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

อำพล เสนาณรงค์ (2558: 15 - 20) กล่าวถึง "ปรัชญา" หรือ "แนวคิด" ในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงกันมากขึ้น โดยเฉพาะในยามที่รัฐบาลเน้นนโยบายทางด้าน "เศรษฐกิจการค้า" และ "เศรษฐกิจพาณิชย์" "เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานเป็นครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540 และเพิ่มเติมเมื่อวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต แต่ตลอดระยะก่อนหน้านั้น เกือบกว่า 40 ปีที่ผ่านมาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงยึดแนวทางในหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอดทรงแนะนำการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตของพสกนิกรทุกหมู่เหล่าทุกหนทุกแห่งโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในชนบทในท้องที่ห่างไกลซึ่งส่วนมากมีฐานะก่อนข้างยากจน ประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อดำรงชีวิตแต่ก็เป็นประชาชนส่วนใหญ่และเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของประเทศ

พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำรัสในวาระและโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อน้อมนำให้บุคคลทุกระดับได้ตระหนักถึงแนวทางสำคัญในการดำรงชีพ ซึ่งค่อนข้างจะแตกต่างจากแนวคิดของนักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์ของประเทศในช่วงนั้น

พระราชดำรัสครั้งสำคัญครั้งแรก ได้แก่พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม 2517 และต่อเนื่องใน วันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม 2517 นอกจากจะเป็นพระบรมราโชวาทที่ทรงเน้นให้ความสำคัญของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีต่อการสร้างสรรค์ความมั่นคงและเศรษฐกิจของชาติแล้วยังได้ทรงเน้นถึงแนวทางสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้น โดยลำดับต่อไปหากจะมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชน โดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจจะกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”

ในวันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัส ครั้งแรกเกี่ยวกับความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” และมีพระราชดำรัสเพิ่มเติมอีกวาระหนึ่งในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต สรุปลงได้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง คือ

“...เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเอง ได้ให้มีพอกเพียงกับตัวเอง...เราก็อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน...แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตมากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในพื้นที่ไม่ห่างไกลนัก ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง นี้ไม่มีในตำรา ทรงคิดขึ้นเอง ในตำรามี "เศรษฐกิจแบบค้าขาย" (Trade economy) ปัจจุบันนี้...จะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์คงทำไม่ได้... แต่ถ้าจะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะ ยะแระ ก เพียงครอบครัวละเศษหนึ่งส่วนสี่ก็น่าจะพอ แล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ไม่ใช่หมายความว่าครอบครัวที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงมีเพียง 25% อีก 75% ไม่ปฏิบัติแต่ปฏิบัติเศรษฐกิจการค้าเหมือนเดิม

คำว่า "พอเพียง" นี้หมายความว่ามิเกินมิอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ ...แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่นคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย

ทางความคิดก็เหมือนกัน....ความพอเพียงในความคิดก็คือแสดงความคิดของตัวเองความเห็นของตัวเอง และปล่อยให้คนอื่นพูดบ้างและมาพิจารณาว่าที่เขาพูด กับที่เราพูดอันไหนพอเพียงอันไหนเข้าเรื่องถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข

ฉะนั้น ความพอเพียง ในกรณีนี้ ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล”

นอกจากนี้ยังมีพระราชดำรัสถึงบทเรียนในอดีตที่ผ่านมา สรุปได้ ดังนี้การกู้เงินควรนำมาลงทุนในสิ่งที่รายได้คุ้มทุน บางเรื่องไม่มีรายได้ ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การลงทุนอุตสาหกรรมเกษตรควรพิจารณาให้เหมาะสมกับอัตรภาพ หรือกับสิ่งแวดล้อมอย่าให้ใหญ่เกินจำเป็น และต้องให้การสนับสนุนเกษตรกรในการเพาะปลูกวัตถุดิบ การต่อสู้อุตสาหกรรมจะต้องใช้วัตถุดิบภายในประเทศทำงานหนัก มีความเพียรและอดทน การผลิตการเกษตร ต้องพยายามผลิตสิ่งที่จำเป็นสำหรับตัวเองให้พอเพียงเสียก่อนจึงจะผลิตเพื่อขาย เช่น กรณีของเกษตรกรปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อขาย ควรปลูกข้าวเหนียวที่ตัวเองบริโภคให้พอเพียงด้วย

เนื่องจากแนวคิดและแนวปฏิบัติ "เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นผลงานจากพระราชกรณียกิจและพระราชกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 40 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพระราชปรารภ พระราชกระแส พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่ได้พระราชทานแก่บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในวโรกาสต่าง ๆ กันจำนวนมาก เช่น บณยอดดอย ในป่าพรุ ริมห้วย ริมอ่างเก็บน้ำ ในวันพระราชทานปริญญาบัตรและ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น และมีเอกสารที่ พระราชนิพนธ์ด้วยพระองค์เอง

น้อย จะมีอยู่บ้างก็เป็นเอกสารของข้าราชการและนักวิชาการที่มีโอกาสสนองเบื้องพระยุคลบาท จึงทำให้ความเข้าใจในเรื่องนี้ไม่ค่อยหาได้ง่ายและชัดเจนนัก

ด้วยเหตุนี้ จึงมีนักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่ง ภายใต้การนำและสนับสนุนของ สาขาเศรษฐศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ จึงได้จัดสัมมนาเรื่อง"เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ" ขึ้น เมื่อปี 2541 และได้ขอรุณเกล้าขอรุณเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อขอคำพระราชวินิจฉัย ในที่สุดได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชาอนุญาตให้นำไปเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 มีข้อความ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548: 16) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและระดับบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน "ทางสายกลาง" โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์ "ความพอเพียง" หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี "ระบบภูมิคุ้มกัน" ในตัวดี พอสมควร ต่อการที่ผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของชนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นจะต้องริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยง การขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาไปใช้อย่างหลากหลายขึ้น จึง ได้ตั้งสำนักงานและ คณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้

2. ความยั่งยืนของชุมชน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า แนวคิด "เศรษฐกิจพอเพียง" นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้ง คนเมืองและคนชนบท ทั้งคนรวยและคนจน แต่จะเริ่มปฏิบัติได้มากน้อยต่างกันแล้วแต่พื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมเดิมของแต่ละคน

สำหรับประชาชนในชุมชนชนบทนั้น ส่วนใหญ่ยังมีอาชีพการเกษตร ที่ยังคงพึ่งพาธรรมชาติ และผลผลิตหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวันอยู่มาก เช่นอาหาร สมุนไพร ที่อยู่อาศัย และเชื้อเพลิง เป็นต้น โดยเฉพาะถ้าเริ่มต้นจากการเกษตร "ทฤษฎีใหม่" และค่อย ๆ พัฒนา

อาชีพและตนเองตามลำดับ ประกอบกับถ้าได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในแนวทางที่ถูกต้องสอดคล้องกัน ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแน่นอนด้วยปัจจัย ดังต่อไปนี้ มีอาชีพรายได้ที่มั่นคงได้มีโอกาสอยู่ร่วมกับครอบครัวที่อบอุ่น ทั้งคนสูงอายุ คนหนุ่มสาว และเด็ก มีสังคมที่มั่นคงไม่แตกแยกมีชีวิตและสุขภาพที่ดีอยู่เสมอที่ชุมชนเดิม มีอาชีพที่หลากหลายเหมาะกับแต่ละบุคคลและแต่ละวัย เช่น การเกษตรผสมผสาน มีผลผลิตหลายชนิดทยอยเป็นอาหารและรายได้ตลอดปีพอเพียง บางอย่างเหลือจำหน่ายให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียง ไม่เสี่ยงต่อความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ศัตรูของพืชและสัตว์ และราคาขึ้นลงของสินค้า นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อทำอุตสาหกรรมพื้นบ้าน และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น ความเขียวขจีและร่มรื่นของป่าไม้และไม้ยืนต้น มีอากาศและแหล่งน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะในดินน้ำและอากาศ ปราศจากขยะและของโสโครกต่าง ๆ เพราะมีระบบกำจัดและหมุนเวียนที่ดี แต่ความยั่งยืนเหล่านี้จะประสบผลตามเป้าหมายได้จะต้องประกอบด้วยการสนับสนุน จากนโยบายที่บริสุทธิ์และสะอาดของรัฐบาลอีกหลายประการ เช่น ลดอามุข เช่น หวย การพนัน เครื่องดื่มมีเมาทั้งของรัฐและของราษฎร์ มีสถาบันการเงินหมู่บ้านที่เป็นระบบที่ถูกต้องและมั่นคง สวัสดิการทางสุขภาพเบื้องต้นระดับชุมชน เพื่อลดการเดินทางไปยัง สวัสดิการทางการศึกษาระดับชุมชน เพื่อลดการเดินทางไปยัง สวัสดิภาพและความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนใน นโยบายการเกษตรระดับชาติ ที่ประยุกต์จากแนว "ทฤษฎีใหม่"

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

วิบูลย์ เข็มเฉลิม (2529: 12 อ้างใน รัชดา เพชรรัตน์, 2557) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเอง คือ การพึ่งตนเองได้ หมายถึง การพึ่งตนเองได้ทุกอย่างโดยสมบูรณ์ แต่เป็นความพยายามที่จะลด การพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่ไม่จำเป็นลงให้มากที่สุด การลดครายง่ายลงก็เท่ากับเป็นการเพิ่มรายได้ในแก่ตนเองจำนวนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539: 34) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองทั้งภายในและภายนอกชุมชนว่า ความสามารถในการดำรงตนอยู่อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ทั้งระดับปัจเจกชน และระดับชุมชน โดยอำนาจ ศรีระแก้ว (2542:28) ได้กล่าวไว้ การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นคุณภาพของการผลิตกับการตลาดของสังคมเกษตรในหมู่บ้าน ตำบลเป็นพื้นฐาน และในด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งรักษาความสมดุลของพืชในฐานะผู้ผลิตอาหารขั้นต้น โดยการสร้างจิตสำนึกและตระหนักของคนให้รักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ถึงรุ่นลูกหลานต่อไป

กรมการพัฒนาชุมชน ให้ความหมายว่า "เศรษฐกิจชุมชน" หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วยกิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิตกิจกรรมการค้าและการบริการ โภคของชุมชน และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน หากกล่าวโดยอิงคำ

จำกัดความของศาสตราจารย์ลีโอนเนล ร็อบบิ้นส์ (Lionel Robbins) เศรษฐกิจชุมชนก็คือพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของชุมชน Robbins เห็นว่าความต้องการของมนุษย์ไม่มีจำกัดแต่ทรัพยากรในโลกมีอยู่อย่างจำกัดดังนั้น มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นเพียงพอต่อความต้องการ (ที่ไม่จำกัด) ของมนุษย์

นอกจากนี้ถ้ามองในแง่องค์ประกอบในการมีส่วนร่วมในการพัฒนายังมีผู้ให้ความหมายในแง่ที่ว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กร ชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการ และ/หรือช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเองทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการรับช่วงไปทำจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น โดยการประสานทำงานกับพหุภาคี กับหน่วยงาน/เอกชน และผู้คนที่ท้องถิ่นมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด ทุน การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อคน ครอบครัวและชุมชน

ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไว้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบลโดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สร้างระบบบริหารจัดการสนองความต้องการของประชาชน เน้นการปฏิบัติของกลุ่มชนและความร่วมมือจากทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี จากยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ 5 ประการ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2546: 18) คือ ยึดชุมชนและครอบครัวเป็นหลัก ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย ยึดการส่งเสริมตลาดชุมชน ยึดการจัดเวทีชาวบ้านบนพื้นฐานของหลักการคิดเองทำเอง

โดยนุกูล บำรุงไทย และคณะ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2546: 42) เสนอว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นมีประเด็นที่ควรสนใจอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน เช่น ทรัพยากรมนุษย์ พื้นฐานด้านเศรษฐกิจเงินทุน พื้นฐานทางกายภาพและการพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน 2. กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วย การแปรรูป การขาย และการบริโภค 3. กำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน

อีกทั้งกรมการพัฒนาชุมชน (2546: 23) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไว้ดังนี้ 1) เริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคจุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ "ยึดชุมชนเป็นหลัก" ประชาชนต้องสามัคคีร่วมมือกันช่วยเหลือกัน พึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนทุนทางสังคม โดยเริ่มจากการส่งเสริมผลิตพื้นฐาน คือ "การเกษตรผสมผสาน" ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ซึ่งภาครัฐภาคเอกชนต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือสนับสนุน จัดหาสระน้ำในแปลงไร่นาของเกษตรกร และทำแหล่งน้ำขนาด

เล็กในพื้นที่เป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเติมน้ำในแหล่งน้ำในแปลงไร่ฯ ขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งในช่วงฤดูแล้งด้วย ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าวต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านโดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเป็นปัจจัยที่เชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิก เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น การรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อการผลิต กลุ่มเพื่อระดมทุน กลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพื่อการตลาด และกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น การรวมกลุ่มจะต้องมุ่งไปที่กลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินกู้ยืมของชุมชน ในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิต และสวัสดิการแก่ชุมชน และนำทุนไปสู่การแปรรูปการผลิต (กลุ่มอาชีพ) ในขณะเดียวกันก็ต้องมี "ร้านค้าชุมชน (สหกรณ์)" เพื่อทำหน้าที่เป็นการรวมกันซื้อรวมกันขาย ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิต (ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3) 3) การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยที่ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มมานานแล้วซึ่งมีทั้งที่ประสบปัญหา และที่ประสบผลสำเร็จ มีการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้อยู่มากมาย แต่กลุ่มเหล่านั้นกระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยงกัน ดังนั้นหากจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น โดยจะต้องสำรวจว่ามีกลุ่มชาวบ้านอยู่ที่ไหนบ้าง ทำอะไร กันอยู่ และมีความสามารถในการบริหารงานเป็นอย่างไร ในขณะเดียวกันจะต้องรู้ว่ากลุ่มชาวบ้านนั้นมีปัญหา มีข้อจำกัด มีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของเขาในเรื่องอะไรบ้าง และจัดทำผังเครือข่ายขององค์กรชุมชน (Mapping) เพื่อให้ภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานแบบพึ่งตนเองของชุมชนได้ นอกจากนี้ องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและประชาชนชาวบ้านเหล่านั้น ยังเป็นแบบอย่างที่จะ ให้ชาวบ้านหรือกลุ่มอื่น ๆ ได้ไปศึกษา เรียนรู้กระบวนการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จเป็นเหมือนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน 4) สนับสนุนส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาพื้นฐานภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ "ตลาด" ซึ่งเมื่อชาวบ้านทำการผลิตทางการเกษตร หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่เป็นธรรม แนวคิดในการแก้ปัญหาคือการจัดให้มี "ตลาดนัดชุมชน" หรือ "ลานค้าชุมชน" ในทุกอำเภอเพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีตลาดที่ขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม และประชาชนในเมืองเองก็ซื้อผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะเดียวกันเกษตรกรและกลุ่มอาชีพก็สามารถใช้ลานค้า ชุมชนเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นสถานที่ที่จะทำให้ภาครัฐกิจได้เข้ามาคัดเลือกซื้อ สั่งซื้อ ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปจำหน่ายในเมืองหรือต่างประเทศต่อไป 4) จัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนในทุกระดับเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือ แก้ไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการ และการแสวงหางบประมาณในลักษณะแบบ "คิด (ใหม่) เองทำเองใหม่" ระหว่างเพื่อน

ด้วยกัน โดยมีผู้แทนจากส่วนราชการ หน่วยงานพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ คอยเสริมความช่วยเหลือให้เป็น "เวทีประชาคมเศรษฐกิจชุมชน/หมู่บ้าน" และขยายเป็นเวทีประชาคมเศรษฐกิจชุมชนอำเภอ/จังหวัดต่อไปจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าว

ภูมิปัญญาไทย

ความหมายของภูมิปัญญาไทย

ความหมายของภูมิปัญญาไทยตามการให้นิยามของนักวิชาการแตกต่างกัน ดังนี้

ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์ และสุณี เลิศแสวงกิจ (2547: 9) กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาไทยว่าหมายถึง องค์ความรู้ที่เป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกเิงขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ภูมิปัญญาเกิดจากบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานนั้น ๆ มามากมาย เป็นความรู้ที่นำมาปฏิบัติ มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรมและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นความรู้ความสามารถที่สะสมมานาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลในตัวเองที่น่าศึกษา ควรอนุรักษ์สืบทอดต่อไปในขณะ

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร (2547: 54) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนไทยค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอดปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลผลิตที่ดึงดูดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตจาก ความหมายของภูมิปัญญาไทยข้างต้น สรุปได้ว่าภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้และวิธีการที่คนไทยได้ค้นพบ นำมาใช้ และได้มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้ และวิธีปฏิบัติแบบชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านคิดเองและทำเอง

ประเภทของภูมิปัญญาไทย

มีผู้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์ และสุณี เลิศแสวงกิจ (2547: 9 - 12) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้ ดังนี้ 1) สาขาเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมองค์ความรู้ ทักษะประสบการณ์กับเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม โดยมีผลงานด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่สวนผสมที่โดดเด่น สามารถแก้ปัญหาด้านการตลาดด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตรจนมีรายได้เลี้ยงตัวเอง

และครอบครัวได้อย่างพอเพียง เป็นผู้ที่มีแนวคิดที่ดี แพลกใหม่เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนาอาชีพ เกษตรกรรมได้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็นผู้ริเริ่มการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม 2) สาขาเกษตรกรรม คือ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีผลงานที่โดดเด่นในเรื่อง ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่า เพิ่มของทรัพยากร เป็นต้นดำเนินการปรุงอาหารที่รสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการ ใช้วัสดุที่มี ราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิดดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่ หรือเป็นผู้ที่สืบสาน ตำรับอาหารรสเลิศ สามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำแหนม การทำปลา ส้ม เป็นต้นดำเนินงานประดิษฐ์หัตถกรรมและเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ การผลิตผ้า การแต่งกายด้วยการถัก ทอ ย้อม เย็บ ซึ่งต้องมีความรู้ในการผลิตวัตถุดิบ เช่น เส้นด้ายไหม ผ้าฝ้าย ต้องรู้จักวิธีการย้อม การทอ การออกแบบลายผ้า ตลอดจนความรู้ในการออกแบบเสื้อผ้า และเครื่องใช้ที่ทำจากผ้า เช่น การทำ ผ้ามางัน ผ้าคลุม ผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น ซึ่งต้องมีความรู้ในด้านการตัดเย็บ รู้จักการติดตามรูปแบบแฟชั่น สมัยใหม่และนำมาปรับใช้กับงานหัตถกรรมของตนเอง เพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด นอกจากนี้ ยังมีงานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสาน ที่เป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนรุ่นก่อนที่ รู้จักนำวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสวยงาม เช่น ไม้ไผ่ กระจูด กก ฯลฯ ที่เป็นพืช พื้นเมืองที่มีอยู่มากมายในแต่ละท้องถิ่น คนในท้องถิ่นสามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จนเป็นอาชีพนำไปจำหน่ายได้ ด้านอุตสาหกรรม ได้แก่ การประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูป ผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็น ขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น การรวมกลุ่มของโรงงานต่าง ๆ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหัตถกรรม 3) สาขาศิลปกรรม คือ ความรู้ความสามารถในการสร้างผลงานทางด้าน ศิลปะสาขาต่าง ๆ ได้แก่ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า การสักลาย ฯลฯด้านประติมากรรม คือ ความรู้ ความสามารถ และมีมือในการปั้น การแกะสลักการหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักกลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ ด้านสถาปัตยกรรม คือ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ฯลฯ ด้านงานประดิษฐ์ คือ การจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้บายศรี การ ตกแต่งลวดลายบนผนัง ฯลฯ ด้านดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การพ่อนรำ การคิดวิธีการของ การละเล่นพื้นบ้าน หมอลำ ลิเก ฯลฯ 4) สาขาสาธารณสุขหรือการแพทย์แผนไทย คือ ความรู้ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพา ตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น การใช้ยาจากสมุนไพรที่มีอยู่ภายในประเทศ การรักษาโรค

แผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร การนวดแผนไทย ฯลฯ

5) สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ การอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาและการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การจัดทำสารานุกรมภาษาท้องถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาของท้องถิ่น การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นต้น 6) สาขาปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจสังคมได้แก่ ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น หมอขวัญ การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ความรู้ความสามารถด้านโหราศาสตร์หรือหมอดู ฯลฯ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ 7) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำการทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น 8) สาขาการจัดการกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการส่งเสริมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลชุมชน และการจัดสวัสดิการบริการชุมชน

ซึ่งประยุกต์ สุธงเดชไพบูลย์ (2539: 13) กล่าวถึงขอบข่ายของภูมิปัญญาไทยว่ามีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งจำแนกได้หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน ภูมิปัญญาด้านศิลปะ ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

จากการจำแนกประเภทของภูมิปัญญาไทยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

คุณค่าของภูมิปัญญาไทย

นักวิชาการกล่าวถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยไว้แตกต่างกัน ดังนี้เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร (2547: 58) กล่าวว่าภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาชาวบ้านถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากความรอบรู้

ประสบการณ์แนวคิดที่สังคมหรือชุมชนได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาด้วยคนไทยแต่โบราณมีภูมิปัญญาฉลาดล้ำลึกในการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์เพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อผลในการดำรงชีวิตอย่างสุขกายสบายใจ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพประกอบด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหารการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย การคิดค้นประดิษฐ์ สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษาโรคร้ายไข้เจ็บซึ่งช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขสืบถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเหล่านี้เสริมสร้างคุณลักษณะแก่สังคมไทยให้รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ผ่อนหนักผ่อนเบา ผ่อนร้ายให้กลายเป็นดีมีความมัธยัสถ์อดออม จนเกิดเป็นความมั่นคงในทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง

ได้ในลักษณะแบบพหุมีพอกิน สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อการพัฒนาประเทศได้อย่างคุ้มค่าที่สุด รวมไปถึงระบบการจัดการด้านทรัพยากรที่ดิน แร่ธาตุ ป่าไม้ แหล่งน้ำอย่างทรงประสิทธิภาพ ซึ่งสุดซึ้ง สุทธิศร (2550: 210 -211) กล่าวว่าภูมิปัญญาไทยมีคุณค่าและความสำคัญดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น พระมหากษัตริย์ไทยใช้ภูมิปัญญาไทยสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับประเทศ ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชปกครองแบบพ่อปกครองลูก สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถีจนชนะพระมหาอุปราชา และทรงประกาศอิสรภาพ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรบชนะพม่าและทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมา และตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างกรุงเทพฯ เป็นราชธานี สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภูมิปัญญาเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาผืนแผ่นดินส่วนใหญ่ไว้ จนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างชาติไทยให้เจริญ ทรงแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ จนรอดพ้นสถานการณ์เหล่านั้น ทรงริเริ่มทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาระบบชลประทาน สร้างเขื่อน และสร้างสะพานพระราม 8 เพื่อแก้ปัญหาการจราจร ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์สมบัติ

2. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย เช่น นายขนมต้มเป็นผู้ที่มีฝีมือสามารถชกมวยชนะพม่าได้ถึง 9 - 10 คนในคราวเดียวกัน จนในปัจจุบันมวยไทยเป็นที่นิยมฝึกและแข่งขันในหมู่คนไทย และชาวต่างประเทศ มีค่ายมวยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง มวยไทยมีการไหว้ครูก่อนชกและเป็นศิลปะชั้นเยี่ยมในการใช้อวัยวะทุกส่วน ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ นอกจากนี้ไทยยังมีภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรม โดยมีอักษรไทยไทยใช้เป็นของตนเองตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีวรรณกรรมที่ไพเราะได้อรรถรสครบทุกด้าน

3. สามารถประยุกต์หลักธรรมไปใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา และนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต ทำให้คนไทยเป็นคนที่มีความใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา อ่อนน้อมถ่อมตน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน รักสงบ ใจเย็น ให้อภัยแก่ผู้ที่สำนึกผิด ใช้ชีวิต เรียบง่าย รู้รักสามัคคีในหมู่คณะ จนทำให้ชาวพุทธทั่วโลกยกย่องไทยเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา และตั้งสำนักงานใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกในประเทศไทย

4. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติอย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาไทยมีความโดดเด่นในเรื่องการให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น ประเพณี 12 เดือน เคารพคุณค่าของธรรมชาติ เช่น ประเพณีสงกรานต์ทำในฤดูร้อนจึงมีการรดน้ำดำหัวส่วนประเพณีลอยกระทงมุ่งที่การระลึกถึงบุญคุณของน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตคน สัตว์ พืช ให้ได้ทั้งอุปโภค และบริโภค ในวันลอยกระทงจึงมีการลอยกระทงเพื่อขอขมาลาโทษพระแม่คงคาและบูชาแม่น้ำ ตลอดจนประเพณีบวชป่า เพื่อสร้างความสมบูรณ์แก่ต้นน้ำลำธาร และฟื้นฟูสภาพป่ากลับคืนมา

5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงประยุกต์ใช้ตามยุคสมัย แม้กาลเวลาจะผ่านไปความรู้สมัยใหม่จะเข้ามา แต่ภูมิปัญญาไทยก็รู้จักปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น นำเครื่องยนต์ มาติดตั้งกับเรือใบพัดเป็นหางเสือทำให้เรือแล่นเร็ว เรียกว่า เรือหางยาว การทำการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน พลิกฟื้นคืนธรรมชาติให้สมบูรณ์แทนสภาพเดิมที่ถูกทำลายไป เมื่อป่าไม้ถูกทำลายคนจึงคิดปลูกป่าที่กินได้มีพืชสวน พืชป่า ไม้ผล และพืชสมุนไพรซึ่งสามารถกินได้ตลอดชีวิต เรียกว่า วนเกษตร และเมื่อปะการังธรรมชาติถูกทำลายคนก็สร้างอุโมงค์ขึ้นเป็นปะการังเทียมให้ปลาวางไข่และแพร่พันธุ์ได้ดังเดิม ซึ่งถือว่าใช้ภูมิปัญญาปรับปรุงประยุกต์ใช้ตามยุคสมัย

จากคุณค่าของภูมิปัญญาไทยข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งถึงปัจจุบันทำให้คนในชาติเกิดความรักและความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อไปในอนาคต

การแพทย์แผนไทย และนวดแผนไทย

วิวัฒนาการการแพทย์แผนไทย

สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (2542: 30-36) กล่าวถึงวิวัฒนาการการแพทย์แผนไทยมาเป็นลำดับ ดังนี้

1. การแพทย์แผนไทยยุคก่อนอาณาจักรสุโขทัย ศิลาจารึกของอาณาจักรขอมได้จารึกไว้ว่า ประมาณ พ. ศ. 1725 - 1729 พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามความเชื่อในศาสนาพุทธ โดยสร้างสถานพยาบาลที่เรียกว่า "อโรคยาศาลา" ขึ้น 102 แห่งในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ

ไทยและบริเวณใกล้เคียง และกำหนดผู้ทำหน้าที่รักษาพยาบาลไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ หมอ พยาบาล เภสัช ผู้จดสถิติ ผู้ปรุงอาหารและยา รวม 92 คน รวมทั้งมีพิธีกรรมบวงสรวงพระไภสัชยคุรุไวฑูรย์ ประภา ตามความเชื่อทางศาสนาพุทธลัทธิมหายาน ด้วยการบูชาด้วยยาและอาหารก่อนแจกจ่ายให้แก่ผู้ป่วย ปัจจุบันมีโรคยาศาลาที่ยังเหลือปราสาทที่สมบูรณ์ที่สุดคือ กู่บ้านเขว้า จังหวัดมหาสารคาม

2. การแพทย์แผนไทยสมัยสุโขทัย มีการค้นพบหินบดยาสมัยทวารวดี ซึ่งเป็นยุคก่อนสุโขทัย และจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ได้บันทึกไว้ว่าทรงสร้างสวนสมุนไพรขนาดใหญ่บนเขาหลวงหรือเขาสรพยา เพื่อให้ราษฎรได้เก็บสมุนไพรไปใช้รักษาโรคนานเจ็บป่วย ปัจจุบันภูเขาดังกล่าวอยู่ในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ในยุคนี้นศาสนาพุทธลัทธิหินยานมีบทบาทอย่างมาก พระภิกษุนิยมรุดงค์ ศูนย์รวมของวัฒนธรรมและการศึกษาอยู่ที่วัด เชื่อว่าพระภิกษุยุคนี้นี้มีความรู้ในการรักษาตนเองด้วยสมุนไพร และช่วยเหลือแนะนำประชาชนด้วย

3. การแพทย์สมัยอยุธยา มีลักษณะผสมผสานปรับประยุกต์องค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านทั่วราชอาณาจักร ผสมกับความเชื่อตามปรัชญาแนวพุทธ รวมทั้งความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ เพื่อสอดคล้องกับสภาพของชุมชน

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พบบันทึกว่ามีการจัดหายาที่ชัดเจน สำหรับประชาชนมีแหล่งจำหน่ายยาและสมุนไพรหลายแห่ง ทั้งในและนอกกำแพงเมือง มีการรวบรวมตำรับยาต่าง ๆ ขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทย เรียกว่า ตำราพระโอสถพระนารายณ์ การแพทย์แผนไทยสมัยนี้รุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนวดไทย การแพทย์ตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทโดยมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสได้จัดตั้งโรงพยาบาลรักษาโรค แต่ก็ขาดความนิยมและล้มเลิกไป

4. การแพทย์แผนไทยสมัยรัตนโกสินทร์

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม หรือวัดโพธิ์ขึ้นเป็นอารามหลวง ให้ชื่อว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมจารึกตำรายา ทำฤชี่อดตน และตำราการนวดไทยไว้ตามศาลารายมีการจัดตั้งกรมหมอโรงพระโอสถคล้ายกับในสมัยอยุธยา ผู้ที่รับราชการ เรียกว่าหมอหลวง ส่วนหมอที่รักษาประชาชนทั่วไป เรียกว่า หมอชเลยศักดิ์

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้เกล้าผู้ชำนาญลักษณะโรคและสรรพคุณยา รวมทั้งผู้ที่มีตำรายาดี ๆ นำเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายและให้กรมหมอหลวงคัดเลือกและจดเป็นตำราหลวงสำหรับโรงพระโอสถ

และใน พ. ศ. 2395 โปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายชื่อว่า กฎหมายพนักงานพระโอสถถวายการแพทย์สมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามอีกครั้ง และโปรดเกล้าฯ ให้จารึกตำรายาบอกสมมติฐานของโรคและวิธีการรักษาไว้บนแผ่นหิน

อ่อน ประดับตามผนังโบสถ์และศาลาราย และทรงให้ปลูกสมุนไพรรักษาไข้ในวัดเป็นจำนวนมาก นับเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงในวงศ์ตระกูลเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ยังทรงปฏิสังขรณ์วัดราชโอรสอาราม และได้จารึกตำราไว้ในแผ่นศิลาตามเสาระเบียงพระวิหาร

รัชสมัยนี้ได้มีการนำการแพทย์แบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่โดยคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน โดยการนำของนายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ ซึ่งคนไทยเรียกว่า หมอบรัดเลย์ ซึ่งนำวิธีการแพทย์แบบตะวันตกมาใช้ เช่น การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ การใช้ยาเม็ดควินินป้องกันไข้จับสั่น เป็นต้นนับเป็นวิวัฒนาการการแพทย์แผนไทยและแผนตะวันตก

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้นำการแพทย์แผนตะวันตกมาใช้มากขึ้น เช่น การสูติกรรมสมัยใหม่ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนความนิยมของชาวไทยได้ เพราะการแพทย์แผนไทยเป็นวิถีชีวิตของคนไทย เป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกันมาก

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้ง ศิริราชพยาบาลขึ้นในปี พ. ศ. 2431 ซึ่งมีการเรียนการสอนและให้การรักษาทั้งการแพทย์แผนไทยและแผนตะวันตกร่วมกัน มีการพิมพ์ตำราแพทย์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ. ศ. 2438 ชื่อ ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 1 - 4 ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นตำราแห่งชาติฉบับแรก ต่อมาพระยาพิชัญประสาทเวช (หมอคง) เห็นว่าตำราเหล่านี้ยากแก่ผู้ศึกษา จึงพิมพ์ตำราขึ้นใหม่ ได้แก่ ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง 2 เล่ม และตำราแพทย์ศาสตร์สังเขป จำนวน 3 เล่ม ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขยังคงใช้มาจนทุกวันนี้

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการสั่งยกเลิกวิชาการแพทย์แผนไทย และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์เพื่อควบคุมการประกอบโรคศิลปะเพื่อป้องกันอันตรายอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพของผู้ที่ไม่มีความรู้และมีได้ฝึกหัดด้วยความไม่พร้อม ในด้านการเรียนการสอน การสอบ และการประชาสัมพันธ์ ทำให้หมอพื้นบ้านจำนวนมากกลัวถูกจับจึงเลิกประกอบอาชีพนี้ บางก็เผาตำราทิ้ง จะมีหมอแผนโบราณเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถปฏิบัติได้ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว นับเป็นทั้งข้อดีและข้อเสียที่ควรคำนึงถึง

การแพทย์สมัยรัชกาลที่ 7 กฎหมายเสนาบดีได้แบ่งการประกอบโรคศิลปะออกเป็นแผนปัจจุบันและแผนโบราณ มีการศึกษาวิจัยสมุนไพรรักษา ในระหว่างปี พ. ศ. 2485 - 2486 ขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ลุกกลามเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนยา ศาสตราจารย์ นพ. อวย เกตุสิงห์ ให้ศึกษาวิจัยสมุนไพรรักษาไข้มาลาเรียที่โรงพยาบาลสัตหีบหลังสงครามโลกสงบลง ยังคงมีปัญหาขาดแคลนยาแผนปัจจุบัน รัฐบาลจึงมีนโยบายให้องค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข ผลิตยาสมุนไพรรักษาโรค

องค์กรเอกชนด้านการแพทย์แผนไทย ปี พ.ศ. 2500 มีการก่อตั้งสมาคมแพทย์แผนโบราณขึ้นที่วัดโพธิ์ กรุงเทพฯ นับแต่นั้นมาสมาคมต่าง ๆ ก็ได้แตกสาขาออกไป ปัจจุบันมีโรงเรียนแพทย์แผนโบราณที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดปี พ.ศ. 2526 ศาสตราจารย์ นพ. อวย เกตุสิงห์ แพทย์แผนปัจจุบันผู้ซึ่งเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ของการแพทย์แผนไทยเป็นอย่างดี ได้ก่อตั้งมูลนิธิฟื้นฟูการแพทย์ไทยเดิมนั้น ทำให้เกิดอายุรเวทวิทยาลัย (ชีวโกมารภักจ) ผลิตแพทย์แผนโบราณแบบประยุกต์ หลักสูตร 3 ปี ในโอกาสต่อมา นับได้ว่า ศาสตราจารย์ นพ. อวย เกตุสิงห์ เป็นบิดาของการแพทย์แผนไทยแบบประยุกต์ที่เปิดโอกาสให้แพทย์แผนไทยฟื้นตัวอีกครั้ง

เราจึงอาจกล่าวได้ว่าการแพทย์แผนไทยเกิดขึ้นและคงอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นทั้งทางรอดและทางเลือกให้กับผู้ป่วยเสมอมา

แนวทางการรักษาของการแพทย์แผนไทย

มีผู้กล่าวถึงแนวทางการรักษาของการแพทย์แผนไทยไว้ ดังนี้ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า การแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์แบบองค์รวม ซึ่งต้องพิจารณาปัจจัยเกี่ยวข้องข้องควบคู่กันไปกับการรักษาในแบบต่าง ๆ ได้แก่

1. ปัจจัยซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติกำหนด ได้แก่ ธาตุเจ้าเรือน ฤดูกาล สุริยจักรวาล ฯลฯ มนุษย์ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยหรือสมมติฐานต่าง ๆ ด้วยการกินอาหารสมุนไพร ยาสมุนไพร และการปรับปรุงพฤติกรรม

2. ปรับปรุงพฤติกรรมที่เป็นมูลเหตุเกิดโรคทั้ง 8 ประการ คือ หลีกเลี่ยงการฝืนอิริยาบถจนทำให้ร่างกายเสียสมดุล เพราะจะทำให้ธาตุทั้ง 4 แปรปรวนได้ การแก้ไข คือ การออกกำลังกาย การตัดตนด้วยท่าฤๅษีดัดตน (การจัดโครงสร้างให้เข้าที่ด้วยตนเอง) การนวดไทย (การแก้ไขปัญหากระดูก เส้นเอ็นพิการต่าง ๆ) และการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเน้นอย่างยิ่งโดยใช้

หลักการธรรมานามัย ได้แก่ กายานามัย คือ การออกกำลังกาย การตัดตนด้วยตนเอง การกินอาหารให้ถูกกับธาตุกินแต่พอเหมาะ มีสติในการกิน การนอน ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท จิตตานามัย คือ การฝึกสมาธิให้เข้มแข็ง จิตมีพลัง เกิดปัญญา เกิดความสุขสงบ จำทำให้เกิดความต้านทานโรคดีขึ้น มีพฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ ไม่ตามใจตนเองด้วยกิเลสและความอยากคือ ตัณหา ชีวิตตานามัย คือ การดำรงชีวิตด้วยทางสายกลาง เลี่ยงชีวิตชอบ ย่อมไม่เกิดความเครียดไม่ผิดศีล รักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ รักษาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด สมดุลไปด้วยธาตุทั้ง 4 ภายนอก มีวินัยไร้มลภาวะ

3. ใช้อาหารหรือยาสมุนไพร แต่งแก้เพื่อปรับให้ธาตุสมดุล

4. การรักษาด้วยการนวด ออบสมุนไพร ประคบสมุนไพร และนึ่งหม้อเกลือ เป็นวิธีการที่นำมาเสริมการบำบัดรักษาด้วยการนวดไทย ในการนวดถ้ามีอาการเจ็บปวดขัดตามข้อต่าง ๆ ของร่างกายหลายแห่ง หมอนวดจะให้ผู้ป่วยอบอุ่นตัวเสียก่อนแล้วนวดจุดที่เหลือ

การแพทย์แผนไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นการแพทย์แบบองค์รวมซึ่งคนไทยในอดีตได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และถ่ายทอดกันมานับพันปี เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนไทย จึงควรที่จะได้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติต่อไป แพทย์แผนปัจจุบันควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หันมาสนใจศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย เพื่อร่วมกันค้นหาสิ่งดีงามของการแพทย์ทั้งสองแผน และนำมาให้บริการแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของคนไข้ การแพทย์แผนไทยการแพทย์องค์รวม จึงควรได้รับพิจารณาให้เป็นทางเลือกหนึ่งในยุคโลกาภิวัตน์

การนวดแผนไทย

ประวัติความเป็นมาของการนวดแผนไทย

มีผู้นำเสนอประวัติความเป็นมาของการนวดแผนไทย ไว้ดังนี้สมบัติ ตาปัญญา (2538: 17 - 18) เล่าความเป็นมาของการนวดไว้ว่าตามธรรมชาติของคนหรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมโดยทั่วไป การสัมผัส บีบวด เคล้นคลึงเมื่อเกิดความเจ็บป่วยหรือไม่สบาย เป็นอาการปกติซึ่งน่าจะมีมาแต่แรกเริ่มของวิวัฒนาการของชีวิตแล้ว เมื่อเราปวดตรงไหนเราจะเอามือกุมหรือบีบคลึงบริเวณที่เราปวดโดยไม่ต้องมีใครสอน สัตว์หลายชนิดเมื่อได้รับบาดเจ็บก็จะใช้ลิ้นเลียแผลของตนเอง เพื่อให้รู้สึกสบายและช่วยให้แผลหายเร็วขึ้น ต่อมาด้วยความฉลาดและการมีความจำดีเยี่ยม มนุษย์เราจึงเริ่มมีการจดจำ แยกแยะและจัดระบบการสัมผัสขึ้นมาให้รู้ว่าเมื่อปวดตรงไหนจะจับอย่างไร ลูกหรือทอดอย่างไรจึงจะสบายขึ้น จนกลายเป็นการนวดที่มีแบบแผนแน่นอนในที่สุด

จากการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า การนวดอย่างมีแบบแผนเริ่มมีบันทึกไว้ตั้งแต่ราว 5,000 ปีมาแล้วในตำราวิชาแพทย์จีนในแผ่นดินจักรพรรดิฮวงตี้ และคัมภีร์อายุรเวทของอินเดีย ซึ่งมีอายุประมาณ 3,800 ปี ก็ได้กล่าวถึงการนวดไว้ว่า เป็นการ "ช่วยให้ร่างกายรักษาตนเอง" โดยให้น้ำมันทาถูไปตามผิวหนังส่วนต่าง ๆ ฮิปโปเครติสผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็น "บิดาแห่งวิชาแพทย์" ของโลกตะวันตก ได้กล่าวถึงการนวดไว้ว่า "แพทย์จะต้องมีความเชี่ยวชาญในหลายสิ่ง แต่ที่แน่นอนอย่างยิ่งก็คือต้องมีความเชี่ยวชาญในการนวดด้วย" ในเอกสารทางการแพทย์ของอียิปต์ เปอร์เซียและญี่ปุ่น ก็ได้มีการกล่าวถึงคุณประโยชน์ของการนวดในการรักษาโรคต่าง ๆ ไว้มากมายเช่นเดียวกัน

แม้กระทั่งคัมภีร์ไบเบิลของชาวคริสต์ก็กล่าวอ้างถึงการสัมผัสไว้ด้วย ปัจจุบันในโลกตะวันตกได้มีการพัฒนาการนวดออกไปเป็นหลายแบบ ผสมผสานวิชาต่าง ๆ เข้ากับการนวดเพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีการสอนเผยแพร่ มีโรงเรียนและสถาบันสอนวิชานวดโดยเฉพาะหลายแห่งในหลาย ประเทศ โดยมีวิธีนวดแบบญี่ปุ่นและแบบสวีดิช เป็นวิธีที่นิยมศึกษากันแพร่หลายมากที่สุด

สำหรับการนวดแบบไทยหรือนวดแผนโบราณของเรานั้น กล่าวกันว่ามิต้นเค้าจากวิชาแพทย์ของท่านชิวโกมารภัจ ซึ่งเป็นแพทย์หลวงของพระเจ้าพิมพิสารถือเป็นบรมครูแพทย์แผนโบราณ มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นถ้ากล่าวได้ว่าเราได้รับการถ่ายทอดวิชานวดนี้มาจากอินเดียพร้อมกับพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างที่ซึมซาบเข้ามาสู่สังคมไทย ก็คงจะไม่ห่างไกลความเป็นจริงมากนัก และตลอดเวลาหลายร้อยปีที่ผ่านมา แพทย์แผนโบราณของไทยก็คงจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีการนวดมาเรื่อย ๆ จนกลายมาเป็น "นวดแผนโบราณ" หรือนวดแบบไทย ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันนี้

โดยไพศาล แก้วประสม (2544: 1- 2) อธิบายถึงประวัติความเป็นมาของการนวดไว้ว่า การนวดไทยนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทยที่มีประวัติและเรื่องราวการสืบทอดกันมาช้านาน ดังจะเห็นได้ว่าการนวดมีบทบาทอย่างสำคัญในการรักษาโรคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเชื่อว่ามีจุดเริ่มต้นจากการช่วยเหลือกันเองภายในครอบครัว เช่น สามีนวดให้ภรรยา ภรรยา นวดให้สามี ลูกหลานนวดให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เป็นต้น มีการใช้วิธีต่าง ๆ เช่น ศอก เข่าและเท้าจนมีการพัฒนาใช้อุปกรณ์ในการนวดเพื่อช่วยให้ใช้น้ำหนักได้มากขึ้นหรือสามารถนวดได้ด้วยตนเอง เช่น นมสาว ไม้กดท้อง กะลา จากการนวดช่วยเหลือกันเองภายในครอบครัวจนเกิดความชำนาญและมั่นใจ จึงได้มีการนวดช่วยเหลือความเจ็บป่วยของเพื่อนบ้านได้รับความนิยมและเชื่อถือจากผู้มารับบริการ จนเกิดอาชีพหมอนวดในที่สุด จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการนวดที่เก่าแก่ที่สุดคือ ศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่ขุดพบที่ป่ามะม่วง ตรงกับสมัยพ่อขุนรามคำแหง มีรอยจารึกเป็นรูปการรักษาโดยการนวด เมื่อถึงยุคสมัยกรุงศรีอยุธยารัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จารึกเป็นรูปการรักษาโดยการนวด ซึ่งเป็นยุคที่การแพทย์แผนไทยรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนวดไทยจนมีปรากฏในทำเนียบศักดิ์นาข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนที่ตราขึ้นในปี พ. ศ. 1998 มีการแบ่งกรมหมอนวดเป็นฝ่ายขวาฝ่ายซ้ายเป็นกรมที่ค่อนข้างใหญ่ มีหน้าที่ความรับผิดชอบมาก และต้องใช้นายแพทย์มากกว่ากรมอื่น หลักฐานจากจดหมายเหตุของราชทูตลาโลแบร์ ประเทศฝรั่งเศส ได้บันทึกเรื่องหมอนวดในแผ่นดินสยามมีความว่า "ในกรุงสยามนั้นถ้าใครป่วยไข้ลง ก็จะเริ่มทำเส้นสายยึดโดยให้ผู้ชำนาญในทางนี้ขึ้นไปบนร่างกายของคน แล้วใช้เท้าเหยียบ ๆ กล่าวกันว่าหญิงมีครรภ์มักใช้ให้เด็กเหยียบเพื่อให้คลอดบุตรง่าย ไม่พักเจ็บปวดมาก" ต่อมาสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ในกฎหมายตราสามดวง"นาพลเรือน" กล่าวถึง การแบ่งส่วนราชการด้านการแพทย์ ให้กรมหมอนวดจำแนกตำแหน่งเป็น หลวง ขุน หมื่น พัน และมีศักดิ์นาเช่นเดียวกับข้าราชการสมัยนั้น

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ การแพทย์แผนไทยได้สืบทอดรูปแบบต่อจากสมัยอยุธยาแต่เอกสารและวิชาความรู้บางส่วนคงได้สาบสูญหายไปบางส่วนจากภาวะสงคราม ทั้งถูกจับไปเป็นเชลยอีกส่วนหนึ่งแต่อย่างไรก็ตาม หมอกลางบ้านและหมอพระซึ่งอยู่ตามหัวเมืองยังมีอีกเป็นจำนวนมาก จึงง่ายต่อการระดมในชั้นหลัง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดให้ปั้นรูปฤๅษี

ตัดต้นซึ่งเป็นรูปหล่อด้วยสังกะสีผสมดีบุกเพิ่มเติมจนครบ 80 ท้า และจารึกสรรพยาธิการ
 นวดไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพ แสดงถึงจุดนวดไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพ แสดงถึงจุดนวด
 อย่างละเอียดระดับบนผนังศาลาราย และบนเสาภายในวัดโพธิ์ ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจากหลักฐานการแบ่งส่วนราชการยังคงมีกรมหมอนวดเช่นเดียวกับสมัยอยุธยา
 และทรงโปรดให้หมอยา หมอนวดถวายการรักษาอาการเจ็บป่วยยามทรงประชวร แม้เสด็จประพาส
 แห่งใดจะต้องมีหมอนวดถวายงานนวดทุกครั้ง โดยชำระตำราการนวดไทยและเรียกตำราแพทย์หลวง
 หรือแพทย์ในพระราชสำนัก ครั้นเมื่อการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยในรัชสมัย
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวการนวดจึงหมดบทบาทจากราชสำนัก ส่วนหมอนวดแบบ
 ชาวบ้านยังคงใช้การนวดแบบดั้งเดิมที่ได้รับการเรียนรู้สืบทอดจากบรรพบุรุษ

จะเห็นได้ว่าหมอนวดไทยในอดีตมีวิวัฒนาการ การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องมาแต่อดีต
 ในปัจจุบันการนวดไทยสามารถจำแนกประเภทได้อย่างกว้าง ๆ คือ การนวดแบบราชสำนักและ
 การนวดแบบเชลยศักดิ์

การนวดแบบราชสำนัก หมายถึง การนวดเพื่อถวายกษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงของราชสำนัก
 การนวดแบบราชสำนัก พิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้เรียนอย่างประณีตถี่ถ้วน และการสอนมีขั้นตอน
 จรรยาบรรณของการนวด การนวดต้องสุภาพมาก ใช้อวัยวะได้น้อย และต้องตรงตามจุด จึงกล่าวได้
 ว่าการฝึกมือและการนวดมีเอกลักษณ์เฉพาะ

ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการนวดแผนไทย

ผู้กล่าวถึงความรู้ที่จำเป็นสำหรับการนวดแผนไทยไว้ ดังนี้สมบัติ ตาปัญญา (2538: 22 - 24)
 เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมตัวและเตรียมใจก่อนการนวดว่า การเตรียมพร้อมก่อนการลงมือทำ
 กิจกรรมใด ๆ ก็ตามย่อมช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีโอกาสประสบความสำเร็จในงานนั้นมากขึ้น เพราะการ
 เตรียมตัวที่ดีช่วยให้ได้ตั้งใจและมั่นใจ ทำโดยไม่มี ความกังวลในการนวด ควรเตรียมการโดยคำนึงถึง 3
 สิ่งดังต่อไปนี้

1. สถานที่ และบรรยากาศ ควรเป็นที่สะอาด สงบเงียบ มีอุณหภูมิพอเหมาะมีการถ่ายเท
 อากาศดี อาจเป็นห้องปรับอากาศหรือห้องโล่ง ๆ ที่มีพื้นที่กว้างพอที่จะนอนหรือเหลือที่ว่างให้พอ
 เคลื่อนไหวรอบตัวผู้รับการนวดได้สะดวก อาจเป็นนอกชานบ้านที่ร่มเย็น มีต้นไม้เขียวครึ้มมีเสียงนก
 ร้องเบา ๆ หรือบนหาดริมทะเล บนแคร่ที่กว้างและแข็งแรงใต้ต้นมะม่วงใหญ่ในสวน ฯลฯ ขอให้เงียบ
 สงบ และสะอาด ปราศจากการรบกวน มีความเป็นส่วนตัวพอสมควร ที่นอนสำหรับผู้รับการนวดควร
 รองด้วยผ้าห่มหนาหรือที่นอนยัดนุ่นแข็งพอควร เพื่อไม่ให้เจ็บหลังจาก การนอนอยู่นาน ๆ ไม่ควรใช้ที่
 นอนนุ่มเกินไป เช่น ที่นอนฟองน้ำ หรือฟูกสปริง เพราะเมื่อผู้นวด กดมือลงไปบนตัวของผู้รับ ที่นอน

จะยุบตาม ทำให้การนวดไม่ได้ผล ผ้าปูที่นอนควรใช้สีเย็นตา อาจมีลายสีต่าง ๆ ที่ดูแล้วเย็นสบายน่านอน ไม่ควรใช้สีขาวเพราะจะทำให้ดูเหมือนที่นอนคนป่วยในโรงพยาบาล

การสร้างบรรยากาศเพื่อชักจูงใจให้สงบอาจทำให้ดีขึ้นได้อีกโดยการจูดรูปหอมสัก 1 ดอก หรือมีพวงมาลัยดอกมะลิ หรือดอกไม้บางชนิดที่มีกลิ่นหอมวางไว้บริเวณใกล้ตัว กลิ่นรูปหรือกลิ่นดอกไม้จะทำให้จิตใจสงบและรู้สึกผ่อนคลายมากยิ่งขึ้น (โปรดระวังความปลอดภัยเรื่องไฟจากการจูดรูปโดยไม่วางไว้ใกล้วัตถุที่ติดไฟได้ง่ายด้วย)

หากในบ้านหรือในห้องที่ทำการนวดมีโทรศัพท์ควรกำหนดให้ผู้อื่นเป็นผู้คอยรับและจดข้อความแทน ไม่ควรตามตัวไปพูดขณะนวดอยู่ หรือไม่ก็ยกหูออกไปจากเบ้นเสีย เสียงกริ่งโทรศัพท์ระหว่างการนวดจะทำให้การนวดชะงักขาดตอนกลางคัน ความรู้สึกสงบและผ่อนคลายถูกทำลายทันที

ไม่ควรให้ผู้รับการนวดนอนในที่ที่มีแสงจ้าส่องหน้า จะทำให้เคืองตาและไม่ผ่อนคลายเท่าที่ควร ถ้าอยู่กลางแจ้งหรือมีแสงมากอาจให้ผ้าขนหนูหรือผ้าผืนเล็กปิดตาไว้ก็ได้

การฟังดนตรีในระหว่างการนวดนั้น บางครั้งอาจรบกวนทำลายสมาธิได้ ถ้าจะใช้ให้เลือกดนตรีที่มีจังหวะช้า ไม่ควรกระแทกกระทั้นหรือเสียงแหลมบาดหู ดนตรีบรรเลงจะดีกว่าเนื้อเพลงที่มีเนื้อร้อง เพราะเนื้อร้องจะทำให้ผู้ฟังคิดตามไปด้วย ทำให้เสียสมาธิ ควรเปิดให้เบาที่สุด แต่ถ้าไม่ใช้เลยจะดีกว่า

2. ผู้ให้ ในที่นี้หมายถึงผู้นวด ต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจ มีความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้รับการนวดอย่างแท้จริง ไม่ได้มีจุดหมายอย่างอื่นแอบแฝงในการนวด เช่น ต้องการผลประโยชน์บางอย่าง ต้องการเพียงช่วยเหลือให้ผู้รับเกิดความสบายและได้รับประโยชน์จากการนวดเป็นสื่อหรือเป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกดังกล่าวเท่านั้น (ในกรณีเป็นหมอนวดอาชีพ การรับค่าบริการถือว่าเป็นสิ่งปกติ สมควรแก่เหตุผลเพราะเป็นค่าบริการไม่ถือว่าเป็นการนวดโดยใจไม่บริสุทธิ์ หรือเอาเปรียบแต่อย่างใด)

ผู้ให้ต้องอยู่ในสภาพที่สงบ มั่นคงและผ่อนคลายจึงจะนวดได้ดี ถ้ามีความตึงเครียดวิตกกังวลหรือเจ็บป่วยอยู่ก็ไม่เหมาะที่จะนวด อาจต้องเลื่อนเวลาไปก่อนจนกว่าจะพร้อม

ผู้ให้ควรสวมเสื้อผ้าที่หลวมสบาย เคลื่อนไหวสะดวก ร่างกายโดยเฉพาะมือควรสะอาดเล็บสั้นมือที่เหนียวหนับ ขึ้นเหงื่อและกลิ่นไม่สะอาดจากตัวผู้ให้ จะทำให้ผู้รับไม่สบายเท่าที่ควร

3. ผู้รับความพร้อมของผู้รับก็เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าความพร้อมของผู้ให้ และสถานที่ อาจถือว่าการพร้อมของผู้รับสำคัญที่สุดด้วยซ้ำไป สิ่งแรกสุด คือ ความไว้วางใจ การที่เราจะนอนลงแล้วปล่อยให้คนอื่นวางมือบิบนวดสัมผัสเนื้อของเรานั้น ถ้าเรายังไม่มีความไว้วางใจเขามากพออาจจะอึดอัด ผ่อนคลายไม่ได้ เพราะฉะนั้นความไว้วางใจต้องมีมาก่อนเสมอ ถ้ายังไม่มีมีความไว้วางใจก็ควรเลื่อนการนวดไปก่อนจนกว่าผู้รับจะพร้อม

ผู้รับควรแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่หลวมสบาย เนื้อผ้าไม่หนาหรือลื่นเกินไป เพราะจะทำให้หน้าไม่ดี เครื่องประดับตามร่างกาย เช่น ปิ่นปักผม แว่นตา หรือคอนแทคเลนส์ นาฬิกา แหวนสร้อย เข็มขัด รองเท้า ควรถอดออกเสียก่อน จะช่วยให้การไหลเวียนของโลหิตดีขึ้นหายใจสะดวกไม่อึดอัด

ผู้รับควรอยู่ในสภาพทางกายที่พร้อมและเหมาะสมกับการนวดด้วย เช่น ไม่อึดหรือหิวจนเกินไป (หลังจากรับประทานอาหารแล้วควรพักสักหนึ่งชั่วโมงก่อนรับการนวด ไม่เหนียวหรือว่างเกินไป ไม่ป่วยหนัก ไม่เป็นไข้ หรือมีอาการอักเสบ เป็นต้นนอกจากนี้ได้เสนอข้อควรระวังและข้อห้ามในการนวดว่าข้อควรระวังและข้อห้ามต่อไปนี้ให้มีความสำคัญต่อการปลอดภัยของผู้รับเป็นอย่างมาก ควรตระหนักถึงและปฏิบัติตามทุกครั้งเมื่อทำการนวด

1. ก่อนลงมือนวดต้องสอบถามผู้รับเสมอว่า มีอาการไม่สบายอย่างไร มีโรคประจำตัวหรือไม่ เพราะอาการหลายอย่างไม่เหมาะสมสำหรับการนวด และเมื่อนวดแล้วจะเกิดอันตรายหรือทำให้โรคกำเริบได้ เช่น การฉีกขาดของกล้ามเนื้อ มีอาการอักเสบ บวมแดง เมื่อถูกบีบนวด ก็จะทำให้เลือดออกมากขึ้นอักเสบรุนแรงมากขึ้น ไม่ควรนวดทันที อาจต้องรอนานอย่างน้อย 48 ชั่วโมง หรือแล้วแต่อาการ กระทบหักหรือข้อเคลื่อน ข้อหลุด ต้องไปพบแพทย์เพื่อเข้าเฝือก หรือรักษาโดยวิธีอื่น ๆ เป็นไข้สูง มีบาดแผลทั้งภายนอก เช่น มีตุ่ม หรือภายใน เช่น แผลในกระเพาะลำไส้ เว้นไม่นวดบริเวณนั้น หลังผ่าตัดใหม่ ๆ แผลยังไม่หายสนิท การนวดอาจทำให้แผลที่เย็บไว้ฉีกขาดได้ สำหรับผู้เป็นโรคเบาหวานที่มีอาการแทรกซ้อนเกี่ยวกับหลอดเลือด มีอาการข้าง่าย เป็นแผลแล้วหายยากการนวดอาจต้องระมัดระวัง ทำได้เพียงเบา ๆ เพื่อไม่ให้ซ้ำ แต่ผู้เป็นโรคเบาหวานทั่วไปที่ไม่ได้มีอาการแทรกซ้อนดังกล่าวสามารถรับการนวดได้ตามปกติ และอาจจะได้รับประโยชน์จากการนวดคือการลดความเครียดอีกด้วย เพราะผู้ป่วยเบาหวานที่มีความเครียดหรือวิตกกังวลสูง มักจะมีน้ำตาลในเลือดสูงไปด้วย และควบคุมไม่ได้ดี การเป็นโรคเกี่ยวกับเส้นเลือด เช่น เส้นเลือดโป่งพอง โลหิตดำแข็งตัวค้างอยู่ในเส้นเลือด มีเส้นเลือดอุดตันอย่างมา การนวดอาจทำให้เส้นเลือดแตกหรือเลือดที่แข็งค้างอยู่ในเส้นเลือดเคลื่อนที่ออกไปอุดตันสมองหรืออวัยวะสำคัญอื่น ๆ ทำให้เกิดอันตรายได้ มีความดันโลหิตค่อนข้างสูงมาก ถ้าเป็นน้อย ๆ นวดได้ แต่ต้องคอยสังเกตอาการด้วย ถ้าไม่แน่ใจควรหยุดนวดและปรึกษาแพทย์ เป็นโรคหัวใจ เป็นโรคผิวหนัง เพราะอาจทำให้แพร่กระจายหรือติดต่อไปถึงผู้อื่นได้ เป็นมะเร็ง เมื่อถูกนวดบริเวณที่เป็น เซลล์มะเร็งอาจจะกระจายไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของร่างกายได้ เป็น

โรคติดต่อร้ายแรงต่าง 1 ป่วยหนัก จำเป็นต้องพักผ่อนอย่างมาก ห้ามนวดขณะอยู่ภายใต้ฤทธิ์สุราหรือยาเสพติด

2. ผู้นวดไม่ควรตั้งตนเป็นหมอและทำการวินิจฉัยโรคต่าง ๆ หรือให้คำแนะนำบอกให้กินยาโดยไม่รู้จักจริง เมื่อเห็นว่าผู้รับมีโรคหรืออาการเจ็บป่วยควรแนะนำให้ปรึกษาแพทย์ก่อน

3. การนวดโดยทั่วไปนั้น มุ่งที่จะส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค หรือลดความตึงเครียดเมื่อยล้าของร่างกายมากกว่าที่เป็นการรักษาโรค ผู้ให้จึงต้องรักษาสุขภาพของตนเองก่อน ต้องมีสุขภาพดีก่อนแล้วจึงจะช่วยเอื้ออำนวยให้ผู้รับมีสุขภาพที่ดีขึ้นได้

4. ไม่ควรนวดในเวลาที่ย่ำแย่ อิ่มมาก เหนื่อยมาก ง่วงมาก ทั้งผู้ให้และผู้รับ ควรรอให้อยู่ในภาวะปกติเสียก่อน แล้วจึงค่อยลงมือด้วย

5. ไม่ควรนวดในขณะที่จิตใจและอารมณ์อยู่ในสภาพไม่ปกติ เช่น มีความหงุดหงิดเคียดแค้น ผู้ให้จะส่งความรู้สึกที่ไม่ดีไปยังผู้รับ ทำให้นวดแล้วไม่สบาย

6. สำหรับสตรีมีครรภ์นั้น ควรนวดด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ ไม่ควรให้อยู่ในท่านอนคว่ำหรือท่าที่ท้องจะต้องถูกบีบหรือกด ไม่ควรนวดท้องเลย (อาจลูบเบา ๆ ได้เท่านั้น แต่การนวดไหล่และนวดหลัง จากท่านั่งและท่านอนตะแคง รวมทั้งการนวดขาและเท้าจะมีประโยชน์สำหรับหญิงมีครรภ์มาก เพราะน้ำหนักของลูกในท้องจะถ่วงให้ปวดหลัง ปวดไหล่ เมื่อยขาและเท้าอยู่เสมอ ทั้งการนวดบริเวณหลังส่วนล่าง สะโพกและโคนขาด้วนในอยู่เสมอมจนถึงเวลาใกล้คลอดก็จะช่วยให้กล้ามเนื้อบริเวณนั้นผ่อนคลาย ช่วยให้คลอดได้ง่ายขึ้น

การนวดสตรีหลังคลอดไปแล้ว 2-3 วัน (ในกรณีที่เป็นการคลอดอย่างปกติ ไม่ได้ผ่าตัด หรือมีปัญหาแทรกซ้อน) ก็จะช่วยฟื้นฟูร่างกาย กลับแข็งแรงสดชื่นแจ่มใสได้เร็วขึ้น เพราะในระหว่างคลอดกล้ามเนื้อทั่วตัวต้องทำงานหนักมาก และอาจมีอาการจิตใจเศร้าหมองหลังคลอด ซึ่งพบได้เสมอ การนวดจะช่วยให้รู้สึกว่าได้รับความห่วงใยเอาใจใส่จากผู้นวดเป็นอย่างดี จะมีผลดีต่อจิตใจและอารมณ์ดีเป็นอย่างมาก แต่ต้องทำด้วยความนุ่มนวลและระมัดระวังเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การนวดตัวเองของสตรีหลังคลอดโดยการลูบคลึงเบา ๆ ตั้งแต่ชายโครงขึ้นมาถึงหน้าอก และลูบคลึงเบา ๆ จากบริเวณรอบ ๆ เต้านมสู่บริเวณหัวนมก็จะช่วยกระตุ้นให้มีการผลิตน้ำนมสำหรับทารกได้ดียิ่งขึ้นสำหรับแม่ที่น้ำนมน้อยอาจใช้วิธีนี้ช่วยประกอบกับการบำรุงร่างกายด้านอื่น ๆ ก็ได้

7. ให้สังเกตความพร้อมทางใจของผู้รับบริการ ถ้าไม่พร้อม เช่น อารมณ์ไม่ปกติขาดความไว้วางใจ จะแสดงออกในลักษณะการกระสับกระส่าย เกร็ง หายใจถี่สั้นถี่ หรือจิกจี้ในขณะที่ถูกนวด ควรพยายามสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจในกันและกันให้มั่นคงพอควรก่อนลงมือนวดไม่เช่นนั้นแล้วการนวดก็จะเป็นการทรมานและไม่ได้ประโยชน์ทั้งผู้ให้และผู้รับ ควรยับยั้งการนวดไว้ก่อนจนกว่าทั้งสองฝ่ายจะพร้อม

สำหรับบางรายอาจช่วยลดอาการจิกจี้ในขณะที่นวดได้ โดยนวดบริเวณนั้นให้แรงกว่าปกติเล็กน้อย (แต่ไม่แรงจนเป็นอันตราย)

8. พึงตระหนักเสมอว่า การนวดเหมาะสำหรับใช้ประกอบหรือช่วยให้การเจ็บป่วยที่เกิดจากการตึงเครียดหายเร็วยิ่งขึ้น แต่ไม่ใช่สำหรับใช้แทนการรักษาจากแพทย์ ผู้สนใจในการนวดจึงควรหาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บทั่วไปด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องและปรึกษาแพทย์ในเมื่อมีเหตุสมควร

ซึ่งในขณะที่ ไพศาล แก้วประสม (2544: 77 - 84) อธิบายความรู้ที่จำเป็นสำหรับการนวดไทย ดังนี้

1. การเตรียมร่างกายของผู้นวด

การฝึกกำลังนิ้ว สามารถทำได้โดยหมั่นฝึกซ้อมยกกระดานทุกวัน ด้วยการนั่งขัดสมาธิเพชร และหย่งมือเป็นรูปถ้วยวางไว้ข้างลำตัว แล้วยกตัวให้พ้นจากพื้น อาจใช้การฝึกโดยบีบซี่ผึ้งจนอ่อนตัว หรืออาจฝึกนวดกับผู้ป่วยเลย การฝึกกำลังนิ้วจะทำให้นิ้วมือนิ้วมีกำลังแข็งแรงเมื่อใช้นวดผู้ป่วยจะได้มีกำลังเพียงพอ มือไม่สั่น ไม่อ่อนแรง ทำได้ตรงเป้าหมายการรักษา จะทำให้การรักษาได้ผลรวดเร็ว

การรักษาสุขภาพทั่วไป ผู้นวดต้องรักษาสุขภาพให้ดีทั้งทางกายและใจ ออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรง ถ้ารู้สึกว่าจะไม่สบายหรือมีไข้ ไม่ควรทำการนวด เพราะนอกจากการนวดจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรแล้ว ยังอาจแพร่โรคให้กับผู้ถูกนวดได้และเล็บมือควรตัดให้สั้น ดูแลให้สะอาด

2. แนวทางปฏิบัติการณ์นวด

ศีลของหมอนวด

1. ไม่ดื่มสุรา หมายถึงไม่ดื่มสุราก่อนและหลังการนวด รวมทั้งการรับประทานอาหารที่บ้านของผู้ป่วย เพราะอาจควบคุมตนเองไม่ได้ และอาจทำให้การนวดไม่ได้ผลดีรวมทั้งเป็นการรบกวนผู้ป่วยและญาติ

2. ไม่หลอกหลวงหรือไม่เลี้ยงไข้ เช่น ถ้าสามารถนวดให้หายได้ภายในครั้งเดียว ก็ไม่ล่อลวงว่าต้องนวดถึง 3 - 4 ครั้ง ถ้าเกินความสามารถของตน ก็ต้องให้คำแนะนำหรือส่งต่อไปยังผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า

3. ไม่เจ้าชู้ หมายถึง มีความสุภาพ ไม่แสดงกิริยาท่าทางลวนลามหรือใช้คำทะเลาะล้อมผู้ป่วยที่เป็นหญิง หรือถ้าผู้นวดเป็นหญิงก็ไม่ควรแสดงกิริยาขั้วชวนผู้ป่วยที่เป็นชายต้องนวดด้วยความสุภาพเรียบร้อย พุดคุยแต่พอสมควร

4. ไม่พุดจาโอ้อวดสรรพคุณของตน หรือกล่าวยกตนข่มหมอนวดคนอื่น ๆ ควรนอบน้อมถ่อมตน น้อมเรียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ "ผู้ป่วยคือครู" ควรสนใจผลที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยให้มากและทบทวนผลการรักษาอยู่เสมอ

การแต่งรสมือ หมายถึง การลงน้ำหนักแต่ละรอบและจังหวะของการลงน้ำหนักซึ่งการลงน้ำหนักนิ้วมือที่กตมี 3 ระดับ คือ

- น้ำหนักเบา ประมาณ 50% ของน้ำหนักที่สามารถลงได้สูงสุด
- น้ำหนักปานกลาง ประมาณ 70% ของน้ำหนักที่สามารถลงได้สูงสุด
- น้ำหนักมาก ประมาณ 90% ของน้ำหนักที่สามารถลงได้สูงสุด

จังหวะในการลงน้ำหนักแต่ละครั้งมี 3 จังหวะ คือ

- หนึ่ง เป็นการลงน้ำหนักเบา เพื่อกระตุ้นให้กล้ามเนื้อปรับตัว ไม่เกร็งรับการนวด
- หนึ่ง ลงน้ำหนักเพิ่มขึ้นบนตำแหน่งที่ต้องการกด
- หนึ่ง ลงน้ำหนักมาก และกดนิ่งไว้พร้อมกับกำหนดลมหายใจ สั้นยาวตามต้องการ

การลงน้ำหนักเพิ่มขึ้นทีละน้อย ทำให้กล้ามเนื้อสามารถปรับตัวรับน้ำหนักได้ ทำให้ไม่เจ็บหรือเกิดเจ็บป่วยมากขึ้น การลงน้ำหนักมากตั้งแต่เริ่มกดจะทำให้กล้ามเนื้อเกร็งรับทันที และอาจทำให้ตำแหน่งที่กดคลาดเคลื่อนไป และผู้ถูกนวดจะเจ็บมากหรือระบม นอกจากนี้การปล่อยมือที่กดอย่างรวดเร็วจะทำให้ระบมได้เช่นกัน

การกำหนดลมหายใจ ต้องฝึกหายใจเข้าออกให้สัมพันธ์กับการลงน้ำหนัก โดยทั่วไปการลงน้ำหนักควรกดลงไปขณะที่ผู้ถูกนวดหายใจออก ซึ่งเป็นขณะที่ร่างกายผ่อนคลายการหายใจเข้าออกปกติ 1 ครั้ง เรียกว่า คาบน้อย ส่วนใหญ่ใช้กับการนวดพื้นฐานต่าง ๆ การหายใจเข้าออกมากกว่า 1 ครั้ง เรียกว่า คาบใหญ่ ส่วนใหญ่ใช้กับการนวดรักษาโรค

การกดนวดนานเพียงใดขึ้นอยู่กับ ลักษณะของโรค ระยะเวลาที่เป็นและลักษณะของผู้ถูกนวด การกดโดยใช้ระยะเวลาสั้นเกินไป การรักษาจะไม่ได้ผล การกดนานเกินไปทำให้มีผู้นวดและตำแหน่งที่ถูกนวดระบมได้

การกำหนดองศาตามตราส่วน หรือทำนวดและการวางมือเป็นการวางท่าของผู้นวดให้เหมาะสมกับผู้ถูกนวดและตำแหน่งที่นวด เพื่อให้แรงที่ใช้กดนั้นลงตรงจุดและมีน้ำหนักเพียงพอที่จะรักษาโรค ซึ่งการวางมือ การวางเท้า การนั่งของผู้นวดต้องเหมาะสมกับมือที่กดลงบนผู้ป่วยเรียกได้ว่าเป็นสัดส่วนขององศาและทิศทางในการนวด โดยทั่วไปแล้วขณะใช้มือนวดแขน จะเหยียดตรง เพื่อลงน้ำหนักไปตามแขนลงสู่มือที่นวด หากมีการงอแขนอาจทำให้น้ำหนักลง ไม่ตรงจุดแม้จะใช้น้ำหนักมาก และทำให้การรักษาได้ผลน้อยหรือไม่ได้ผลเลย ซึ่งในการนวดสายราชสำนักได้ให้แนวทางไว้ว่า "แขนตั้ง หน้าตรง องศาได้"

มารยาทในขณะทำการนวด

1. ก่อนทำการนวด ผู้นวดควรสำรวจจิตใจให้เป็นสมาธิ ระลึกถึงคุณครูอาจารย์สำหรับการนวดสายราชสำนักจะมีการยกมือไหว้ผู้ถูกนวด เพื่อเป็นการขอขมาที่ล่วงเกินบนร่างกาย
2. ขณะนวดควรนั่งห่างจากผู้ถูกนวด พอสมควรในด้านที่จะทำการนวด ไม่ควรค่อมตัวผู้ถูกนวด สำหรับการนวดสายราชสำนัก จะเดินเข้าหาผู้ถูกนวดอย่างน้อย 4 ศอก และนั่งห่างจากผู้ถูกนวดประมาณ 1 ศอก และจับชีพจรดูลมเบื้องสูงกับลมเบื้องต่ำ

3. ขณะนวดไม่ควรก้มหน้าจะทำให้หายใจรดผู้ถูกนวด ซึ่งในการนวดสายราชสำนักได้มีคำกล่าวไว้ว่า "แม่ลมหายใจก็ไม่ให้รดพระวรกาย" ขณะทำการนวดจึงมักหันหน้าไปด้านหลัง

4. ขณะทำการนวด ห้ามกินอาหารหรือสิ่งใด ๆ และระมัดระวังการพูดที่อาจทำให้ผู้ถูกนวดตกใจ สะเทือนใจหรือหวาดกลัว ควรซักถามและสังเกตอาการอยู่เสมอ ควรหยุดเมื่อผู้ถูกนวดขอให้พักหรือเจ็บปวดจนทนไม่ได้

ข้อควรระวังในการนวด

1. กรณีที่นวดท้องไม่ควรนวดผู้ที่รับประทานอาหารอิ่มใหม่ ๆ (ไม่เกิน 30 นาที)
2. ไม่นวดให้เกิดการชอกช้ำมากขึ้น หรือมีการอักเสบซ้ำซ้อน
3. กรณีผู้สูงอายุ โรคประจำตัวบางอย่าง เช่น เบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงต้องระมัดระวังในการนวด
4. ไม่ควรนวดผู้ที่มีการอักเสบ ติดเชื้อ คือ มีไข้มากกว่า 38 องศาเซลเซียสปวด บวม แดง ร้อน
5. ไม่ควรนวดผู้ที่หลังประสบอุบัติเหตุใหม่ ควรได้รับการช่วยเหลือขั้นต้นและตรวจวินิจฉัยภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ หากเกินความสามารถ ควรประสานความร่วมมือกับแพทย์แผนปัจจุบัน
6. ข้อห้ามหรือข้อควรระวังอื่น ๆ ที่กล่าวไว้เฉพาะแต่ละโรคหรืออาการ

3. ข้อปฏิบัติหลังการนวด

คำแนะนำสำหรับผู้นวด หากผู้นวดมีอาการปวดนิ้วมือ ให้แช่มือในน้ำอุ่น เพื่อช่วยให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย และการไหลเวียนโลหิตดีขึ้น หรือใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นประคบมือ และนวดคลึงเน้นบริเวณกล้ามเนื้อฝ่ามือและรอบข้อนิ้วมือ

คำแนะนำสำหรับผู้ถูกนวด

1. งดอาหารแสลง เช่น อาหารมัน อาหารทอด หน่อไม้ ข้าวเหนียว เครื่องในสัตว์ เหล้า เบียร์ ของหมักดอง
2. ห้ามสัลด บิด อัด ส่วนที่มีอาการหรือเจ็บปวด
3. ทำกายบริหารเฉพาะโรคหรืออาการ
4. คำแนะนำอื่น ๆ เช่น หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นมูลเหตุเกิดโรค

4. การคัดกรองผู้ป่วยก่อนการนวด

การคัดกรองผู้ป่วยก่อนการนวด เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง หมอนวดควรทำเสมอ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วยอันเนื่องมาจากการนวด ทั้งนี้ยังเป็นการช่วยป้องกันหมอนวดเองจากโรคติดต่อที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ ซึ่งอาจติดต่อได้โดยการสัมผัสหรือการหายใจรดกัน

กระบวนการคัดกรองดังกล่าวแบ่งได้เป็น 2 ตอน กล่าวคือ ตอนที่หนึ่งเป็นการสัมภาษณ์ประวัติ และตอนที่สอง เป็นการตรวจร่างกายอย่างง่าย ซึ่งในทางปฏิบัติ จะใช้เวลาทั้งสิ้นไม่เกิน

10 นาที เมื่อคัดกรองผู้ป่วยแล้วไม่พบว่าผู้ป่วยมีอาการที่น่าสงสัยว่าอาจเกิดอันตรายจากการนวดตามที่ระบุไว้ในรายการคัดกรองหมอนวดก็จะมีความมั่นใจว่าอย่างน้อยที่สุดการนวดไทยไม่น่าจะเป็นอันตรายใด ๆ สำหรับผู้ป่วย ถ้าทำถูกวิธี แต่หากพบว่าผู้ป่วยมีอาการอย่างหนึ่งอย่างใดที่อยู่ในรายการคัดกรอง หมอนวดควรหลีกเลี่ยงการนวดผู้ป่วยนั้น และควรแนะนำให้ผู้ป่วยไปพบแพทย์แผนปัจจุบันเพื่อขอรับการตรวจรักษาที่เหมาะสมต่อไป เว้นเสียแต่ว่าแพทย์ได้ตรวจวินิจฉัยแล้วเห็นสมควรให้นวดได้ โดยมีหนังสือส่งตัวมาเพื่อขอรับการนวดจึงให้มีการนวดได้

5. การตรวจทางหัตถเวชที่เกี่ยวข้อง

เป็นการตรวจเพื่อวินิจฉัยอาการเจ็บป่วย โดยใช้ร่วมกับการซักประวัติ รวมทั้งการสังเกตอาการและตำแหน่งที่เจ็บป่วย โดยทั่วไปแล้วจะทำหลังจากการซักประวัติ และก่อนที่จะทำการนวด ซึ่งหลังจากการนวดแล้วก็จะตรวจซ้ำอีกครั้ง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการนวดการตรวจทำได้โดย

ก้มหน้า คางชิดอก เยกหน้ามองเพดาน เอียงหูชิดไหล่ทั้งซ้ายและขวาเป็นการตรวจหาความผิดปกติของกล้ามเนื้อบริเวณต้นคอ บ่า และสะบัก ช่วยในการวินิจฉัยอาการปวดศีรษะจากความเครียด เนื่องจากการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อบ่าและอาการคอตกหมอน

ตรวจวัดสันเท้า โดยให้ผู้นอนหงาย ใช้มือด้านในจับข้อเท้าและขาสองข้างให้ชิดกันส่วนมือด้านนอกดันปลายเท้าของผู้ป่วยให้กระดูกขึ้น ผู้ตรวจสังเกตสันเท้าทั้งสองข้างสันยาวแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ขึ้นอยู่กับแต่ละโรค การตรวจวัดสันเท้านี้ เป็นการตรวจหาความผิดปกติของกล้ามเนื้อบริเวณหลังข้อสะโพก และเข่า ช่วยในการวินิจฉัยอาการปวดหลัง ปวดข้อสะโพก และปวดเข่าเรื้อรังจนอาจมีเข่าโก่ง

งอพับเข่า โดยมือด้านในจับข้อเข่า ส่วนมือด้านนอกจับขาให้งอตั้งฉากโดยใช้มือด้านในประคองเข่าไว้ เป็นการตรวจหาความผิดปกติของข้อเข่า เช่น ปวดเข่า เข่าอักเสบ เข่าติด หลังจากงอพับเข่าดังกล่าว อาจใช้มือด้านในกดด้านบนของข้อเข่า ส่วนมือด้านนอกประคองด้านล่างของข้อเข่า ขณะกดต้องกดช้า ๆ พร้อมกับสังเกตความตึง การต้านมือ และอาการเจ็บปวดของผู้ป่วย เป็นการตรวจหาความผิดปกติของกล้ามเนื้อหลัง และข้อสะโพก การกดข้อพับเข่า ช่วยในการวินิจฉัยอาการปวดหลัง และข้อสะโพก

หมุนข้อเท้า กระดกเท้าขึ้นลง เป็นการตรวจหาความผิดปกติของเท้า โดยสังเกตการเคลื่อนไหว การติดขัดของข้อ และการเจ็บปวดขณะเคลื่อนไหว ใช้ร่วมกับการสังเกตอาการบวมแดงของข้อ เป็นการตรวจเพื่อช่วยในการวินิจฉัย อาการข้อเท้าเคล็ด ข้อเท้าแพลง

กล่าวโดยสรุปความรู้ที่จำเป็นสำหรับการนวดไทย คือ ควรมีการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการนวด มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้ถูกนวด ขณะเดียวกันผู้นวดก็ต้องเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ความชำนาญในการนวดการฝึกฝนให้ตนเอง มีจริยธรรมและมีมารยาทขณะที่ทำการนวด

วิธีการนวดแผนไทย

มีผู้นำเสนอวิธีการนวดแผนไทยไว้ ดังนี้ นาฏวิมล งามศิริจิตต์ และประโยชน์ บุญสินสุข (2531: 30 - 32) กล่าวเกี่ยวกับวิธีนวดแผนไทย ดังนี้

1. การกด ซึ่งมักจะใช้นิ้วหัวแม่มือกดลงที่ส่วนของร่างกาย เพื่อช่วยให้เส้นเอ็น หรือ กล้ามเนื้อยืดและผ่อนคลายออก จากการกดชั่วคราวทำให้เลือดถูกขับออกจากหลอดเลือดที่บริเวณนั้น และเมื่อลดแรงกดลงเลือดก็จะพุ่งมาเลี้ยงบริเวณนั้นมากขึ้น ทำให้ระบบไหลเวียนของเลือดทำหน้าที่ได้ดี ช่วยการซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ รวดเร็วขึ้น ไม่ควรกดหลอดเลือดนานเกิน 45 นาที

ข้อเสียของการกดคือ ถ้ากดนานเกินไปหรือหนักเกินไปจะทำให้หลอดเลือดเป็นอันตราย ทำให้เส้นเลือดฉีกขาด เกิดรอยช้ำเขียวบริเวณที่กดนั้น และต้องระวังอย่าไปกดถูกเส้นประสาท

2. การดึง เป็นการออกแรงเพื่อที่จะยืดเส้นเนของกล้ามเนื้อหรือพังผืดของข้อต่อที่หดสั้นเข้าให้ยาวออก เพื่อให้ส่วนนั้นทำหน้าที่ได้ตามปกติ ในการดึงข้อต่อมักจะได้ยินเสียงลั่นในข้อซึ่งแสดงว่าการดึงนั้นได้ผล และไม่ควรถึงต่อไปอีก สำหรับกรณีที่ไม่ได้ยินเสียงก็ไม่จำเป็นต้องพยายามทำให้เกิดเสียง เสียงลั่นในข้อต่อเกิดจากอากาศที่ซึมเข้าข้อต่อถูกไล่ออกมาจากข้อต่อ ต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งให้อากาศมีโอกาสดูดซึมเข้าสู่ข้อต่ออีกจึงเกิดเสียงได้

ข้อเสียของการดึง คือ อาจจะทำให้เส้นเอ็นหรือพังผืดที่ฉีกขาดอยู่แล้วขาดมากขึ้นดังนั้นจึงไม่ควรทำการดึงเมื่อมีอาการแพลงของข้อต่อในระยะเริ่มแรก ต้องรอให้หลังการบาดเจ็บแล้วอย่างน้อย 7 วัน จึงทำการดึงได้

3. การบิด เป็นการออกแรงเพื่อหมุนข้อต่อหรือกล้ามเนื้อเส้นเอ็นให้ยืดออกทางด้านขวาง เกิดผลคล้ายการดึง

4. การบีบ เป็นการจับกล้ามเนื้อให้เต็มฝ่ามือแล้วออกแรงบีบที่กล้ามเนื้อแล้วปล่อยออกมาเป็นการเพิ่มการไหลเวียนของเลือดมายังกล้ามเนื้อ ช่วยให้หายจากอาการเมื่อยล้า การบีบยังช่วยลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อได้ด้วย

ข้อเสียของการบีบเช่นเดียวกับการกด คือ ถ้าบีบนานเกินไปอาจทำให้กล้ามเนื้อช้ำเพราะเกิดการฉีกขาดของเส้นเลือดภายในกล้ามเนื้อนั้น

5. การตัด เป็นการออกแรงเพื่อให้ข้อต่อที่ติดขัดเคลื่อนไหวได้ตามปกติ การตัดต้องออกแรงมาก และค่อนข้างรุนแรง ก่อนทำการตัดควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบช่วงการเคลื่อนไหวของข้อต่อนั้นในคนปกติ จะต้องคำนึงถึงอายุของผู้ป่วยด้วย โดยถือว่าเด็กย่อมมีการเคลื่อนไหวของข้อต่อดีกว่าผู้ใหญ่ ข้อเสียของการตัด คือ อาจทำให้กล้ามเนื้อฉีกขาดได้ ถ้าผู้ป่วยไม่ผ่อนคลายกล้ามเนื้อรอบ ๆ ข้อต่อนั้น เช่น ในกรณีทำการตัดคอ ในผู้ป่วยสูงอายุซึ่งมีกระดูกค่อนข้างบาง การตัดที่รุนแรงอาจทำให้มีอาการปวดมากขึ้นเพราะทำให้ฉีกขาดมากขึ้น
6. การเหยียบ เป็นวิธีการที่นิยมทำกันโดยให้เด็กหรือผู้อื่นขึ้นไปเหยียบหรือเดินอยู่บนหลังเป็นท่อนวดที่อันตรายมาก เพราะจะทำให้กระดูกสันหลังหักได้ หรืออวัยวะภายใน เช่น ตับไต เกิดการบาดเจ็บได้
7. การคลึง ใช้วิธีการเดียวกันกับการนวดแผนปัจจุบัน มักใช้ในกรณีที่มีการติดขัดของข้อต่อหรือเกิดการเกร็งของกล้ามเนื้อ ตำแหน่งที่คลึงเป็นตำแหน่งเดียวกับที่ใช้ในการกด
8. การตบตี หรือการทุบการสับ ใช้วิธีการเดียวกันกับการนวดแผนปัจจุบัน วิธีการนี้จะเอาฝ่ามือทั้งสองข้างมาประกบกันและสับลงพร้อมกันทั้งสองมือ เรามักใช้วิธีการเหล่านี้กระทำต่อหลังเพื่อช่วยอาการปวดหลัง ปวดคอ หรือช่วยในการขับเสมหะเวลาไอ

หลักการสำคัญของการนวดแผนไทย

มีผู้นำเสนอหลักการสำคัญของการนวดแผนไทยไว้ ดังนี้

นาฏวิมล งามศิริจิตต์ และประโยชน์ บุญสินสุข (2531: 5 - 12) เสนอว่า ผู้ปฏิบัติการนวดควรมีความเข้าใจถึงกายวิภาคและสรีรวิทยาของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย โดยกายวิภาคและสรีรวิทยาที่ต้องทำความเข้าใจก่อนที่จะทำการนวดรักษา มีระบบที่เกี่ยวข้อง 3 ระบบ คือ

1. ระบบกระดูกและกระดูก กระดูกคนเรามีประมาณ 206 ชิ้น ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างรองรับน้ำหนักของร่างกาย เป็นที่ยึดเกาะของกล้ามเนื้อ เส้นเอ็นและพังผืด ช่วยห่อหุ้มระบบประสาทส่วนกลาง แบ่งเป็นกระดูกแกนกลาง ได้แก่กะโหลกศีรษะกับกระดูกสันหลัง และกระดูกซี่โครงซี่โครงซี่โครง ขา ซี่โครงและกระดูกเชิงกราน กระดูกแต่ละท่อนของร่างกายจะเชื่อมกันด้วยข้อต่อ ภายในข้อต่อมีน้ำหล่อเลี้ยงซึ่งมีถุงหุ้มอยู่ ภายนอกถุงหุ้มมีพังผืดอยู่รอบข้อต่ออีกชั้นหนึ่งผิวนอกของกระดูกยังมีเยื่อหุ้มกระดูกเป็นเยื่อเหนียวหุ้มรอบ เส้นเลือดและเส้นประสาทที่มายังกระดูกและข้อจะผ่านมาบนเยื่อหุ้มกระดูกและพังผืดหุ้มข้อ เส้นเลือดนำอาหารมาหล่อเลี้ยงและนำของเสียออกจากบริเวณดังกล่าวเส้นประสาททำหน้าที่รับความรู้สึกปวดและการทรงตัว

ความรู้สึกเจ็บปวดที่มีต่อกระดูกและข้อต่อ เช่น การเจ็บปวดจากแขนพลิกหรือขาแพลง การปวดที่เกิดร่วมกับการติดขัดเมื่อเคลื่อนไหวข้อต่อบางท่า การปวดข้อเข่าที่มีบวมแดงร้อนร่วมด้วยหรือปวดข้อเข่าในผู้สูงอายุจากหินปูน ทำให้ลุกนั่งเดินลำบาก อาการเหล่านี้จะมาจากการระคายเคืองของ

เยื่อหุ้มกระดูกหรือพังผืดข้อที่ฉีกขาด (ในกรณีขาแพลง) หรือกระดูกเคลื่อน (ในกรณีข้อต่ออักเสบ) อาการเหล่านี้การนวดจะมีประโยชน์มาก

กล้ามเนื้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนวดรักษาแผนปัจจุบันจะเกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อลายเป็นส่วนใหญ่ (มีการนวดแผนปัจจุบันบางวิธีที่ช่วยกระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบได้บ้าง เช่นการนวดลำไส้ใหญ่ เพื่อช่วยการระบายแก๊ทท้องผูก สำหรับการนวดแผนโบราณบางแขนงวิธี การกระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบของอวัยวะภายในต่าง ๆ ทำได้โดยการกดที่จุดต่าง 1 บางจุดบนแขนขาและลำตัว)

กล้ามเนื้อลายเป็นกล้ามเนื้อที่เกาะอยู่บนกระดูกหรือพังผืดที่ยึดกับกระดูกอีกทอดหนึ่งตามแขนขา ใบหน้าและลำตัว

2. ระบบหมุนเวียนโลหิตและน้ำเหลือง ระบบนี้ประกอบด้วย หัวใจ หลอดเลือดดำ หลอดเลือดแดง ท่อน้ำเหลือง หลอดเลือดแดงนำเลือดที่มีออกซิเจนสูงที่ถูกฉีดจากหัวใจส่งไปเลี้ยงร่างกายส่วนต่าง ๆ เซลล์ทั่วร่างกายและจะดูดซึมออกซิเจนไปใช้ หลอดเลือดดำรับเลือดดำที่มีออกซิเจนต่ำจากการใช้ไปของเซลล์ทั่วร่างกายกลับคืนสู่หัวใจ

การไหลคืนของเลือดดำจากแขนขากลับสู่หัวใจอาศัยกลไกการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อแขนขาที่จะเกิดแรงบีบให้เลือดไปตามหลอดเลือดในทิศทางเข้าสู่หัวใจเลือดดำจะไม่ไหลย้อนทางเพราะหลอดเลือดดำมีโครงสร้างพิเศษเป็นลิ้นทางเดียวป้องกันการไหลย้อนกลับ

ท่อน้ำเหลือง เป็นท่อขนาดเล็ก มีหน้าที่รับน้ำเหลืองจากเนื้อเยื่อทั่วร่างกายเทเข้าสู่หลอดเลือดดำในช่องอก กลไกการไหลคืนของน้ำเหลืองจากแขนขา เป็นไปแบบเดียวกับการไหลของเลือดดำ

การนวดเพื่อลดอาการบวมเป็นการไหลเลือดดำเข้าสู่หัวใจให้มากขึ้น เลือดแดงจะได้ไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ได้ดี การนวดควรยกแขนขา ส่วนนั้นให้สูงกว่าระดับหัวใจและนวดมีทิศทางไปทางหัวใจ สำหรับแขนให้นวดไปที่รักแร้และสำหรับขานวดไปทางขาหนีบ การนวดที่ใช้ในกรณีเส้นเลือดดำขอด (ลิ้นของเส้นเลือดดำเสีย ทำให้เลือดดำคั่ง ผั่งหลอดเลือดโป่ง) เราใช้การนวดด้วยวิธีลูบไปตามทิศทางของการไหลของเลือดสู่หัวใจ ยกขาสูงและพันผ้ายึดตั้งแต่ปลายเท้าขึ้นไปหรือใส่ถุงน่องที่มียางรัด

กรณีหลังการผ่าตัดเต้านมในโรคมะเร็ง ต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้ถูกตัดออกไปด้วยจึงอาจเกิดการบวมของแขนข้างนั้น การนวดจะช่วยไล่น้ำเหลืองให้ระบายได้เร็วขึ้นและควรใช้ผ้ายึดพันรอบแขนส่วนนั้นด้วย

3. ระบบประสาท ระบบประสาทประกอบด้วยสมอง ไขสันหลัง และเส้นประสาท การเคลื่อนไหวเกิดจากเซลล์ประสาทในสมองจะส่งงานผ่านลงมาตามไขสันหลังออกไปตามเส้นประสาท สู่กล้ามเนื้อแต่ละกลุ่ม ทำให้เกิดการหดตัวของกล้ามเนื้อ ในกรณีที่ไม่มีกรเคลื่อนไหวยังมีคำสั่งตามเส้นประสาทเพื่อให้เกิดการตั้งตัวของกล้ามเนื้อด้วย

โรคที่เกิดขึ้นแก่ระบบประสาทจะเกิดผลต่อกล้ามเนื้อในสภาพต่าง ๆ กันถ้าเส้นประสาทถูกตัดขาดจากกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อจะสูญเสียความตึงไป มีลักษณะอ่อนปวกเปียกและไม่สามารถหดตัวได้ เกิดเป็นอัมพาตขึ้น เช่น ในโรคโปลิโอและการฉีกขาดของเส้นประสาทเนื่องจากอุบัติเหตุ ในกรณีที่สมองหรือไขสันหลังบางส่วนเสียไปแต่เส้นประสาทยังติดอยู่ การควบคุมจากสมองถูกตัดขาดไป กล้ามเนื้อจะเกิดอาการเกร็งแข็งและมีความตึงมากและเกิดการหดตัวมากเกินไป ทำให้ยึดส่วนนั้นไม่ออกกลายเป็นอัมพาตแบบแข็งเกร็ง เช่น ในอัมพาตครึ่งซีก หรืออัมพาตครึ่งท่อนล่างตั้งแต่นั้นเอวลงไป

การนวดมีส่วนช่วยอาการอัมพาตทั้งสองชนิดได้มาก ก่อนทำการนวดรักษา ควรแยกให้ออกว่าเป็นอัมพาตชนิดใด สำหรับอัมพาตแบบอ่อนปวกเปียก การนวดทำให้เลือดลมมาเลี้ยงกล้ามเนื้อได้ดีขึ้น ช่วยป้องกันการลีบของกล้ามเนื้อ เรามักใช้ร่วมกับการประคบด้วยความร้อนสำหรับอัมพาตแบบแข็งเกร็ง เช่น อัมพาตครึ่งซีก (ข้างซ้ายหรือข้างขวา หรืออัมพาตครึ่งท่อน (ขาทั้ง 2 ข้าง) การนวดต้องหลีกเลี่ยงการกระตุ้นกล้ามเนื้อที่อ่อนแอหรือชา ซึ่งมีการตอบสนองที่ไวมาก และมุ่งความสนใจต่อกล้ามเนื้อที่ยึดแขนและขา พยายามยึดแขนขาอย่าให้อยู่ในท่าอ้อม หมั่นพลิกตัวผู้ป่วยเพื่อไม่ให้เกิดแผลกดทับ ความรุนแรงของอัมพาตชนิดนี้ขึ้นอยู่กับส่วนของสมองและไขสันหลังที่ถูกทำลายไป อาจเนื่องมาจากการแตกหรืออุดตันของหลอดเลือดในสมอง ซึ่งจะทำให้เกิดอัมพาตครึ่งซีก หรือจากการกดทับไขสันหลังโดยกระดูกสันหลังที่เคลื่อนหรือแตกหักจากอุบัติเหตุบนท้องถนน หรืออาวุธสงคราม ซึ่งทำให้เกิดอัมพาตครึ่งท่อน โรคอัมพาตส่วนใหญ่รักษาให้ช่วยตนเองได้ ถึงแม้บางครั้งอาจจะต้องสวมใส่รองเท้าที่มีเหล็กตามไว้สองข้างของขา และจำเป็นต้องใช้ไม้ยันรักแร้หรือไม้เท้าช่วยเดินได้เสมอ

นอกจากการออกคำสั่งสำหรับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ สมองยังมีหน้าที่รับรู้ความรู้สึกโดยผ่านหู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง โรคที่เกิดแก่สมอง ไขสันหลัง หรือเส้นประสาทอาจทำให้ประสาทรับความรู้สึกส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไปด้วย การนวดบริเวณร่างกายที่ผิวหนังสูญเสียความรู้สึกสัมผัสต้องทำด้วยความระมัดระวังมาก เพราะอาจทำให้เกิดบาดแผลได้ง่ายและไม่ควรใช้ความร้อนประคบ

การทำงานของสมองและไขสันหลังยังควบคุมการทำงานของอวัยวะภายในโดยผ่านระบบประสาทอัตโนมัติ เช่น การย่อยอาหารของกระเพาะลำไส้ การขยายตัว หรือหดตัวของหลอดเลือด และการขับเหงื่อของผิวหนัง การนวดจะมีผลทางอ้อมต่อการทำงานของอวัยวะเหล่านี้ซึ่งสอดคล้องกับ

สมบัติ ตาปัญญา (2538: 29 - 36) นำเสนอหลักการที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของการนวด ผู้ที่ต้องการนวดให้ได้ผลจริง จะต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องและนำมาให้ทุกครั้งก่อนทำการนวด อาจถือได้ว่า "หัวใจสำคัญ" ของการนวดเลยทีเดียวน หากผู้นวดรู้เพียงวิธีการนวด แต่ปราศจากหัวใจของการนวดที่จะกล่าวต่อไปนี้เสียแล้ว การนวดจะไร้ประสิทธิภาพไม่เกิดผลดีต่อผู้รับเท่าที่ควรหรืออาจเกิดผลเสียขึ้นแทนด้วยซ้ำไป

โดยสรุปแล้วหลักในการนวด คือ ตัวผู้นวดจะต้องมีความเข้าใจถึงระบบต่าง ๆ ในร่างกายซึ่งเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกันอยู่คือ ระบบกระดูกและกระดูก ระบบหมุนเวียนโลหิตและน้ำเหลือง ระบบประสาท มีความเข้าใจในเรื่องเส้นประธาน 10 มีความเข้าใจในการใช้อวัยวะในการสัมผัสผู้รับการนวด มีความเข้าใจในเรื่องการออกแรงนวด และในการนวดทุกครั้งผู้นวดจะต้องมีสมาธิเพื่อให้นวดเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

การประคบสมุนไพร

การประคบสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนวด มีผู้กล่าวถึงรายละเอียดของการประคบสมุนไพรไว้ ดังนี้สมมติ ตาปัญญา (2538: 137 - 138) กล่าวเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรประกอบการนวดไว้ว่าการนวดแผนโบราณของไทยมีการใช้สมุนไพรประกอบด้วยในรูปของการประคบ ผลที่ได้จากการประคบ ก็คือ ช่วยให้เส้นโลหิตตามร่างกายขยายตัว ช่วยให้โลหิตเดินสะดวก กล้ามเนื้อได้รับโลหิตไปเลี้ยงอย่างเต็มที่ ทำให้อาหารปวดเมื่อย เส้นตึง ฯลฯ หายเร็วยิ่งขึ้น

โดยมีส่วนผสมของลูกประคบ ดังนี้

1. ขอบระอา หรืออังกาบแดงทั้ง 5 (จีนเรียกว่า "ซิกแซกเกียม" ชาวไทยบางกลุ่มเรียกว่า "เสลดพังพอนตัวผู้" มีลักษณะลำต้นสีแดงเข้ม มีหนามตามข้อ ใบเล็กเรียวยาว มีสีแดงกลางใบ) หนัก 4 บาท
2. หัวไพลสด หนัก 4 บาท
3. ว่านกลีบแรด หนัก 4 บาท
4. ว่านนางดำ หนัก 4 บาท
5. ว่านร้อนทอง หนัก 4 บาท
6. การบูร หนัก 2 บาท
7. เมนทอล หนัก 2 บาท
8. เกลือ 7 เม็ด (เกลือป่น 1 ช้อนกาแฟ)
9. สุราโรง 28 ดีกรี 12 - 20 ช้อนโต๊ะ

วิธีการเตรียม คือ ตำส่วนผสมทุกอย่างให้ละเอียดแล้วผสมสุราโรง ใช้ผ้าขาวบางห่อเป็นก้อนกลม ค่อนข้างแข็ง ให้ทำเป็น 2 ห่อ เพื่อใช้สลับกันใช้หม้อดินใส่น้ำตั้งบนเตาไฟ หม้อนี้นควรมีปากกว้างพอที่ลูกประคบวางลงไปปิดได้สนิทพอดีโดยไม่หลุดลงไปในหม้อ เมื่อน้ำเดือดแล้วให้เอาลูกประคบวางปิดปากหม้อไว้ให้น้ำพุ่งกระจายแทรกซึมตัวยาจนร้อนให้ทั่ว แล้วจึงนำมาคลึงหรือตบเบา ๆ ตามร่างกายตามส่วนต่าง ๆ ของผู้รับการนวด ถ้าจะให้ดีผลดีควรคลึงบนผิวหนังโดยตรงไม่ผ่านเสื้อผ้า ยกเว้นบริเวณที่เนื้ออ่อนมาก ๆ ขณะที่ประคบหรือคลึงอยู่ที่ให้เอาลูกประคบอีกอันหนึ่งปิด

ปากหม้อไว้ ก่อนปิดต้องซุบสุราโรงให้ชุ่มเสียก่อน เมื่อลูกประคบที่ใช้อยู่เย็นลงก็เปลี่ยนสลับเอาอันที่อยู่บนหม้อมาใช้ สลับกันไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ให้ประคบด้านหน้าในท่านอนหงายให้ทั่วตลอด ตั้งแต่ศีรษะจนถึงปลายเท้า ใช้เวลาประมาณ 15 นาที แล้วจึงให้พลิกคล้ำแล้วประคบด้านหลังให้ทั่วอีกเช่นเดียวกัน

สมุนไพรที่ใช้ทำลูกประคบควรเป็นของสดใหม่ และเมื่อเตรียมครั้งหนึ่งแล้วก็จะใช้ไปได้ถึง 3 - 5 วัน แล้วจึงเปลี่ยนยาใหม่

เมื่อหยิบลูกประคบขึ้นมาจากหม้อน้ำเดือด ก่อนประคบควรทดสอบความร้อนโดยการเอามาแตะอุ้มมือเบา ๆ ถ้าวร้อนเกินไปให้สลัดลูกประคบไปมาในอากาศ 2 - 3 ครั้ง เพื่อให้ความร้อนคลายลงบ้าง แล้วทดสอบใหม่อีก เมื่อความร้อนอยู่ในระดับพอทนได้แล้วจึงลงมือประคบ

ตามปกติการประคบจะทำภายหลังจากการนวดเสร็จแล้วทันทีก่อนทำการตัดตัวเมื่อประคบเสร็จแล้วจึงจบการนวดลงด้วยการตัดตัวให้เสร็จตามที่กำหนดไว้

การประคบสมุนไพรนี้ไม่ถือเป็นข้อบังคับว่าจะต้องทำทุกครั้งที่นวด ควรพิจารณาเลือกตามความสะดวกและเหมาะสมของแต่ละราย

ในขณะที่พิศิษฐ์ เบญจมงคลวารี (2550: 4 - 48) นำเสนอแนวทางการประคบสมุนไพรไว้ ดังนี้เมื่อเราจัดเตรียมสมุนไพรได้แล้วนำมาหั่น ด่า จากนั้นนำไปห่อในผ้าดิบ ขนาดประมาณครึ่งเมตร หนึ่งลูกประคบให้ร้อนแล้วนำมาแตะท้องแขนก่อน ท้องแขนเป็นส่วนที่ไวต่อความร้อน ถ้าแตะท้องแขนแล้วไม่ร้อนมากเราจึงจะประคบ ประคบครั้งแรกให้ประคบซ้ำ ๆ กดออกแรง บางคนประคบไม่เป็นจับลูกประคบเสร็จแล้วประคบเลย จะเกิดอาการผิวหนังพอง และหากเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวาน ซึ่งมักมีอาการชาจะทำให้เกิดบาดแผลได้เวลาประคบ จะต้องพ่นแอลกอฮอล์ก่อน มีการนวดผ่อนคลายกล้ามเนื้อแล้วจึงประคบ ใช้ลูกประคบ 2 ลูก เพราะพอประคบลูกหนึ่ง อีกลูกก็หนึ่งเอาไว้ จะได้ไม่ขาดตอน

นอกจากนั้นได้นำเสนอตัวยาในลูกประคบสมุนไพรไว้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างในลูกประคบสมุนไพร

สมุนไพร	ขนาดที่ใช้	สรรพคุณ
เหง้าไพลสด	ครึ่งกิโลกรัม	รสฝาด ชื่น เอียน แก้ฟกช้ำ แก้บวม แก้เคล็ดขัดยอก
ขมิ้นอ้อย	ครึ่งกิโลกรัม	รสฝาด เผื่อน แก้ลม แก้ฟกช้ำ แก้บวม แก้เคล็ดขัดยอก
ขมิ้นชัน		รสฝาด เอียน แก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน สมานแผลตะไคร้
ตะไคร้	1 ชีด	รสปร่า กลิ่นหอม แต่งกลิ่นให้หอม แก้ปวดเมื่อย
ผิวมะกรูด	1 ชีด	รสปร่า กลิ่นหอม แต่งกลิ่นให้หอม ทำให้ผิวหนังชุ่มชื้น
ใบมะขาม	ครึ่งชีด	รสเปรี้ยว ฝาด แก้ฟกช้ำ บวม ทำให้ลูกประคบไม่แน่น หรือมีลักษณะอ่อนนุ่มคล้ายฟองน้ำ
ใบส้มป่อย		รสเปรี้ยว ฝาด แก้เส้นเอ็นไม่หย่อน
การบูร	1 ช้อนชา	รสร้อน แก้เคล็ดขัดยอก ลดบวม
พิมเสน	1 ช้อนชา	รสเย็น แก้เวียน รักษาแผล
เกลือเม็ด	1 ช้อนชา	ให้ความหอม
เถาเอ็นอ่อน	ครึ่งชีด	รสขม ตืดเมา แก้ปวดเมื่อย แก้เส้นตึง บำรุงเส้น

ส่วนสุตะขุ สุธิศร (2550: 225 - 226) กล่าวถึง การประคบสมุนไพรว่าเป็นการใช้สมุนไพรหลายอย่างมาห่อรวมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นยาสมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย เมื่อถูกความร้อน น้ำมันหอมระเหยจะระเหยออกมา เช่น ไพล ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ตะไคร้ มะกรูด การบูร เป็นต้น

ผลของการประคบ ได้แก่ ช่วยให้เนื้อเยื่อพังผืดยึดตัวออก ลดการติดขัดของข้อต่อลดการเกร็งของกล้ามเนื้อ ลดการปวดบวมที่เกิดจากการอักเสบ ช่วยเพิ่มการไหลเวียนโลหิต

ตัวอย่างที่นิยมนำมาทำลูกประคบ ได้แก่

1. เหง้าไพลครึ่งกิโลกรัม บรรเทาปวดเมื่อย ลดการอักเสบ
2. ผิวมะกรูด 10 ลูก บรรเทาลมวิงเวียน
3. ตะไคร้บ้านครึ่งกิโลกรัม บรรเทาปวดเมื่อย ลดการอักเสบ
4. ใบมะขาม 1 ชีด บรรเทาอาการคันตามร่างกาย บำรุงผิว
5. ว่านนางดำครึ่งกิโลกรัม บรรเทาฟกช้ำ เม็ดผดผื่นคัน
6. ใบส้มป่อยครึ่งชีด ช่วยบำรุงผิว
7. เกลือแกง 60 กรัม ช่วยดูดความร้อนและช่วยพาตัวยาผ่านผิวหนัง
8. การบูร 60 กรัม แต่งกลิ่น บำรุงหัวใจ

วิธีทำลูกประคบ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. ล้างเหง้าไพล ขมิ้นอ้อย ว่านนางคำ ตะไคร้ ผีวมะกรูด ให้สะอาด หั่นพอหยาบ ๆ
2. นำใบมะขาม ใบส้มป่อย ตำผสมกับข้อ 1 แล้วใส่เกลือ การบูร คลุกให้เข้ากัน
3. แบ่งตัวยากออกเป็น 2 ส่วน ใช้ผ้าห่อลูกประคบรัดด้วยเชือกให้แน่น
4. นำลูกประคบไปนึ่งในหม้อครึ่งละ 1 ลูก ประมาณ 15 - 20 นาที สับเปลี่ยน

ประคบ

วิธีประคบ ใช้ผ้าจับลูกประคบขณะร้อนยกขึ้นจากปากหม้อ ใช้ลูกประคบแตะที่ท้องแขนตนเองทดสอบความร้อน ช่วงแรกแตะลูกประคบและยกขึ้นโดยเร็วจนกว่าลูกประคบจะคลายความร้อนลง จึงวางลูกประคบไว้ได้นานพอประมาณแล้วคลึงพร้อมกับกดจะสับเปลี่ยนเมื่อลูกประคบเย็นลง ข้อควรระวังในการใช้ลูกประคบ

1. ไม่ควรใช้ลูกประคบที่ร้อนเกินไป
2. บริเวณผิวหนังอ่อน หรือบาดเจ็บ ควรใช้ผ้าขนหนูรองก่อนประคบ
3. ควรระวังผู้ป่วยที่เป็นเบาหวาน อัมพาต เด็ก ผู้สูงอายุ เพราะการตอบสนองต่อ
4. ไม่ประคบในกรณีที่มีการอักเสบวมในช่วง 24 ชั่วโมงแรก เพราะอาจบวมมากขึ้น
5. หลังประคบไม่ควรอาบน้ำทันที

การเก็บรักษาลูกประคบ ลูกประคบที่ทำครั้งหนึ่ง ใช้ได้ 3 - 5 วัน เวลาเก็บควรผึ่งให้แห้ง ถ้าเก็บในตู้เย็นจะเก็บได้นานขึ้น ลูกประคบที่แห้งอาจพรมน้ำ หรือใส่เหล้าโรง

จากรายละเอียดของการประคบสมุนไพรที่กล่าวไปข้างต้นสรุปได้ว่า การประคบสมุนไพรคือการนำเอาสมุนไพรมาทำเป็นลูกประคบ เตรียมสมุนไพรโดยการนำไปหั่นตำ จากนั้นก็นำมาห่อผ้าแล้วนึ่งพออุ่นก็นำมาประคบตามจุดต่าง ๆ ของร่างกาย การประคบช่วยให้เยื่อพังผืดยึดตัวออกลดการติดขัดของข้อต่อ ลดการเกร็งของกล้ามเนื้อ ลดการปวดบวมที่เกิดจากการอักเสบได้

การอบสมุนไพร

มีผู้กล่าวถึงการอบสมุนไพรไว้ ดังนี้พิศิษฐ์ เบญจมงคลวารี (2550: 48 - 49) กล่าวเกี่ยวกับการอบสมุนไพรว่า การอบสมุนไพร ทำได้ง่าย ๆ โดยนำผ้ามาทำเป็นกระโจม มีที่แหวกเข้าออก มีเก้าอี้ให้คนนั่งหนึ่งตัวการอบไอน้ำสมุนไพร การเข้ากระโจม และการสูดไอน้ำสมุนไพร เป็นการนำยาสมุนไพรมาต้มน้ำให้เกิดไอ และน้ำมันหอมระเหย ถ้าต้องการให้ทุกส่วนของร่างกายสัมผัสกับไอน้ำและน้ำมันหอมระเหย เพื่อขับเหงื่อทำให้เลือดลมเดินสะดวก ถ้าหากเลือดลมเดินไม่สะดวกก็จะไม่สบาย เลือดไม่ไปเลี้ยงที่บริเวณใดก็จะเกิดอาการปวดบวม การอบสมุนไพรทำให้ผิวพรรณผ่องใส หายเมื่อยขบ ต้องใช้วิธีการอบสมุนไพรทั้งตัว หรือเข้ากระโจม ถ้าต้องการให้หายใจโล่งก็ใช้วิธีสูดไอน้ำสมุนไพรทางจมูก ไม่ต้องอบทั้งตัวก็ได้

ตัวยาที่นิยมใช้อบไอน้ำ สูดไอน้ำ และเข้ากระโจม ได้แก่ หัวตะไคร้ ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชันสด เปลือกส้มโอ ผิวมะกรูด (สดหรือแห้งก็ได้ ใบพลับพลึง ว่านนางคำ พลอสต (ขาดไม่ได้) การบูรห้วยาคา ใบนาค หัวหอมสด (เหมาะสำหรับคนคัดจมูกหรือเป็นหวัด) ลูกมะกรูดสด ใบมะขามไทย ใบส้มป่อย ลูกกระวาน ว่านน้ำ กานพลู พิมเสน ผักบั้ง (ช่วยขับเหงื่อ) ชะลูด (เป็นตัวยาหอมบำรุงหัวใจ)

ประโยชน์ของการอบสมุนไพร ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิตในร่างกาย ทำให้อุณหภูมิในร่างกายสูงขึ้น ทำให้ร่างกายขับเหงื่อออกมากขึ้น ขยายรูขุมขน ทำให้ทางเดินหายใจชุ่มชื้น ละลายเสมหะและขับออกมาได้มากขึ้น ลดอาการอักเสบวมที่เยื่อทางเดินหายใจตอนบน และลดระคายเคืองในลำคอ

ส่วนสุตฉฐา สุทธิศร (2550: 220 - 221) กล่าวว่า การอบสมุนไพร หรือการอบตัว เดิมเป็นการอบเปียกโดยใช้ผ้าทำเป็นกระโจมและมีหม้อต้มสมุนไพรที่เดือดแล้วนำมาอบและสูดดมไอน้ำจากสมุนไพรนั้น ทางกรมแพทย์แผนปัจจุบันได้ยอมรับว่าการอบสมุนไพรช่วยทำให้โลหิตไหลเวียนดี ร่างกายสดชื่น ช่วยขับสิ่งสกปรกออกจากผิวหนัง ทำให้ผิวหนังเปล่งปลั่ง สวยงาม โดยทั่วไปสมุนไพรที่ใช้ในการอบมี 4 กลุ่ม ดังนี้

1. สมุนไพรที่มีกลิ่นหอม เช่น ไพล ขมิ้น ผิวมะกรูด มีสรรพคุณในการรักษาโรคและอาการต่าง ๆ เช่น คัดจมูก ปวดศีรษะ เวียนศีรษะ
2. สมุนไพรที่มีรสเปรี้ยว เช่น ใบมะขาม ใบและฝักส้มป่อย มีสรรพคุณช่วยชำระสิ่งสกปรกและบำรุงผิวพรรณ
3. สมุนไพรที่มีสารประกอบที่ระเหิดเมื่อผ่านความร้อนจะมีกลิ่นหอม เช่น การบูร พิมเสน ช่วยรักษาอาการหวัด คัดจมูก
4. สมุนไพรที่รักษาเฉพาะโรคและอาการ เช่น สมุนไพรแก้ปวด ได้แก่ ไพล เถา เอ็นอ่อน

การอบสมุนไพรมี 2 ลักษณะ คือ

1. การอบแห้ง หรือการอบชาน่า เป็นวิธีการอบโดยใช้ความร้อนจากถ่านหินบนเตาร้อน มักนิยมในต่างประเทศ
2. การอบเปียก เป็นวิธีการอบที่คนไทยนิยมกันมาก ปัจจุบันจัดทำเป็นห้องอบไอน้ำแทนแบบเข้ากระโจม โดยจะมีหม้อต้มสมุนไพรที่มีท่อไอน้ำส่งเข้าไปภายในห้องอบ ซึ่งสามารถอบได้ครั้งละหลาย ๆ คน

กล่าวโดยสรุปการอบสมุนไพร คือ การอบตัวโดยเข้าไปอยู่ในห้องอบหรือกระโจมและมีหม้อต้มสมุนไพรที่เดือดนำมาอบและสูดดมไอน้ำของสมุนไพรเพื่อขับเหงื่อให้เลือดลมเดินสะดวกผิวพรรณผ่องใสและขับสิ่งสกปรกออกจากร่างกาย

ประโยชน์ของการนวดแผนไทย

มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการนวดแผนไทยไว้ ดังนี้ ภาณุวิมล งามศิริจิตต์ และประโยชน์ บุญสินสุข (2531: 2 - 4) นำเสนอบทบาทของการนวดในงานสาธารณสุขมูลฐานไว้ว่า การที่คนเราจะ มีสุขภาพที่สมบูรณ์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย หลายอย่าง ซึ่งสรุปเป็นองค์ประกอบได้ 4 อย่างด้วยกัน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ การนวดนับเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถบรรลุหลักการหรือองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ได้ กล่าวคือ

1. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การพยายามสร้างเสริมความแข็งแรงของร่างกายและ จิตใจให้อยู่ในภาวะที่สมบูรณ์ตลอดเวลา ซึ่งรวมทั้งอาหารการกินที่ถูกสุขลักษณะ การอาศัยอยู่ใน สภาพที่ปราศจากมลภาวะ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ แล้วทำการนวดเป็นประจำ ทำให้เพิ่มการ ไหลเวียนของเลือดไปทั่วร่างกาย ยืดเส้นเอ็นที่ตึงให้หย่อนลง ทำให้กล้ามเนื้อที่ตึงเครียดจาก ชีวิตประจำวันผ่อนคลายลง และรักษาความยืดหยุ่นของข้อต่อไม่ให้ติดขัด ทั้งยังช่วยให้การทำงานของ เนื้อเยื่อต่าง ๆ ดีขึ้น การนวดหน้า ทำให้ผิวหนังบนใบหน้าเต่งตึงดูสดใสมีราศี ดังนั้น "การนวดจึง เสมือนยาอายุวัฒนะ" ซึ่งทำให้สุขภาพสมบูรณ์ในทางตรง และเป็นผลให้อายุยืนยาวขึ้นในทางอ้อม เนื่องจากปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

2. ด้านการป้องกันโรค นอกจากฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคระบาด การทำความสะอาดไม่ให้มี น้ำขังเป็นแหล่งเพาะยุง การมีสุขาภิบาลที่ถูกหลักอนามัยแล้ว การนวดมีส่วนช่วยในด้านกระตุ้น ภูมิคุ้มกันของร่างกาย การนวดชนิดนี้มักจะค่อนข้างรุนแรง ทำให้ร่างกายพร้อมที่จะต่อสู้กับโรคภัยไข้ เจ็บ ในกรณีของผู้ที่อ่อนแอ หรือผู้สูงอายุต้องนอนอยู่บนเตียงเป็นเวลานาน การนวดช่วยป้องกันกัน การเกิดแผลกดทับตามส่วนที่ผิวหนังหุ้มกระดูกอยู่ โดยอาจใช้ครีมนวดบริเวณนั้นร่วมกับการ เปลี่ยนแปลงท่าการนอนหรือการนั่ง การตบบริเวณทรวงอกให้เสมหะออก ช่วยป้องกันการติดเชื้อใน ปอด หรือเสมหะอุดตามหลอดลม ทำให้หายใจไม่ออก ปอดจะแฟบลงได้ การหมั่นขยับข้อต่อ

3. ด้านการรักษา นอกจากยา กิน ยาฉีด และการผ่าตัดแล้ว การนวดตามจุดต่าง ๆ เช่น จุด ตามตำราการนวดแผนโบราณของไทย หรือจุดฝังเข็ม ทำให้รักษาโรคที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกได้ การนวดฝ่าเท้าทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองในส่วนอื่นของร่างกาย การนวดกล้ามเนื้อหรือเส้นเอ็น รอบข้อต่อที่แพลงหลังจากเกิดการฉีกขาดแล้ว 24 ชั่วโมง ช่วยกระตุ้นให้ร่างกายมีการซ่อมแซมส่วนที่ สึกหลอเร็วขึ้น การกดขยี้ตามจุดที่พังผืดหรือแผลเป็นยึดติดตามข้อต่อหรือกล้ามเนื้อ ทำให้การ เคลื่อนไหวของข้อต่อสะดวกไม่เจ็บปวด การนวดมีส่วนช่วยให้กล้ามเนื้อเป็นอัมพฤกษ์ หรืออัมพาต ฟื้นตัวเร็วขึ้น การนวดช่วยให้เลือดดำไหลเข้าสู่หัวใจดีขึ้น ลดอาการบวม น้ำตามปลายมือปลายเท้า และช่วยในกรณีเป็นเส้นเลือดอุดตัน การปิดเปิดประตูลม ช่วยทำให้บริเวณปลายเท้าปลายมือมีเลือดไป เลี้ยงมากขึ้น การนวดอย่าแผ่วเบาตามผิวหนังทำให้ลดความรู้สึกเจ็บปวดได้ การนวดหัวใจช่วยชีวิตคน

ได้ การนวดหลังจากคลอททำให้ลดความรู้สึกเจ็บปวดได้ และการนวดหลังจากคลอทบุตรร่วมกับการประคบ ช่วยให้มีผลกลับเข้าสู่ตำแหน่งเดิมได้ง่าย ช่วยให้มีน้ำนมมากขึ้น

4. ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ หมายถึง หลังจากหายจากโรคแล้ว สามารถกลับเข้าสู่สังคมที่ตนเองอยู่ได้ กลับเข้าทำงานเดิม หรือหาเลี้ยงชีพได้ บุคคลที่ต้องการการฟื้นฟูสมรรถภาพ ได้แก่ คนพิการ และผู้เป็นโรคเรื้อรัง การนวดช่วยทำให้กล้ามเนื้อที่ยังเหลืออยู่นำมาใช้งานได้

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

มีผู้กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้วันเพ็ญ สุจิตต์โต (2546: 89) กล่าวถึงลักษณะกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยเป็นไปในลักษณะเดียวกัน เนื่องจากทั้งภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันลักษณะการถ่ายทอดดังกล่าว คือ

1. ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมอย่างง่าย ๆ โดยวิธีสนุกสนานดึงดูดใจ เช่น การละเล่นการเล่านิทาน การลองทำตามตัวอย่าง การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น มักเป็นวิธีที่ใช้สำหรับเด็กที่มีช่วงความสนใจระยะสั้น มักมุ่งเน้นเรื่องของจริยธรรม

2. วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นต่าง ๆ พิธีการแต่งงาน การประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ

3. การถ่ายทอดในรูปแบบของบันเทิง ที่สอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหาหรือคำร้องของลิเก ลำตัด โนรา หนังตะลุงภาคใต้ คำสอนของภาคเหนือ กลอนลำของภาคอีสาน เป็นต้นคำร้องจะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติธรรมคำสอน

การเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่าง ๆ

4. การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตส่วนใหญ่จะใช้วิธีการหรือเขียนใส่ใบลานสมุดข่อย เป็นต้น

5. ในยุคปัจจุบันมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

ที่สอดคล้องกับเพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร (2547: 59) กล่าวว่าภูมิปัญญาไทยมีกระบวนการเกิดที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรและปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยแล้วเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด เช่น ภาษาไทย แพทย์แผนไทย เป็นต้น

ภูมิปัญญาไทยเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับบุคคลอื่น และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนในวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา คนไทยควรคำนึงถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ยกย่องส่งเสริมผู้ทรงภูมิปัญญาไทยให้ท่านสามารถเผยแพร่ความรู้ และธำรงรักษาเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชาติไทยไว้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยมีความเชื่อถือศรัทธาสืบต่อกันมาเป็นพื้นฐาน ประชาชนชาวไทยจึงควรสนใจองค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ทรงคุณค่านี้ และธำรงรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ชาติไทย

ในขณะที่เพิ่มศักดิ์ วรลยางกูร (2547: 124 - 125) กล่าวว่าวิธีการถ่ายทอดความรู้ทางการแพทย์แผนไทยว่าการถ่ายทอดความรู้ทางการแพทย์แผนไทยเป็นลักษณะปากต่อปากแล้วท่องจำ ต้องอาศัยประสบการณ์ใช้การสังเกตจดจำให้ขึ้นใจ การศึกษาวิชาแพทย์จึงไม่ใช่ของง่าย ต้องอาศัย ความมานะบากบั่นพากเพียรและอดทนเป็นเวลาแรมปี เพื่อจะได้จดจำคำสั่งสอนให้แม่นยำ โดยครูจะสอนวิธีตรวจรักษาคนไข้ สอนวิธีปรุงยา โดยเริ่มจากสอนให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นส่วนประกอบของยาทั้งที่เป็นพืชสัตว์และธาตุสัตว์ ศิษย์จะต้องทำตัวใกล้ชิดคอยสนใจปรนนิบัติและติดตามถามไถ่เวลาที่ครูออกไปรักษาคนไข้ นอกสถานที่ ต้องคอยติดตามเพื่อจะได้เรียนรู้และมีความชำนาญจากการสังเกตอาการคนไข้ โดยครูจะอธิบายให้รู้ถึงที่ตั้งแรกเกิดของโรค ชื่อของโรค และยาสำหรับบำบัดรักษาโรค ต้องให้แม่นยำ

จวบจนสมัยที่มีตัวอักษรขึ้นใช้จึงมีการจดจารึกความรู้ไว้ในที่ต่าง ๆ เช่น แกะไว้ในแผ่นหินไม้หรือโลหะ โดยหวังให้วิชาแพทย์คงอยู่ไม่เสื่อมสูญ สืบทอดมาจนมีการจารึกหรือเขียนลงในใบลานและสมุดข่อย เรียกว่า พระคัมภีร์หรือพระตำราซึ่งมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมา ข้อความใน พระคัมภีร์หรือตำราแพทย์นั้นจะกล่าวและจำแนกไว้ตามความรู้ความเชี่ยวชาญของครู ได้แก่ อาการของโรค วิธีรักษา อีกทั้งสรรพคุณยาสมุนไพรไว้พร้อมมูล

การแพทย์แผนไทยผู้เป็นแพทย์สมัยก่อนต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปรุงยาเอง เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์สมุนไพรตามแต่ครูจะเห็นสมควร โดยในขั้นแรกจะต้องเรียนรู้ชนิดของสมุนไพรและคุณสมบัติตลอดจนการเก็บรักษา ส่วนพิภักดยาแต่ละชนิดนั้นศิษย์จะต้องอาศัย การสังเกตและจดจำเอาเอง ขั้นที่สองคือการศึกษาจากตำราแพทย์ จะต้องศึกษาจากคัมภีร์ที่บอกลักษณะอาการของโรค และตำราคัมภีร์สรรพคุณที่บอกรสยาทั้งปวง คัมภีร์ที่ต้องศึกษาในเบื้องต้นคือ สมุฏฐานวินิจฉัย ธาตุวินิจฉัย โรคนิทาน ปฐมจินดา มหาโชตรัต ตักกศิลา สาโรชรัตนมาลา ชวการ ตีจธณสังคหะ มุจฉापักขันธิกา เป็นลำดับ ขั้นสุดท้ายคือ การทำนายโรค ศึกษาโดยตามครูไปเยี่ยมผู้ป่วย เรียกว่า ถือถ่มยา ต่อมามีความชำนาญขึ้นเป็นลำดับจนรักษาเองได้ จึงถือว่าเรียนจบหลักสูตรและเป็นหมอที่มีครูแล้ว

ส่วน ไพศาล แก้วประสม (2544: 1 - 2) กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการนวดไทยไว้ว่า ในสังคมไทยสมัยก่อนการถ่ายทอดวิชาการนวดไทยยังไม่มีการสอนอย่างถูกระเบียบแบบแผน เป็นการถ่ายทอดตามสายบรรพบุรุษหรือตระกูลเดียวกัน ผู้เป็นอาจารย์จะพิจารณาว่ามีหน่วยก้านเหมาะสมที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ หรืออาจเป็นผู้ที่คุ้นเคยและอยากเรียนวิชามาฝากตัวเป็นศิษย์ โดยจะมีพิธีไหว้ครูและครอบวิชาหมอนวดให้ วิธีการเรียนการสอนมีลักษณะแบบตัวต่อตัว เริ่มเรียนจากฝึกกำลังนิ้ว ตั้งแต่ขย่ำก้อนขี้ผึ้ง ดินน้ำมัน หรือดินเหนียว จนมีกำลังนิ้วและมือแข็งแรงมากขึ้น จากนั้นจะสอนจุดนวด เส้น ประตูลม แล้วเริ่มฝึกปฏิบัติหัตถนวดครู และติดตามครูเพื่อรับประสบการณ์ วิธีการนวดและการจำเส้นจากครูให้ได้มากที่สุด การเรียนต้องใช้ความอดทนอย่างมากในการฝึกปรือจึงจะสามารถรับรู้วิชาการนวดไทยได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

จึงสรุปได้ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย อาจมีการถ่ายทอดออกไปในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งการถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการ ในลักษณะปากต่อปาก หรือการเรียนรู้ผ่านทางสื่อต่าง ๆ หรืออาจเป็นการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการที่เป็นการเรียนรู้ผ่านทางระบบการศึกษาแต่เมื่อผู้รับได้รับข้อมูลก็อาจมีการปรับปรุงองค์ความรู้ที่ได้รับนั้นและหมั่นฝึกฝนจนเกิดทักษะความชำนาญ และสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญภา ทรรศย์เจริญ (2550) ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยการนวดไทย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้สู่ระดับนานาชาติ และสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มกรณีศึกษาหมอพื้นบ้านมีขั้นตอนในการดำเนินการรักษาและติดตามผลผู้ป่วยตามลำดับ ดังนี้ การซักประวัติ การคัดกรองอาการเจ็บป่วย การวินิจฉัย การรักษาการประเมินผลการรักษาและการติดตามผลการรักษา การนวดเพื่อสุขภาพและได้รับภูมิบัตรผ่านการอบรมจากหลักสูตรนวด

หลักวิชาการแพทย์แผนไทย โรคและข้อห้ามในการนวด และมีความรู้ด้านตำแหน่งของเส้นและจุดต่าง ๆ บนร่างกาย ส่วนผลการศึกษาด้านปัญหาในการพัฒนาการนวดไทยนั้น พบว่า ได้แก่ 1) ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการนวดไทย 2) มาตรฐานวิชาชีพนวดแผนไทยไม่ผ่านข้อกำหนดและกฎระเบียบของต่างประเทศ 3) สภาพด้านลบของการนวดไทย ทำให้การนวดไทยในอดีตมีการใช้ไม่ถูกต้อง จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า การพัฒนาการนวดไทยสู่สากลนั้นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรให้มีมาตรฐานเดียวกัน และควรมีการพัฒนาในเรื่องภาษาสากลเพื่อการติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้รับบริการต่างชาติ และเพื่อการสออบไปประกอบวิชาชีพนวดในต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะพัฒนาการนวดไทยสู่สากลต่อไป

สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (2542) ศึกษาองค์ความรู้ การนวดพื้นบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มกรณีศึกษาหมอนวด พื้นบ้าน 4 ภาค ด้านองค์ความรู้การนวดพื้นบ้านพบว่า ส่วนใหญ่เรียนรู้ด้านการนวดมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่รุ่นพ่อแม่ โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันมา การเรียนรู้วิธีการนวดเพิ่มเติมจาก ตำรา ด้านวิธีการนวดรักษา หมอนวดพื้นบ้าน 4 ภาคของประเทศไทย พบว่า หมอนวดพื้นบ้านแต่ละ ภาคแต่ละบุคคลมีวิธีการนวดรักษาแตกต่างกันไป เช่น การใช้มือนวดอย่างเดียวในการรักษา การใช้มือและเท้าในการรักษา การนวดร่วมกับการจับเส้นและการเหยียบ การเช็ดไข้อย่างเดียว การผสมผสานระหว่างการนวด การจับเส้น การเหยียบ และการเช็ดไข่นอกจากนี้ยังมีการประคบสมุนไพร การใช้ยาสมุนไพรจ่ายให้กับผู้ป่วยตามลักษณะอาการ การจ่ายยาสมุนไพรตามธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ และมีการใช้น้ำมันในการนวดรักษา รวมทั้งการใช้คาถาร่วม ในการรักษาด้วย

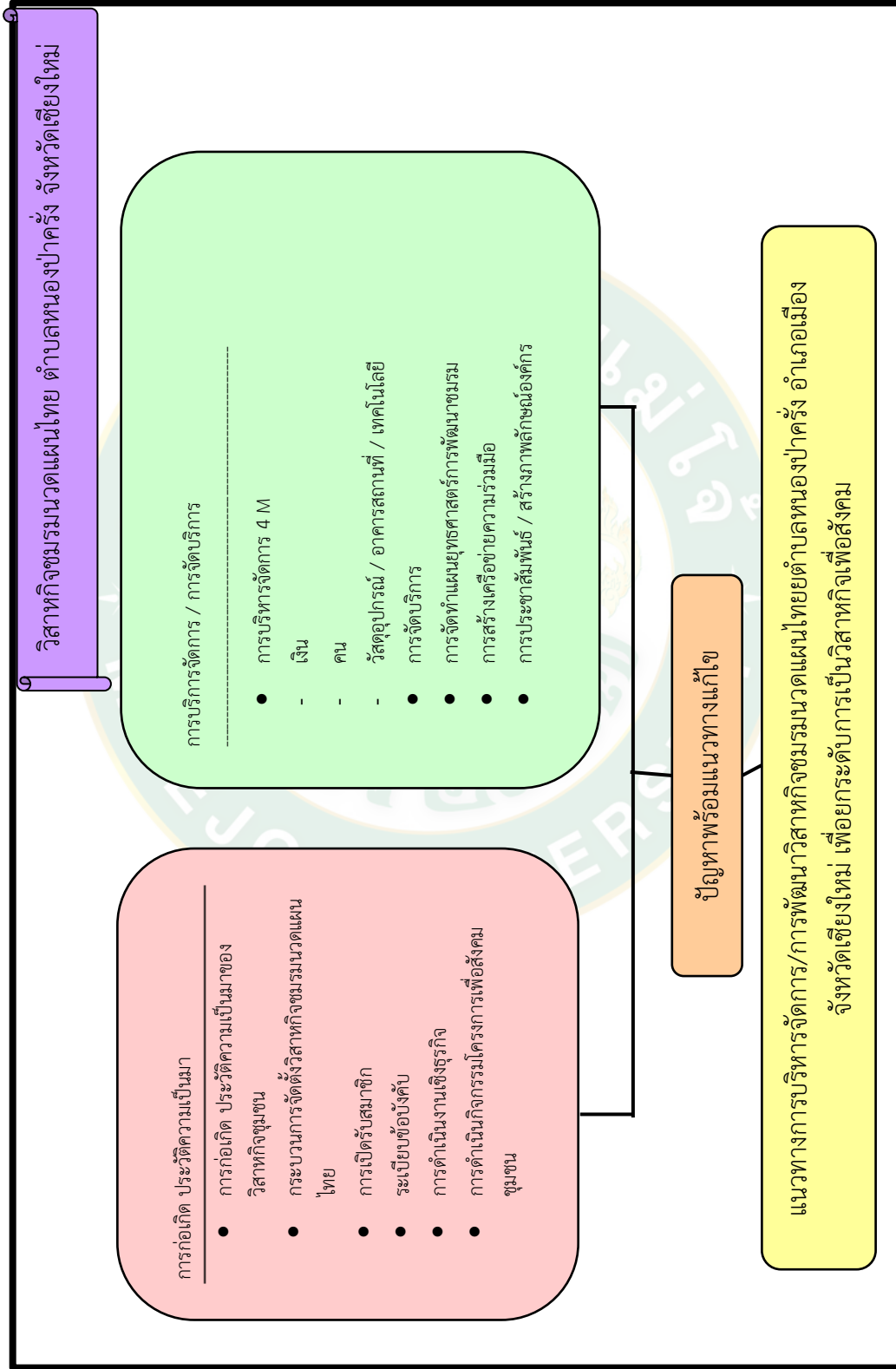
โสมนัสสา โสมนัส (2549: 85-88) ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการ นวด แผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือนักท่องเที่ยวต่างชาติเคยใช้บริการนวดไทยมาก่อน โดยเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-50 ปี สาเหตุที่มานวดคือเพื่อต้องการผ่อนคลายความเครียดมากที่สุด โดยจะกลับมาใช้บริการนวดแผนไทยอีกและจะแนะนำให้บุคคลอื่นมาใช้บริการด้วยผลการศึกษา พฤติกรรมการใช้บริการนวดแผนไทยของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าส่วนใหญ่ใช้บริการแบบนวด ทั้งตัวมากที่สุด โดยใช้เวลานาน 1 ชั่วโมง และส่วนมากจะมาใช้ บริการช่วงเวลา 14.00- 16.00 น. ในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บริการนวดทั้งตัวมากที่สุดเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยใช้เวลานาน 2 - 3 ชั่วโมง ชอบมาใช้บริการในช่วงเวลา 14.00- 16.00 น. มากที่สุด และไม่มีวันที่แน่นอนในการมาใช้บริการ

สรุปแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมานั้นเมื่อนำคำว่า Social (สังคม) และ Enterprise (วิสาหกิจ) มารวมเข้าด้วยกันแล้วนั้น จะก่อให้เกิดรูปแบบธุรกิจที่เรียกว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ซึ่งจะมีกลไกการบริหารแบบภาคธุรกิจเข้ามาผสมผสานกับความรู้และนวัตกรรมทางสังคม โดยที่ไม่พึ่งพาเงินบริจาค แต่จะเน้นความยั่งยืนของรายได้หลักที่มาจากสินค้าและบริการไม่ต่างจากธุรกิจทั่วไป โดยเป้าหมายหลักที่สำคัญนั้น คือ การนำผลกำไรที่ได้นั้นไปสร้างประโยชน์รวมถึงสวัสดิการให้แก่สังคม ถือเป็น การดำเนินงานอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถเข้ามาช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งทุนของ ชุมชนอาจไม่ได้หมายถึงเพียงตัวเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทำให้ผู้คนในชุมชนมีความผูกพัน ได้ใช้วิถีชีวิตร่วมกัน และอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน อีกทั้งมีการจัดการ ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีแนวโน้ม การพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนรวมถึงเป็นตัวอย่าง หรือต้นแบบสำหรับวิสาหกิจชุมชนอื่นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นและพัฒนาการประกอบ

วิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง และสร้างรายได้จากสินค้า บริการจาก
ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการและการจัดบริการ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจ
ชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่
การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม มีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

พื้นที่ทำการศึกษาคือ สถานประกอบการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย เลขที่ 170 หมู่ 2
ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาล
ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีชุมชนนวดแผนไทยเป็นหน่วยวิเคราะห์
(unit of analysis)

ประชากร (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำการวิจัยได้แก่ ผู้แทนผู้บริหาร จำนวน 1 คน, ผู้แทนฝ่ายสภา
จำนวน 3 คน, ผู้แทนข้าราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, ผู้นำท้องที่ จำนวน 1 คน, คณะกรรมการ
ชุมชนนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จำนวน 14 คน, สมาชิกชุมชนนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง
จำนวน 20 คน, ประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง จำนวน 20 คน และผู้ให้
ข้อมูลสำคัญจำนวน 2 คน

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่
แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) และการสนทนาแบบกลุ่มย่อย (Focus Group
Discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้การศึกษาวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยข้อมูลทั้งหมดได้มาจากวิธีการรวบรวมจากเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการจำแนกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์ แล้วสรุปเป็นข้อเสนอของการศึกษาวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการวิจารณ์

การศึกษาเรื่อง การบริการจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัด เชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อเกิด และ ประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาการ บริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มี ความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสนทนาแบบกลุ่มย่อยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยผลการวิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกได้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนอง ป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนอง ป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัญหาและการแก้ไข

ตอนที่ 4 แนวทางการจัดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

โดยมีรายละเอียดการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจ ชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์การก่อเกิดและประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. การก่อเกิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การจัดทำโฟกัสกรุป และข้อมูลเชิงเอกสาร พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งเป็นความคิดริเริ่มที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การฝึกอบรมอาชีพและโอกาสการจ้างงานแก่สมาชิกในชุมชนในตำบลหนองป่าครั่งที่กำลังว่างงานได้มีงานทำ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลาย รวมถึงหัวหน้าตำบล กลุ่มสตรี และบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนโดยทางกลุ่มวิสาหกิจเน้นการฝึกสอนการนวดแผนไทยซึ่งเป็นทักษะที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการในพื้นที่ ฝึกอบรมโดยสถาบันภายใต้กำกับของสาธารณสุขจังหวัดรวมถึงกระทรวงแรงงาน เพื่อให้มั่นใจว่าทักษะและเทคนิคที่สอนมีมาตรฐานสูง เพื่อรับประกันคุณภาพของพนักงานนวดที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เฉพาะผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมและได้รับใบรับรองเท่านั้นจึงจะได้รับการรับรองและได้รับใบอนุญาตให้สามารถประกอบวิชาชีพนวดได้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งเป็นความคิดริเริ่มที่ไม่เหมือนใคร เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่กลุ่มผู้ว่างงาน ผู้มีรายได้น้อย และสตรีในตำบลมารวมตัวกันเพื่อฝึกอาชีพ ซึ่งกลุ่มนี้มีเฉพาะในตำบลหนองป่าครั่งเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับชุมชนในท้องถิ่น ความคิดริเริ่มนี้สามารถมองได้ว่าเป็นความพยายามที่ประสบความสำเร็จในการให้อำนาจแก่บุคคลที่เปราะบางและช่วยให้พวกเขามีสภาพคล่องทางการเงินที่สามารถพึ่งตนเองได้ผ่านการประกอบอาชีพนวดที่สร้างรายได้และผลกำไรให้แก่ครอบครัว

2. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งก่อตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างงานและโอกาสทางอาชีพในชุมชนโดยจัดให้มีการฝึกอาชีพและการจ้างงานในด้านการนวดแผนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนในชุมชนโดยคนในชุมชนโดยไม่ต้องออกไปหางานทำในเมือง ความคิดริเริ่มนี้เป็นการตอบสนองต่อความท้าทายที่ต้องเผชิญกับผู้ว่างงานและผู้ที่มีภาวะเปราะบางในตำบลหนองป่าครั่ง กลุ่มวิสาหกิจนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการสร้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน ประวัติของกลุ่มมีรากฐานมาจากความพยายามของเทศบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบล

หนองป่าครั่ง โดยเน้นการนวดแผนไทยเป็นหลักเนื่องจากเป็นทักษะที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการในพื้นที่ ด้วยการฝึกอบรมคนในท้องถิ่นในทักษะที่เป็นที่ต้องการ กลุ่มวิสาหกิจจึงเพิ่มโอกาสที่ผู้สำเร็จการฝึกอบรมได้มีงานทำ

3. กระบวนการจัดตั้งวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย

การจัดตั้งวิสาหกิจดำเนินการจากการรวมกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 80 คนขึ้นไปเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหลายขั้นตอน การก่อตั้งชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรนั้นต้องมีการรวมกลุ่มโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเสียก่อน ซึ่งรวมถึงการร่างและนำข้อบังคับของวิสาหกิจมาใช้และการรวมหุ้น ข้อบังคับของชมรมเป็นชุดของกฎที่ควบคุมการจัดการภายในขององค์กรและกำหนดสิทธิและความรับผิดชอบของสมาชิก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นเจ้าของและการจัดการของชมรมร่วมกัน เมื่อมีโครงสร้างองค์กรแล้ว ทางกลุ่มจะต้องดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปจะต้องส่งใบสมัครพร้อมกับเอกสารที่จำเป็น เช่น ข้อบังคับของชมรมและการรวมหุ้นไปที่กรมส่งเสริมการเกษตรหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หลังจากขั้นตอนการลงทะเบียนเสร็จสิ้น องค์กรจะจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและสามารถเริ่มดำเนินการได้ จากนั้นกลุ่มจะสามารถเริ่มให้การฝึกอบรมวิชาชีพและโอกาสการจ้างงานในด้านการนวดแผนไทยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สิ่งสำคัญสำหรับกลุ่มคือต้องมีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจนและปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับสำหรับการจดทะเบียนและการดำเนินงานขององค์กร

4. การเปิดรับสมาชิก

ในช่วงแรกของการจัดตั้งชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรจะมีการประชาสัมพันธ์การรับสมัครและผู้สนใจ กระบวนการสรรหามักจะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมโอกาสให้กับชุมชนท้องถิ่นและสนับสนุนให้ผู้ที่มีสนใจเรียนนวดแผนไทยเข้าร่วม เช่น ในช่วงแรกมีผู้สมัครเข้าอบรมเป็นจำนวน 20-30 คน แต่เมื่อถึงเวลาเรียนและทำงานจริงจะเหลือเพียงแค่ 10-15 คน ในเวลาต่อมาจึงมีการขยายการรับสมัครไปยังรุ่นต่อไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ทั่วไปสำหรับการสรรหาบุคคล เนื่องจากไม่ใช่ทุกคนที่แสดงความสนใจในการฝึกอบรมจะปฏิบัติตามและจบโปรแกรมการฝึกอบรม ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับกลุ่มที่จะมีกลยุทธ์การสรรหาบุคคลที่ยืดหยุ่นซึ่งอนุญาตให้สามารถเปิดรับสมาชิกเพิ่มเติมเข้าร่วมได้ตามความต้องการ ปัจจุบันมีการขยายกลุ่มหมอนวดเป็น 2 สาขา ซึ่งมีหมอนวดเป็นจำนวนทั้งสิ้นกว่า 50 คน สิ่งนี้บ่งชี้ว่ากลุ่มประสบความสำเร็จในการสรรหาและฝึกอบรมบุคคลในการนวดแผนไทย และมีความต้องการใช้บริการของพวกเขา การขยายสาขาเป็นสาขาที่ 2 ถือเป็นพัฒนาการที่ดี เนื่องจากช่วยให้กลุ่มเข้าถึงลูกค้าได้มากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการได้ให้ความเห็นตรงกันคือ ปัจจุบันมีกระแส

ผู้ที่สนใจอยากประกอบอาชีพหมอนวดเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความสนใจเพิ่มขึ้น แต่ก็มีหลายคนในอดีตที่เกิดความท้อแท้ใจจากการเรียนนวดเนื่องจากทัศนคติเชิงลบและความกังวลด้านความปลอดภัย อาจเป็นเพราะการรับรู้ว่าการนวดบำบัดไม่ใช่อาชีพที่น่านับถือมากนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย หรือข้อกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยจากการสัมผัส ถูกเนื้อต้องตัว หรือการใกล้ชิดกับลูกค้าซึ่งถือได้ว่าเป็นคนแปลกหน้า ส่งผลให้สมาชิกชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่งในปัจจุบันมีผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่สมาชิกที่มีอายุน้อยที่สุดคือ 24 ปี เพียงหนึ่งคนเท่านั้น นี่จึงเป็นแนวโน้มที่น่าสนใจเนื่องจากชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุอาจมีแนวโน้มที่จะทำการนวดบำบัดเป็นอาชีพหลักเพิ่มมากขึ้น สิ่งสำคัญสำหรับชมรมนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่งคือการจัดการกับการรับรู้เชิงลบและความกังวลด้านความปลอดภัยที่อาจกีดกันเยาวชนไม่ให้เรียนนวดแผนไทย ซึ่งอาจรวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์และโอกาสที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่นเดียวกับการจัดการข้อกังวลด้านความปลอดภัยและการส่งเสริมความสำคัญของความเป็นมืออาชีพและการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในธุรกิจนวดแผนไทย

5. ระเบียบข้อบังคับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งได้กำหนดระเบียบการลา การเบิกจ่าย และการจัดการหุ้นเพื่อให้วิสาหกิจดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ จะมีการเรียกเดือนหากหมอนวด หากพบว่ามีภาระงานเกิน 3 วัน และจะถูกพักงานในเดือนถัดไป นี่เป็นมาตรการสำคัญในการรักษาการดำเนินงานที่ราบรื่นขององค์กร และรับประกันว่าลูกค้าจะไม่ขาดบริการ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 หมอนวดบางคนอาจไม่อยู่เพราะถูกกักตัว เพื่อแก้ไขปัญหานี้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งได้พยายามดำเนินการนำหมอนวดเข้าสู่ระบบการจ้างงานเพื่อเข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง เพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการให้มากยิ่งขึ้นสำหรับผู้บริโภคโครงการคนละครึ่งที่ทางรัฐบาลได้มอบให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ต้องการบุคลากรที่เชื่อถือได้ในการจัดการบัญชีและรับประกันว่ารายได้จะได้รับการจัดการอย่างทั่วถึงและปลอดภัย แม้จะเกิดในครัวเรือนที่มีรายได้น้อยก็ต้องโอนเงินเข้ากิจการทุกวัน วิธีการนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และบางคนอาจไม่ต้องการจ้างเพราะเหตุนี้ ในแง่หนึ่ง มันช่วยให้มั่นใจได้ว่าองค์กรกำลังสร้างรายได้ แต่ในทางกลับกัน มันอาจทำให้บางคนท้อใจจากการเข้าร่วมองค์กร

6. การดำเนินงานเชิงธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานเชิงธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งได้มีการรวมกลุ่มและรวมหุ้น ซึ่งในช่วงแรกของการก่อตั้งกลุ่ม มีจำนวนหุ้นเพียง 2,000-3,000 หุ้น แต่หลังจากผ่านไป 11 ปี พบว่าในมูลค่าหุ้นพุ่งสูงสุดกว่า 40,000 บาท เพื่อที่จะแบ่งปันหุ้นเหล่านี้ให้กับผู้ที่สนใจซื้อและลงทุน ทางกลุ่มฯ จึงตัดสินใจขายหุ้นให้กับพวกเขา ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ต้องการทำงานเป็นหมอนวดกับกลุ่มสามารถซื้อหุ้นและมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะเป็นเวลาอย่างน้อยสามเดือน สิ่งนี้ทำหน้าที่เป็นการฝึกงาน โดยในช่วงสามเดือนแรก จะทุ่มเทให้กับการฝึกฝนและการฝึกอบรม เมื่ออบรมเสร็จแล้วจะสามารถให้บริการลูกค้าได้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาการฝึกอบรมเป็นเวลา 3 เดือนโดยที่พวกเขาจะไม่ได้รับค่าจ้าง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อมูลว่าเพื่อสนับสนุนพวกเขา ทางกลุ่มฯ จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเพื่อช่วยในการฝึกอบรม บางคนสำเร็จการฝึกอบรมได้พยายามที่จะเปิดสถานประกอบการของตนเอง แต่บางคนล้มเหลวเนื่องจากต้นทุนการดำเนินงานมีค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนี้หมอนวดบางคนพยายามให้บริการนวดนอกกลุ่มแต่สุดท้ายก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจยังคงดำเนินกิจการมาได้จนถึงทุกวันนี้ ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่ช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการได้ วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถแบ่งปันผลประโยชน์กับผู้สนใจซื้อและลงทุนได้ ขณะเดียวกันก็มีโปรแกรมการฝึกอบรมที่มีโครงสร้างสำหรับผู้ที่ต้องการทำงานเป็นหมอนวด การสนับสนุนจากเทศบาลในการฝึกอบรมก็เป็นแง่บวกเช่นกัน เพราะช่วยให้มั่นใจว่าหมอนวดได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีและมีมาตรฐานสูง

เนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 หน่วยงานของรัฐได้เข้ามาแทรกแซงเพื่อให้การสนับสนุนและใช้มาตรการด้านความปลอดภัยสำหรับผู้ให้บริการนวดแผนไทย ซึ่งรวมถึงการฉีดวัคซีนแก่หมอนวดที่มีใบอนุญาตทุกคน และดำเนินการแจกจ่ายชุดตรวจ ATK สำหรับตรวจคัดกรองเป็นประจำเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของไวรัส ซึ่งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ให้แก่หมอนวด วิธีการนี้มีความสำคัญในการรับรองความปลอดภัยของทั้งหมอนวดและลูกค้า และเป็นวิธีที่รัฐบาลจะมีบทบาทเชิงรุกในการควบคุมการแพร่กระจายของไวรัส การรวมศูนย์การกำกับดูแลและจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลบริการนวด ช่วยให้มั่นใจได้ว่าการปฏิบัติตามระเบียบการด้านความปลอดภัยและอุตสาหกรรมสามารถดำเนินการได้อย่างปลอดภัย คณะกรรมการจะดูแลผลประโยชน์ทางการเงินและจัดการเงินทุนเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรม เนื่องจากผู้ให้บริการนวดหลายรายได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดและต้องการความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อให้ดำเนินธุรกิจต่อไปได้ การสนับสนุนทางการเงินนี้ช่วยให้มั่นใจว่าวิสาหกิจสามารถดำเนินการต่อไปได้และให้โอกาสการดำเนินกิจการ / โครงการเพื่อสังคมชุมชนในการจ้างงานสำหรับหมอนวดแผนไทยที่ได้รับผลกระทบ

7. กิจกรรมโครงการเพื่อสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อสังคม จากการศึกษาพบว่าได้มีการจัดเวรสมาชิก ในวัดหยุดมีการแบ่งกันออกไปนวดให้กับผู้ป่วยที่ติดเตียงในชุมชน ซึ่งจะช่วยในด้านการไหลเวียนของเลือดถือเป็นหนึ่งในสิ่งสำคัญที่จะช่วยป้องกันผู้ป่วยติดเตียงจากอาการยึดติดของกล้ามเนื้อ ถือเป็นวิธีการเสริมที่ใช้ควบคู่กับการทำกายภาพบำบัด ได้เป็นอย่างดี เพราะสำหรับผู้ป่วยติดเตียงที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว การใช้ชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่บนเตียง ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการเมื่อยล้า ปวดตึง ระบบไหลเวียนเลือดในร่างกายติดขัด อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการเกิดแผลกดทับอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่หมวดที่ไปให้บริการ โดยการเหมือนเป็นการโฆษณาไปในตัว เพื่อให้ผู้ที่สนใจจะจ้างให้ไปนวด ผ่อนคลาย รักษาเป็นการส่วนตัวโดยไม่ผ่านทางชมรมนวดแผนไทย และสิ่งที่ทางสังคมนั้นได้รับคือความรู้ที่จะสามารถนำมาประยุกต์ได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงบุคคลใกล้ชิดเช่นด้านการเจ็บปวดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการส่งเสริมเพื่อป้องกันการเกิดโรคเหน็บชา หรือโรคที่เกี่ยวกับทางด้านกล้ามเนื้อ เป็นต้น

นอกเหนือจากการให้บริการนวดสำหรับผู้ป่วยติดเตียงแล้ว กิจกรรมเพื่อสังคมยังได้ดำเนินกิจกรรมหลักหลายอย่างเพื่อประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน พวกเขาได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมการนวดแผนไทยอย่างครบวงจร เพื่อให้ผู้สนใจมีทักษะใหม่ ๆ ซึ่งอาจสร้างรายได้และเพิ่มพูนความรู้ให้กับพวกเขาเพื่อใช้ในการดูแลตนเองหรือช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวที่มีอาการปวดกล้ามเนื้อ ความเครียด หรือประเด็นสุขภาพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการพูดคุยและเวิร์คช็อปด้านสุขภาพในชุมชนเป็นประจำเพื่อให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความสำคัญของสุขภาพร่างกาย บทบาทของการนวดในการส่งเสริมสุขภาพ และเคล็ดลับในการดูแลสุขภาพร่างกายที่ดี เพื่อบรรเทาผู้ที่ไม่สามารถมาเยี่ยมชมคลับได้เนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกายหรือข้อจำกัดส่วนบุคคล บริการที่บ้านได้ก่อตั้งขึ้น ขยายขอบเขตการเข้าถึงขององค์กรและมอบวิธีที่สะดวกสำหรับสมาชิกในชุมชนในการใช้บริการนวด นอกจากนี้ สโมสรยังจัดวันนวดชุมชนฟรีเป็นประจำโดยมีเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ส่งเสริมจิตวิญญาณของการดูแลชุมชนและความสามัคคี ด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น พวกเขาได้มีการเปิดตัว Wellness Tourism (การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ) ซึ่งนำเสนอแพ็คเกจการพักผ่อนเพื่อสุขภาพสำหรับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น สร้างโอกาสในการทำงาน และส่งเสริมวัฒนธรรมการนวดแผนไทยแก่ผู้ชมในวงกว้างขึ้น ด้วยความคิดริเริ่มเหล่านี้ กิจกรรมเพื่อสังคมไม่เพียงแต่ยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเพิ่มศักยภาพให้กับบุคคลด้วยทักษะใหม่ ๆ และสร้างความผูกพันในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการปฏิบัติแบบดั้งเดิมในฐานะการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน

ตอนที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจ ชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์การบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบล
หนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ 4 M / การจัดบริการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร
จัดการ 4 m ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ด้านงบประมาณ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งนั้น พบว่าเจ้าหน้าที่การเงินจะ
ทำหน้าที่บริหารและดูแลด้านการเงินขององค์กร มีหน้าที่จัดการและบริหารค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น
ค่าจ้างหมอนวด หรือค่าจ้างสำหรับแม่บ้านทำความสะอาด จะมีการตรวจสอบและประเมินการจัดสรร
งบประมาณโดยผู้ตรวจสอบบัญชี เทศบาลเป็นผู้จัดหางบประมาณให้เป็นค่าใช้จ่ายและได้มอบหมาย
ความรับผิดชอบนี้เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของหน่วยงาน นี้เป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไปในโครงการที่
ขับเคลื่อนโดยชุมชน เนื่องจากเทศบาลมักจะให้ทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น
เจ้าหน้าที่การเงินได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานผ่านเงินเดือนที่เทศบาลจัดให้ นี้เป็นวิธีปฏิบัติทั่วไป
เนื่องจากช่วยให้แน่ใจว่าเจ้าหน้าที่การเงินมีแรงจูงใจในการทำงานให้ดีและความพยายามของพวกเขา
จะได้รับผลตอบแทนที่ดีเช่นเดียวกัน เจ้าหน้าที่การเงินจำเป็นต้องมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการ
จัดการการเงินขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พวกเขาควรมีความโปร่งใสและ
รับผิดชอบต่อภาระกิจของพวกเขา เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจและเทศบาลสามารถวางใจได้ว่า
เงินทุนของพวกเขาจะถูกนำไปใช้อย่างเหมาะสม

ด้านบริหารจัดการคน พบว่า มีการดูแลหมอนวดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด
นอกจากนี้ยังช่วยในการส่งเสริมและขยายธุรกิจตลอดจนผลักดันยอดขาย ทีมงานนี้ของวิสาหกิจมี
หน้าที่ดูแลให้หมอนวดได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี มีความเป็นมืออาชีพ และสามารถให้บริการที่มี
คุณภาพประสิทธิภาพสูงแก่ลูกค้าได้ นอกจากนี้ยังมีการมอบหมายให้บุคลากรทำการประชาสัมพันธ์
และบริหารสื่อ ทีมนี้มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมกลุ่มองค์กรและการบริการ ตลอดจนถึงจัดการด้าน
ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งมีการทำงานอย่างใกล้ชิดกับบุคลากรที่ดูแลการจัดการทรัพยากร
บุคคล เพื่อให้แน่ใจว่าหมอนวดสามารถให้บริการที่มีคุณภาพสูงและกลุ่มองค์กรได้รับการมองใน
เชิงบวกจากสาธารณชน กรมสาธารณสุขมีหน้าที่ดูแลให้หมอนวดมีคุณสมบัติและความรู้ในการดูแล
ตนเอง โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 พวกเขามีหน้าที่ดูแลให้หมอนวดให้มีสุขภาพดี
และสามารถให้บริการได้อย่างปลอดภัย โดยหน่วยงานสาธารณสุขมีหน้าที่รับผิดชอบในการ

ดำเนินการรักษาและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงเวลานี้ และทำงานอย่างใกล้ชิดกับบุคลากรที่จัดการด้านทรัพยากรบุคคลเพื่อกำหนดและมอบหมายความรับผิดชอบให้ชัดเจน แนวทางนี้มีความสำคัญในการรับรองความปลอดภัยของทั้งหมดและลูกค้า

ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ เทคโนโลยี ด้านบริหารจัดการวัสดุและอุปกรณ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง โดยทั่วไปแล้วเป็นความรับผิดชอบของกลุ่มในการบริหารจัดการจัด การการจัดซื้อ และการเบิกจ่ายงบประมาณทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ ซึ่งรวมถึงการดูแลให้มีอุปกรณ์ที่จำเป็นและอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี กระบวนการจัดซื้อรวมถึงการหาซัพพลายเออร์ การเปรียบเทียบราคาและคุณภาพของสินค้า และการสั่งซื้อ กระบวนการเบิกจ่ายงบประมาณ ได้แก่ การจัดสรรเงินเพื่อจัดซื้อครุภัณฑ์ การติดตามค่าใช้จ่าย และติดตามการใช้งบประมาณให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล .ในส่วนของบริหารจัดการอาคารสถานที่เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองป่าครั่ง เนื่องจากความล่าช้าในการได้รับสถานที่จากเทศบาล ทางกลุ่มจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดหาสถานที่ประกอบกิจการซึ่งแบกรับต้นทุนค่าเช่าที่เพิ่มขึ้นปีละ 10% โดยในปัจจุบันกลุ่มจะต้องแบกรับค่าเช่าเดือนละมากกว่า 9000 บาท ซึ่งไม่รวมค่าน้ำค่าไฟ ในส่วนนี้หมอนวดจะต้องร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเหล่านี้ นี่เป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไปในโครงการที่ขับเคลื่อนโดยวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากช่วยให้สามารถดำเนินการในพื้นที่ที่เข้าร่วมกัน และยังช่วยให้หมอนวดสามารถควบคุมพื้นที่และการจัดการได้มากขึ้น สิ่งสำคัญสำหรับองค์กรคือต้องมีกระบวนการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการจ่ายค่าเช่าและค่าสาธารณูปโภค และตรวจสอบให้แน่ใจว่าพื้นที่นั้นปลอดภัย สะอาด และได้รับการดูแลอย่างดี สิ่งสำคัญสำหรับหมอนวดคือต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกและวางแผนตามนั้น

การประชาสัมพันธ์ / การสร้างภาพลักษณ์องค์กร

ด้านการประชาสัมพันธ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งได้เคยออกบูธงานตามงานแสดงสินค้าอยู่บ่อยครั้ง เช่น งานลานนา โดยจะมีการสาธิตการนวดฝ่าเท้าและฝ่ามือ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กลุ่มวิสาหกิจฯ จึงไม่สามารถเข้าร่วมงานแสดงสินค้าและตั้งบูธได้ การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อความสามารถของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าและงานอีเวนต์ต่าง ๆ เนื่องจากหลายงานถูกยกเลิกหรือเลื่อนออกไป สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดความยากขึ้นสำหรับกลุ่มวิสาหกิจฯ ในการโปรโมตบริการและเชื่อมต่อกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจฯ ได้ปรับกลยุทธ์ในการเข้าถึงลูกค้าด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมกลุ่มวิสาหกิจฯ จะเปิดให้ผู้สนใจเข้าศึกษาดูงานประมาณวันละ 100-200 คน เพื่อรองรับแขกเหล่านี้ ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ จะมีการจัดโต๊ะจีนโดยให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการเตรียมอาหารให้แก่แขกควบคู่กับการให้บริการนวดฝ่าเท้า โดยผู้มารับ

บริการจะจ่ายเงินให้หมอนวดเมื่อมารับการนวดเท้า วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถให้บริการที่หลากหลายแก่ผู้เข้าชมและสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและสะดวกสบาย บริการโต๊ะเงินช่วยให้ผู้เข้าชมได้เพลิดเพลินกับอาหารและเครื่องดื่มในท้องถิ่นในขณะที่รับบริการนวดซึ่งช่วยเพิ่มประสบการณ์โดยรวม ทางกลุ่มยังมีบริการนวดฝ่าเท้าซึ่งเป็นรูปแบบการนวดที่ได้รับความนิยมและทราบกันดีว่ามีประโยชน์ต่อสุขภาพมากมาย บริการนี้เป็นวิธีที่ดีในการดึงดูดลูกค้าและสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม เป็นที่น่าสังเกตว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินงานของกลุ่ม และจำนวนผู้เข้าชมก็ลดลงส่งผลให้มีรายได้ลดลง แต่กลุ่มวิสาหกิจฯ ได้ปรับกลยุทธ์เพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้และค้นหาวิธีใหม่ในการสร้างรายได้

2. ด้านการจัดบริการ

เป็นเรื่องปกติที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งจะเสนอบริการที่หลากหลายแก่ลูกค้า ซึ่งอาจรวมถึงบริการสปา ชาวน่า การนวดผ่อนคลาย ห้องอบไอน้ำ และการนวดน้ำมัน บริการเหล่านี้มักมีให้บริการในสปาหรือร้านนวด และได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลายและผ่อนคลาย บริการสปามักประกอบด้วยบริการต่าง ๆ เช่น ทรีทเมนต์ดูแลผิวหน้า ทำเล็บมือและเล็บเท้า ซึ่งออกแบบมาเพื่อช่วยให้ลูกค้าปรับปรุงรูปลักษณ์โดยรวมและรู้สึกดีกับตัวเอง ห้องชาวน่าและห้องอบไอน้ำได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลายและผ่อนคลาย โดยทั่วไปแล้วจะใช้เพื่อช่วยให้การไหลเวียนโลหิตดีขึ้นและบรรเทาความเครียด บริการนวดผ่อนคลาย นวดน้ำมัน และบริการผู้ให้บริการนวดแผนไทย เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของสถานบริการสุขภาพตั้งแต่ในเรื่องจำนวนผู้ให้บริการความแตกต่างในเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ ทฤษฎีแพทย์แผนไทย ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการนวดแบบต่าง ๆ การใช้สมุนไพรเพื่อเสริมประสิทธิภาพของการให้บริการนวด แผนไทย ข้อห้าม ข้อพึงปฏิบัติในการบริการสุขภาพ การใช้คำพูด การแสดงออกด้วยภาษากาย สีหน้า แวว ตา มารยาทและความรับผิดชอบในการให้บริการ คุณธรรมและจรรยาบรรณรวมทั้งความสะอาดเรียบร้อยของ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและร่างกายของผู้ให้บริการสุขภาพนวดแผนไทยนวดประเภทอื่น ๆ บริการเหล่านี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยให้ลูกค้าผ่อนคลายและผ่อนคลาย และโดยทั่วไปแล้วจะใช้เพื่อช่วยให้การไหลเวียนโลหิตดีขึ้นและบรรเทาความเครียด

วิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เกิดจากความรักในการแพทย์แผนไทยของชุมชนและมีความกระตือรือร้นในการแบ่งปันผลประโยชน์ ก่อตั้งขึ้นโดยเปิดรับสมาชิกเพื่อส่งเสริมความสามัคคีและความหลากหลาย วิธีการที่ครอบคลุมนี้รองรับทุกคนที่สนใจในการนวดแผนไทย โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังหรือระดับทักษะของพวกเขา ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การดำเนินธุรกิจของสโมสรขยายจากกิจกรรมในท้องถิ่นไปสู่ความร่วมมือกับสปาและศูนย์สุขภาพในบริเวณใกล้เคียง สโมสรจัดการบริการอย่างพิถีพิถันตามโมเดล 4 M - Money, Man และ Material ทำให้มั่นใจถึงความยั่งยืนทางการเงิน

จัดให้มีโปรแกรมพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมความยั่งยืนด้วยการจัดหาวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีการวางแผนกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาสโมสรโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความหลากหลายของบริการ ขยายฐานลูกค้า และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับธุรกิจท้องถิ่นและองค์กรด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตามพวกเขาต้องเผชิญกับความท้าทายเช่นการรักษาคุณภาพมาตรฐานของการบริการเนื่องจากความรู้และทักษะของผู้ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน เพื่อลดปัญหานี้จึงได้มีโครงการฝึกอบรมที่ครอบคลุมโดยเน้นความรู้ด้านกายวิภาคศาสตร์ ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย และเทคนิคการนวดต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับมารยาทในการให้บริการ ทั้งการใช้ภาษา ภาษากาย และการรักษาความสะอาด ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสบการณ์โดยรวมของลูกค้าโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของบริการนวดแผนไทยไว้ ตั้งตารอที่จะเป็นกิจการเพื่อสังคม สโมสรวางแผนที่จะรวมพันธมิตรเพื่อสังคมเข้ากับรูปแบบธุรกิจ ความคิดริเริ่มต่าง ๆ เช่น การฝึกสอนการนวดแก่สมาชิกในชุมชนที่ด้อยโอกาส บริการราคาไม่แพงแก่ผู้สูงอายุหรือบุคคลที่มีรายได้น้อย และการบริจาคผลกำไรส่วนหนึ่งให้กับกิจกรรมทางสังคมในท้องถิ่น การเสริมสร้างการประชาสัมพันธ์เพื่อปรับปรุงภาพลักษณ์ของสโมสรในฐานะองค์กรที่รับผิดชอบต่อสังคมและการปรับปรุงคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ชมรมจึงเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน พัฒนาเป็นกิจการเพื่อสังคม พร้อมเผชิญและแก้ไขความท้าทายระหว่างทาง

3. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชมรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชมรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง คือ ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งดำเนินการโดยยังไม่ได้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างเป็นทางการ แต่อยู่ภายใต้การดูแลของกองสวัสดิการ ซึ่งมีการให้คำแนะนำด้านการเงินซึ่งมีรายได้ปีละกว่า 8 - 9 ล้านบาท ซึ่งหลังจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วกลุ่มวิสาหกิจฯ จะมีการจ่ายเงินปันผลประมาณ 8-9 แสนบาทเพื่อเป็นกำไรสุทธิ จะมีแบ่งเงินปันผลตามจำนวนชั่วโมงการทำงานของหมอนวดแต่ละคน เช่น หมอนวดที่ทำงานเกินชั่วโมงจะได้รับอัตราเงินปันผลสูงถึง 50 บาทต่อชั่วโมง มีการสรุปจำนวนชั่วโมงการทำงานในแต่ละเดือนและจ่ายเงินปันผลเมื่อสิ้นปี กลุ่มวิสาหกิจฯ ยังคำนึงถึงอัตราค่าแรงขั้นต่ำและปลาย คือ 100 บาทต่อชั่วโมง และ 120 บาทต่อชั่วโมงตามลำดับ โดย จำนวนเงิน 80 บาท 90 บาท จะมอบให้หมอนวด และ 20 บาท 30 บาท จะถูกหักและจัดเก็บไว้เป็นค่าบริหารจัดการ และเงินที่หักสำหรับการบริหารจะใช้สำหรับค่าจ้างจะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แนวทางนี้ทำให้กลุ่มวิสาหกิจฯ สามารถให้รางวัลแก่หมอนวดสำหรับการทำงานหนักและความทุ่มเทของพวกเขา ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้มั่นใจได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจฯ มีความยั่งยืนทางการเงิน

อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อผลกำไรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ทำให้ลดลงจาก 20,000 - 30,000 บาทต่อเดือน เป็น 6,000 - 7,000 บาทต่อเดือน ส่งผลให้สถานะทางการเงินของกลุ่มวิสาหกิจฯ ลดลงจนไม่สามารถจ่ายเงินปันผลได้ในปี 2564 ดังนั้น เพื่อช่วยปรับปรุงการเงินของกลุ่มวิสาหกิจฯ จึงได้ตัดสินใจปรับปรุงมูลค่าหุ้นซึ่งจากเดิมมีมูลค่า 40,000 บาทต่อหุ้น เป็น 20,000 บาท กลุ่มยังตัดสินใจคืนหุ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกแรก ให้เหลือคนละ 2 หุ้น หุ้นละ 20,000 บาท ตอนนี้อยู่ที่ 21,838 บาท ขณะนี้มีหุ้นทั้งหมด 70 หุ้น เงินลงทุนประมาณหนึ่งล้านบาท วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถระดมทุนและลงทุนในธุรกิจเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ทางการเงิน นอกจากนี้ยังช่วยให้บุคคลสามารถลงทุนในกลุ่มและเป็นผู้ถือหุ้นซึ่งสามารถช่วยปรับปรุงความมั่นคงทางการเงินและความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจฯ

ในปัจจุบันกำลังพัฒนากลยุทธ์ใหม่เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและสร้างหมอนวดรุ่นใหม่ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เพื่อให้แน่ใจว่าความพยายามนี้ประสบความสำเร็จ แผนการตลาดจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการออกบูธ ทำการโปรโมตเว็บไซต์ของกลุ่มวิสาหกิจฯ และการจัดทำโบรชัวร์ประชาสัมพันธ์ แผนกลยุทธ์นี้ครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับแผนงาน แผนการเงิน และแผนทรัพยากรบุคคล ซึ่งทั้งหมดนี้ได้รับการจัดการอย่างรอบคอบเพื่อให้มีการใช้จ่ายอย่างประหยัดท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แผนการทำงานโดยละเอียดสรุปการกระทำและงานเฉพาะที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนการตลาด แผนการเงินจะแสดงงบประมาณและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับแผนการตลาด ในขณะที่แผนทรัพยากรบุคคลจะแสดงบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการตามแผน

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ ในปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด อีกทั้งยังมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดกับองค์กรท้องถิ่น เช่น "เขียว สวย หอม" ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในเชียงใหม่ซึ่งขึ้นชื่อเรื่องรถราง จัดกิจกรรมโดยมี "เขียว สวย หอม" และองค์กรส่วนท้องถิ่นทั้ง 11 แห่งเข้าร่วม นอกจากนี้ยังมุ่งมั่นที่จะทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและส่งเสริมการนวดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งยังมีเครือข่ายกับคัมขันโตก คัมพญา บิสซิเนสสปาร์ค โดยจะไม่ออกร้านนวดเว้นแต่มีลูกค้าจองไว้และจะออกให้บริการถึงบ้านลูกค้าในสถานที่ใกล้เคียงเท่านั้นในส่วนนี้หมอนวดจะรับจองเองแต่ยังคงให้เงินเป็นศูนย์เหมือนเดิม วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถใช้ประโยชน์จากความนิยมของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่เพื่อโปรโมตบริการนวดและเพิ่มการมองเห็นในแต่ละพื้นที่

นอกจากนี้ยังช่วยให้พวกเขาขยายฐานลูกค้าโดยให้บริการแบบเดลิเวอรี่ที่บ้านของลูกค้า กลยุทธ์นี้จะช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจฯ สามารถเข้าถึงลูกค้าใหม่และเพิ่มรายได้โดยการส่งเสริมบริการของพวกเขาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองป่าครั่งได้วางยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ซึ่งรวมถึงการสร้างความร่วมมือกับองค์กรที่มีชื่อเสียง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด ความร่วมมือเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มการมองเห็นของบริการนวดแผนไทยในภาคการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และเผยแพร่การปฏิบัติแบบดั้งเดิมนี้ นอกจากนี้ กลุ่มยังร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น หนึ่งในนั้นคือ "เขียว สวย หอม" จุดหมายปลายทางที่มีชื่อเสียงในเชียงใหม่ที่โด่งดังจากรถราง กิจกรรมร่วมกับองค์กรนี้และองค์กรท้องถิ่นอีก 11 องค์กรช่วยสร้างประสบการณ์แบบองค์รวมให้กับนักท่องเที่ยว โดยผสมผสานสุขภาพและความผ่อนคลายผ่านบริการนวดแผนไทย การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันนี้ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งขึ้นและส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกหนึ่งความร่วมมือที่น่าจดจำคือคัมขันโตกและคัมพญาบิสิเนสพาร์ค ซึ่งมีบริการนวดเฉพาะการจองเท่านั้นและบริการส่งถึงบ้านในบริเวณใกล้เคียง รูปแบบการบริการที่เป็นเอกลักษณ์นี้ตอบสนองความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว พร้อมส่งเสริมบริการของสโมสรและขยายฐานลูกค้าของพวกเขา นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังได้ลงทุนอย่างมากในการเปลี่ยนหนองป่าครั่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีการนวดแผนไทยเป็นจุดเด่น ทิศทางนี้ไม่เพียงแต่สอดคล้องกับพันธกิจในการส่งเสริมการนวดแผนไทยเท่านั้น แต่ยังเปิดช่องทางสำหรับความร่วมมือใหม่ ๆ เช่น กับองค์กรที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพหรือสถานบำบัดเพื่อสุขภาพ เครือข่ายความร่วมมือเหล่านี้ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองป่าครั่งเพิ่มศักยภาพของภาคการท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยใช้สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่มีอยู่เพื่อส่งเสริมบริการของพวกเขา กลยุทธ์นี้ช่วยในการเข้าถึงลูกค้ารายใหม่และเพิ่มรายได้ โดยวางตำแหน่งการนวดแผนไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม

5. การประชาสัมพันธ์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งจะเน้นการประชาสัมพันธ์โดยการจัดทำสื่อส่งเสริมการขาย เช่น แผ่นพับ ใบปลิว หรือข่าวประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ต่อสาธารณชน นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าที่เคยมานวดอีกด้วย โดยลูกค้าสามารถติดต่อผ่านแอปพลิเคชัน LINE OA เพื่อรับโปรโมชั่นและอัปเดตข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง อีกทั้งยังมีการโปรโมทผ่านสื่อสังคมออนไลน์บนแพลตฟอร์ม Facebook page และช่อง YouTube สำหรับนำเสนอข่าวสารการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของกลุ่มวิสาหกิจฯ อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายกับมหาวิทยาลัย ซึ่งช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้กว้างขึ้นและดึงดูดลูกค้าใหม่ ๆ และเพิ่มการรับรู้ได้มากยิ่งขึ้นด้วยการจัดเตรียมช่องทาง

การสื่อสารที่หลากหลาย สามารถเข้าถึงลูกค้าได้หลายวิธี และให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริการของกลุ่มวิสาหกิจฯ การมีสถานะที่แข็งแกร่งบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์สามารถช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจฯ เชื่อมต่อกับลูกค้าและให้ข้อมูลที่มีค่าเกี่ยวกับบริการของกลุ่มวิสาหกิจฯ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าที่เคยมาνωดยังเป็นวิธีที่ดีในการเสริมสร้างความภักดีและเพิ่มการรักษาลูกค้า

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางดำเนินการแก้ไข

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางดำเนินการแก้ไขของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสรรหาบุคลากร ความต้องการขยายทีมงานโดยเน้นรับสมัครวัยรุ่นหรือวัยกลางคนมาเป็นหมอนวด แต่เดิมมีผู้สมัครเป็นจำนวนมากแต่มาทำงานจริงเพียงไม่กี่คน ซึ่งเป็นปัญหาเพราะงานนี้ต้องใช้ความอดทน เนื่องจากคนกลุ่มนี้สนใจบริการสปามากกว่าและชอบทำงานในบรรยากาศหรูหรา เช่น โรงแรม ซึ่งตรงกันข้ามกับบริบทของวิสาหกิจชุมชนซึ่งให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและการสร้างงานในชุมชนและการกระจายรายได้สู่ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจฯ เน้นการให้บริการนวดในราคาย่อมเยา โดยมีค่าบริการเริ่มต้นที่ 100-150 บาท ซึ่งในส่วนของราคาค่าบริการก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากช่วงโควิด-19 ได้มีการลดราคาให้ต่ำลง ส่งผลให้มีรายได้ลดน้อยลงกว่า 50% ในขณะที่ยังมีค่าใช้จ่ายเท่าเดิม เพื่อแก้ไขปัญหานี้ กลุ่มได้ตัดสินใจที่จะลดและกระจายหุ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการซื้อหุ้นเพิ่มเติมภายในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันกลับไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนมากนัก สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มวิสาหกิจฯ กำลังเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและกำลังพยายามแก้ไข โดยการปรับกลยุทธ์และแผน กลุ่มวิสาหกิจฯ มุ่งเน้นไปที่การสรรหาบุคลากรใหม่และทำการตลาดบริการด้วยวิธีใหม่เพื่อดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ นอกจากนี้ กลุ่มวิสาหกิจฯ กำลังพยายามหาวิธีลดต้นทุนในขณะที่ยังคงรักษาคุณภาพของบริการ

อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งพบว่ามีการตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งจากการระดมทุนผ่านการซื้อหุ้นกว่า 70 หุ้น ส่งผลให้มีเงินทุนประมาณรวมกว่า 2 ล้านบาท ซึ่งเงินทุนเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกนำไปซื้อรางวัลสลากออมสินซึ่งถูกรางวัลทุกงวดตั้งแต่หลักร้อยไปจนถึงหลักพันบาท ส่วนเงินที่เหลือจากการซื้อสลากออมสินจะถูกใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ดีสำหรับความท้าทายทางการเงินในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กลุ่มวิสาหกิจฯ สามารถรักษาความสามารถในการทำกำไรได้แม้จะมีความท้าทายจากโรคระบาดซึ่งกำไรที่ลดลงและไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจฯ ตัดสินใจไม่จ่ายปันผลให้กลุ่มหมอนวดในปีที่ผ่านมาเพราะจะต้องนำเงินไปใช้ในการบริหารในปีหน้า วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจฯ มั่นใจได้ว่ามีเงินทุนเพียงพอในการดำเนินงานต่อไปและรับมือกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่

เกิดจากโรคระบาด เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มวิสาหกิจฯ กำลังใช้แนวทางเชิงรุกเพื่อจัดการกับความท้าทายที่เผชิญอยู่ โดยมุ่งเน้นไปที่การหาวิธีรักษาความสามารถในการทำกำไรและให้บริการแก่ชุมชนต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมั่นใจว่าจะมีเงินทุนเพียงพอในการดำเนินงานต่อไป แนวทางนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยให้กลุ่มปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและเพื่อให้พ้นจากการแพร่ระบาดโดยมีสถานะทางการเงินที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการสำรองเงินจ่ายสำหรับโครงการคนละครึ่ง เนื่องจากโดยปกติเงินจะเข้าสู่ระบบในวันถัดไป ดังนั้นการจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่หมอนวดนั้น ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ จะต้องเป็นผู้ดำเนินการสำรองเงินจ่ายให้ก่อนเพื่อรอเงินจากโครงการคนละครึ่งเข้าสู่ระบบในวันถัดไป ซึ่งอาจส่งผลให้มียอดเงินเข้า-ออก เกินเกณฑ์การเสียภาษี และอาจถูกตรวจสอบจากสรรพากรได้ ดังนั้น การมอบหมายให้บุคลากรที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์การเสียภาษีเป็นผู้สมัครโครงการคนละครึ่งเพื่อรับเงินก็อาจมีความเสี่ยงต่อการฉ้อโกงได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้การบริหารคนก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากการทำงานกับคนหม่อมมาย่อมมีความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในระหว่างการทำงาน ดังนั้นจึงต้องมีการพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจระหว่างกัน ลดความขัดแย้งและการเล่นพรรคเล่นพวกให้ได้มากที่สุด

ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการสรรหาบุคลากรซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งก็คือ ผอ. และผู้ช่วย ผอ. พบว่า ความท้าทายในการสรรหาคนรุ่นใหม่เป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เยาวชนหลายคนมักได้รับทุนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงปริญญาตรีและมักจะเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งนำไปสู่การประกอบอาชีพในสาขาที่ตนเองจบการศึกษา และถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงกว่าอาชีพหมอนวด ทางแก้ไขเบื้องต้นที่ทางกลุ่มวิสาหกิจฯสามารถทำได้คือเน้นประชาสัมพันธ์การรับสมัครไปยังกลุ่มคนชายขอบ เช่น วัยรุ่นใจแตก คุณแม่วัยใส คนว่างงาน แม่บ้าน หรือผู้มีฐานะยากจน กลุ่มคนเหล่านี้อาจมีความสนใจอาชีพหมอนวดมากกว่าเนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ที่ดีและไม่จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ทางวิชาการมากนัก อย่างไรก็ตามกลุ่มคนชายขอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Gen Y และ Gen Z มักจะมีความอดทนในการทำงานต่ำ ซึ่งต่างจากกลุ่มคนว่างงานหรือผู้มีฐานะยากจนที่มาทำงานเพราะต้องการมีอาชีพเป็นของตนเอง กลุ่มวิสาหกิจฯสามารถพยายามจัดการกับปัญหานี้ได้โดยการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่น่าดึงดูดยิ่งขึ้น ส่งเสริมผลประโยชน์ของงาน และมอบสิ่งจูงใจ เช่น ชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นหรือโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพ นอกจากนี้ การให้การฝึกอบรมและการสนับสนุนเพื่อช่วยให้พวกเขาปรับตัวเข้ากับงานยังสามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยกลุ่มวิสาหกิจฯ เข้าไปเป็นพันธมิตรกับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาชีพหมอนวดและประโยชน์ที่จะได้รับ สิ่งนี้สามารถช่วยเปลี่ยนการรับรู้เชิงลบของอาชีพหมอนวดและทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้นสำหรับคนหนุ่มสาว

แนวทางหนึ่งที่ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ พิจารณา คือ การติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อติดตามพฤติกรรมของหมอนวดและเพื่อสร้างความมั่นใจว่าพวกเขาจะปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้ได้รับการต่อต้านจากหมอนวดเนื่องจากความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวและความกลัวที่จะถูกละเมิดและจับผิด ทางเลือกอื่นอาจเป็นการให้การฝึกอบรมและคำแนะนำเกี่ยวกับความประพฤติอย่างมืออาชีพ การบริการลูกค้า และความรับผิดชอบในการทำงานแก่หมอนวดมือใหม่ สิ่งนี้สามารถช่วยให้นางเข้าใจว่าพวกเขาตระหนักถึงความคาดหวังและมาตรฐานขององค์กร และสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของพวกเขาได้ นอกจากนี้ การมีจรรยาบรรณที่ชัดเจนและการให้ข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอสามารถช่วยปรับปรุงพฤติกรรมของหมอนวดได้ อีกวิธีหนึ่งอาจเป็นการให้สิ่งจูงใจหรือโบนัสแก่หมอนวดที่แสดงถึงความประพฤติดีและความรับผิดชอบในการทำงาน เพื่อกระตุ้นให้พวกเขาปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากนี้ กลุ่มยังสามารถมุ่งเน้นไปที่การสร้างวัฒนธรรมการทำงานในเชิงบวกและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นให้แต่ละคนรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองมากขึ้นและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของตน

ปัญหาด้านความรับผิดชอบในการทำงานก็ยังคงเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญสำหรับบุคลากรวัยหนุ่มสาว ซึ่งอาจไม่ได้รับการปลูกฝังมาจากครอบครัว เช่น การคุยกันในเวลาว่าง ส่งเสียงดังรบกวนลูกค้า เพื่อจัดการกับปัญหาความรับผิดชอบในการทำงาน ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้มีการพิจารณาติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อการรักษาความปลอดภัยและติดตามพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ทั้งของพนักงานและลูกค้า แต่ก็ได้รับเสียงคัดค้านมาจากหมอนวดถึงความเป็นส่วนตัว แต่บางส่วนก็มีความกังวลว่าตนเองกำลังถูกจับผิด ดังนั้นจึงทำการติดตั้งในบริเวณล็อกเกอร์เก็บของลูกค้าและพื้นที่ส่วนกลางเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ลูกค้าในการติดตามกรณีสิ่งของเกิดการสูญหาย หรือเพื่อปกป้องพนักงานและกลุ่มวิสาหกิจฯ ในกรณีพบว่าลูกค้ามีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับอิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่นก็ยังคงเป็นปัญหาหลักที่ยังแก้ไขได้ยาก เนื่องจากนักการเมืองมักจะเข้ามาใช้บริการเป็นประจำจนเกิดความสนิทสนมกับหมอนวดคนใดคนหนึ่ง ดังนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างพนักงานก็อาจมีการอ้างถึงอิทธิพลของนักการเมืองเพื่อสร้างความยำเกรงให้แก่ตนเอง ดังนั้น แนวทางการแก้ไขในปัจจุบันพยายามที่จะสร้างค่านิยมถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างกันเพื่อลดและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เป็นสถานที่ทำงานที่มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและพนักงานทำงานอย่างมีความสุข

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

1. ด้านบุคลากร

ควรมีการพัฒนาด้านบุคลากรการปลูกฝังให้ผู้ใช้บริการสุขภาพมีจริยธรรม คุณธรรม มีความรับ ผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะ หน้า มีจรรยาบรรณในวิชาชีพต่อผู้ใช้บริการเห็นคุณค่าของตนเองในสาขาอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความภาค ภูมิใจมีจิตใจที่พร้อมบริการผู้ใช้บริการทุกคนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพื่อ ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยหนองป่าครั่งอาจพิจารณาจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการพัฒนาวิชาชีพเป็นประจำ เซสชันเหล่านี้อาจมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะทางเทคนิค ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างบุคคล และสร้างความสามารถในการแก้ปัญหา อาจมีการประชุมพิเศษเพื่อ ปลูกฝังความเข้าใจในจรรยาบรรณวิชาชีพในการจัดการกับผู้ใช้บริการและเห็นคุณค่าของตนเองใน สาขาวิชาชีพของตน โปรแกรมการฝึกอบรมยังสามารถระบุถึงความสำคัญของการให้บริการที่ ครอบคลุมและไม่เลือกปฏิบัติ ตอกย้ำความมุ่งมั่นของสโมสรในการปฏิบัติต่อลูกค้าทุกคนด้วยความ เคารพและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ การแนะนำโปรแกรมการให้คำปรึกษาอาจเป็นประโยชน์ โดยผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์จะให้คำปรึกษาแก่สมาชิกใหม่ ช่วยให้พวกเขาเติบโตอย่างมืออาชีพ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความรู้สึกที่แน่นแฟ้นของชุมชนและความเคารพซึ่งกันและกันภายในทีม

2. การสร้างแรงจูงใจ

การสร้างแรงจูงใจ โดยมีการประเมินวัดผลการทำงานของ บุคลากรที่เป็นธรรม มีการส่งเสริม บุคลากรที่ทำงานดีและตั้งใจทำงานเป็นรายบุคคลมีการสร้างแรงจูงใจโดย ค่าตอบแทน ส่วนแบ่ง รายได้ และสวัสดิการ นอกเหนือจากระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันแล้ว สโมสร สามารถแนะนำโปรแกรมการยกย่องเพื่อน ซึ่งพนักงานมีโอกาสรู้ถึงการงานหนักและความ พยายามของเพื่อนร่วมงาน สิ่งนี้สามารถส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานในเชิงบวกและเพิ่มขวัญ กำลังใจของทีม นอกจากนี้ ระบบค่าตอบแทนอาจรวมถึงผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ชั่วโมงการ ทำงานที่ยืดหยุ่น โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ และโปรแกรมสุขภาพ ส่วนแบ่งรายได้สามารถออกแบบ ให้อิงตามผลงานมากขึ้น โดยเสนอส่วนแบ่งที่สูงขึ้นให้กับพนักงานที่แสดงผลงานที่ยอดเยี่ยม การ แนะนำสิ่งจูงใจระยะยาว เช่น การมีส่วนร่วมด้านทุน ยังสามารถกระตุ้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในการ เติบโตและความสำเร็จขององค์กร

3. การเพิ่มรายได้

ควรมีการสร้างรายได้ผ่านช่องทางใหม่ ๆ ช่วยโปรโมทเว็บไซต์ และลงโฆษณาตามนิตยสาร และสนับสนุนด้านงบประมาณในส่วนของการช่วยส่งเสริม การตลาดสูง ส่วนหนึ่งแม้ว่าจะมีการใช้สื่อ Social media ประเภท Facebook ที่ร้านเปิดเพจ เพื่อโฆษณาร้านก็ยังไม่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมากนัก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีน หรือ ชาวต่างชาติจากประเทศอื่น ๆ ที่ไม่นิยม Facebook และไม่มีการนำเครื่องมือส่งเสริมการตลาดมา ใช้หลากหลายเพื่อให้มีลูกค้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และการจ้าง Influencer มาช่วยทำสื่อโปรโมททางช่องทาง TIK TOKที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนี้ เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ สโมสรสามารถค้นหาโอกาสในการเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์กับตัวแทนการท่องเที่ยว โรงแรม และศูนย์สุขภาพ โดยมอบผลประโยชน์ร่วมกันผ่านการส่งเสริมข้ามสายงาน นอกจากนี้ การลงทุนด้านการตลาดหลายภาษาสามารถขยายการเข้าถึงของคลับไปยังนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษ แม้ว่าสื่อสังคมออนไลน์จะมีบทบาทสำคัญในด้านการตลาด แต่การกระจายแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการโฆษณาก็มีความสำคัญ นอกเหนือจาก Facebook แล้ว สโมสรยังสามารถใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มยอดนิยมอื่น ๆ เช่น Instagram, WeChat (เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ใช้ชาวจีน) และ TikTok การใช้กลยุทธ์ SEO (Search Engine Optimization) สำหรับเว็บไซต์ของสโมสรยังสามารถเพิ่มการมองเห็นในเครื่องมือค้นหา ดังนั้นจึงสามารถดึงดูดผู้มีโอกาสเป็นลูกค้าได้มากขึ้น ประการสุดท้าย การรวมเนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น เช่น บทวิจารณ์และข้อความรับรองสามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือของสโมสรและดึงดูดลูกค้าในอนาคตได้

4. เสริมทักษะด้านภาษา

ควรมีการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ-จีน ให้กับหมอนวด ทางด้านเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งแผนไทย ต้องเตรียมความพร้อมด้านภาษาต่างประเทศให้แก่ หมอนวด โดยมีการสนับสนุนให้หมอนวดเรียนภาษาอังกฤษและภาษาจีน เพิ่มเติม โดยจัดส่งให้ไปเรียนเพิ่มเติมตามสถาบันสอนภาษาต่างประเทศ จัดเวลาสอนที่ร้าน โดยให้หมอนวดได้เรียนฝึกพูดภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารพื้นฐาน เนื่องจากการนวดแผนไทยเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ อีกทั้งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับวิชาชีพชุมชนให้มีความทันสมัยและมีความมั่นคง

5. สมาชิก

ควรมีการเพิ่มจำนวนสมาชิกชมรมนวดแผนไทยให้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งควรมีการขยายการจัดอบรมวิชาชีพให้แก่เยาวชนที่มีความสนใจ ตลอดจนควรมีการระดมทุนให้มากขึ้น เพื่อใช้ในการบริหารจัดการด้านกิจการ และการพัฒนาชมรมนวดแผนไทยให้เจริญก้าวหน้า มีความเข้มแข็งมั่นคง

6. แผนยุทธศาสตร์

ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นเข็มทิศแนวทางในการดำเนินการบริหารจัดการ การจัดการบริการและการพัฒนาชมรมนวดแผนไทย ที่สร้างประโยชน์ให้กับชมรมสมาชิก และสังคมชุมชนโดยรวม

7. กลยุทธ์

ควรมีกิจกรรมในการจัดการบริการที่รวดเร็ว บริการแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม บริการผู้ป่วยที่ไม่สามารถเดินทางมายังชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งควรมีบริการรถรับ-ส่ง ดูแลอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจัดโปรโมชั่นเป็นสมาชิกแบบรายเดือนให้กับผู้ที่ต้องการใช้บริการ เพื่อเป็นแนวทางในการต่ออายุสมาชิกในครั้งต่อไป

8. จัดระบบการบริหาร

ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการเพื่อให้ชมรมนวดแผนไทย มีความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน เจริญก้าวหน้า เพื่อยกระดับการเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม

9. การสนับสนุน

เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ควรเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาการบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยในงานวิจัยนี้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล และใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และผู้ใหญ่บ้าน โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

สรุปผลการศึกษารายละเอียด

1. การก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งมีความคิดริเริ่มที่มุ่งให้การฝึกอบรมอาชีพและโอกาสการทำงานให้แก่สมาชิกในชุมชนที่ว่างงานหรืออยู่ในภาวะเปราะบาง ทางกลุ่มเน้นการสอนนวดแผนไทยซึ่งเป็นทักษะที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการในพื้นที่และควบคุมการฝึกอบรมโดยสถาบันในสังกัดกระทรวงแรงงานให้มีคุณภาพ เฉพาะผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมและได้รับการรับรองเท่านั้นจึงจะได้รับอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพนวดได้ กลุ่มนี้มีความพิเศษเนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ผู้ว่างงานผู้มีรายได้น้อยและผู้หญิงในเขตมารวมตัวกันเพื่อรับการฝึกอาชีพ และสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับชุมชนท้องถิ่น ความคิดริเริ่มนี้ถูกมองว่าเป็นความพยายามที่ประสบความสำเร็จในการให้อำนาจแก่บุคคลที่เปราะบางและช่วยให้พวกเขาบรรลุความพอเพียงทางการเงินผ่านอาชีพการนวดที่สร้างรายได้

การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่มที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การร่างกฎข้อบังคับและการนำข้อบังคับไปใช้ และการรวมหุ้นกลุ่มวิสาหกิจยังต้องสร้างข้อบังคับเพื่อควบคุมการจัดการภายในขององค์กรและกำหนดสิทธิและความรับผิดชอบของสมาชิก หลังจากลงทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการ

เกษตร และส่งเอกสารที่จำเป็นแล้ว องค์กรสามารถเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการและให้การฝึกอบรมวิชาชีพและโอกาสการจ้างงานในด้านการนวดแผนไทย สิ่งสำคัญคือกลุ่มต้องมีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจนและปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับสำหรับการจดทะเบียนและการดำเนินงาน

ด้านการเปิดรับสมาชิกเป็นการส่งเสริมโอกาสในการเรียนนวดแผนไทยและเชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วม อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกคนที่แสดงความสนใจอย่างแท้จริงหลังจากการฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งนำไปสู่ความต้องการกลยุทธ์การสรรหาที่ยืดหยุ่น กลุ่มวิสาหกิจฯ ประสบความสำเร็จในการสรรหาและฝึกอบรมการนวดแผนไทยจนขยายสาขาเป็น 2 สาขา มีหมอนวดมากกว่า 50 คน บ่งบอกถึงความต้องการใช้บริการ แม้จะมีความสนใจในการเป็นหมอนวดมากขึ้น แต่ทัศนคติเชิงลบและความกังวลด้านความปลอดภัยอาจทำให้บางคนโดยเฉพาะเยาวชนกีดกันไม่ให้เรียนการนวดแผนไทย การรับรู้เชิงลบและความกังวลเหล่านี้อาจเกิดจากการรับรู้ว่าการนวดบำบัดไม่ใช่อาชีพที่มีเกียรติ เพื่อจัดการกับข้อกังวลเหล่านี้ ชมรมนวดแผนไทยหนองป่าครั่งควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์และโอกาสในอุตสาหกรรมบริการ จัดการกับข้อกังวลด้านความปลอดภัย และส่งเสริมความเป็นมืออาชีพและจรรยาบรรณในอุตสาหกรรมการนวดไทย

ด้านระเบียบข้อบังคับ พบว่า วิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งได้กำหนดระเบียบการลา การเบิกจ่าย และการบริหารสต็อกเพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การขาดงานเกิน 3 วันจะส่งผลให้มีการเตือนและถูกระงับในเดือนถัดไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 หมอนวดบางคนอาจไม่พร้อมให้บริการเนื่องจากการกักกันเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้พยายามนำหมอนวดเข้าสู่ระบบการจ้างงานเพื่อเข้าร่วมโปรแกรมพักครั้งที่เสนอโดยรัฐบาล แต่แนวทางนี้ต้องการบุคลากรที่เชื่อถือได้ในการจัดการบัญชีและดูแลให้มั่นใจว่ารายได้ได้รับการจัดการอย่างทั่วถึงและปลอดภัย วิธีนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และอาจทำให้บางคนไม่ยอมเข้าร่วมองค์กร

ด้านการดำเนินงานเชิงธุรกิจ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งเริ่มต้นด้วยหุ้นเพียง 2,000-3,000 หุ้น และหลายปีมูลค่าหุ้นก็เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 40,000 บาท กลุ่มตัดสินใจขายหุ้นให้กับผู้ซื้อและนักลงทุนที่สนใจ ซึ่งเปิดโอกาสให้คนทำงานเป็นหมอนวดกับกลุ่มได้โดยการซื้อหุ้นและเข้าร่วมการฝึกและฝึกงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเป็นเวลา 3 เดือน ผู้ผ่านการฝึกอบรมบางคนพยายามที่จะเปิดสถานประกอบการของตนเองแต่เผชิญกับความท้าทายที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง และหมอนวดบางคนพยายามที่จะให้บริการนอกกลุ่มแต่ไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังคงดำเนินกิจการมาจนถึงทุกวันนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและทุนจากเทศบาลในการฝึกอบรม วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถแบ่งปันความสนใจกับผู้ซื้อและนักลงทุนที่สนใจ พร้อมจัด

โปรแกรมการฝึกอบรมที่มีโครงสร้างสำหรับผู้ที่ต้องการทำงานเป็นหมอนวด และทำให้มั่นใจได้ว่าหมอนวดได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีและมีมาตรฐานสูง

อย่างไรก็ตาม จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นำไปสู่การแทรกแซงของรัฐบาลในการให้การสนับสนุนและมาตรการด้านความปลอดภัยสำหรับผู้ให้บริการนวดแผนไทย รวมถึงการฉีดวัคซีนแก่หมอนวดที่มีใบอนุญาตทุกคน และการแจกจ่ายชุดตรวจหาเชื้อโควิด-19 อย่างสม่ำเสมอเพื่อคัดกรอง เป็นการลดค่าใช้จ่ายของหมอนวดและรับประกันความปลอดภัยของทั้งหมอนวดและลูกค้า หน่วยงานรัฐบาลยังร่วมศูนย์การกำกับดูแลและจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลบริการนวด ตรวจสอบให้แน่ใจว่าปฏิบัติตามโปรโตคอลความปลอดภัย และจัดการเงินทุนเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรม เนื่องจากผู้ให้บริการนวดจำนวนมากได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดและต้องการการสนับสนุนทางการเงินเพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ การสนับสนุนทางการเงินนี้ช่วยให้แน่ใจว่าองค์กรสามารถดำเนินการต่อไปได้และให้โอกาสการจ้างงานแก่หมอนวดไทยที่ได้รับผลกระทบ

2. การบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

ด้านการบริหารจัดการ 4 M พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองป่าครั่งมีระบบการบริหารการเงินโดยมีเจ้าหน้าที่การเงินทำหน้าที่บริหารและดูแลการเงินขององค์กรรวมถึงบริหารและจัดการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างหมอนวดหรือค่าจ้างแม่บ้านทำความสะอาด การจัดสรรงบประมาณได้รับการตรวจสอบและประเมินโดยผู้สอบบัญชี และเทศบาลจะจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่การเงินจะได้รับเงินเดือนจากเทศบาลเพื่อให้แน่ใจว่าความพยายามของพวกเขาได้รับรางวัลและเพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขามีทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการจัดการการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พวกเขาจะถูกคาดหวังให้มีความโปร่งใสและรับผิดชอบต่อการกระทำของพวกเขา เพื่อให้สมาชิกขององค์กรและเทศบาลสามารถวางใจได้ว่าเงินจะถูกใช้อย่างเหมาะสม

ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองป่าครั่งได้วางกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักวัฒนธรรมจังหวัด และองค์กรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้บริการนวดของตนเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์ และนำเสนอบริการที่หลากหลาย ได้แก่ บริการโต๊ะจีนและนวดเท้า อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าและงานอีเวนต์ต่าง ๆ และพวกเขาได้ปรับกลยุทธ์ในการเข้าถึงลูกค้าด้วยวิธีอื่น กลุ่มวิสาหกิจมุ่งมั่นที่จะทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและส่งเสริมการนวดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีเครือข่ายกับคุ้มขันโตกคุ้มพญา บิสิเนสสปาร์ค โดยจะไม่เปิดร้านนวดเว้นแต่ลูกค้าจอง

ไว้และจะให้บริการถึงบ้านลูกค้าในบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น วิธีการนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถใช้ประโยชน์จากความนิยมของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่เพื่อส่งเสริมบริการนวดและเพิ่มการมองเห็นในแต่ละพื้นที่

ด้านการจัดบริการ มีการนวดประคบน้ำมัน และมีการนวดนอกสถานที่สำหรับลูกค้าที่ต้องการความเป็นส่วนตัว หรือผู้ที่ไม่สะดวกในการเดินทาง ตัวผู้ให้บริการอาจมีการแลกเปลี่ยนหรือโทรส่วนตัวแก่ผู้ที่มาใช้บริการ หากมีความต้องการที่จะให้ไปนวดนอกสถานที่

3. ปัญหาและแนวทางดำเนินการแก้ไข

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่งเผชิญกับความท้าทายในการสรรหาคูคลากรและรักษาผลกำไรในช่วงการระบาดของโควิด-19 กลุ่มกำลังจัดการกับความท้าทายเหล่านี้โดยมุ่งเน้นที่การสรรหาคูคลากรใหม่ การกระจายหุ้น และบริการทางการตลาดในรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดลูกค้า นอกจากนี้ยังพยายามลดต้นทุนในขณะที่ยังคงรักษาคุณภาพการบริการ อย่างไรก็ตาม กลุ่มได้ทำกำไรในอดีตและได้ระดมทุนผ่านการซื้อหุ้น ซึ่งเป็นทางออกที่ดีสำหรับความท้าทายทางการเงินในช่วงโรคระบาด กลุ่มยังใช้แนวทางเชิงรุกเพื่อจัดการกับความท้าทายที่เผชิญอยู่และมุ่งเน้นไปที่การรักษาผลกำไรและให้บริการชุมชนต่อไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเงินสำรองสำหรับโครงการและการจัดการคน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและต้องมีการหารือเพื่อลดปัญหาเหล่านี้ นอกจากนี้ความท้าทายในการรับสมัครวัยรุ่นหรือกลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นหมอนวดเป็นเรื่องที่ต้องใช้แนวทางแก้ไขหลายแง่มุม กลุ่มวิสาหกิจจำเป็นต้องเน้นประชาสัมพันธ์การจัดหางานให้กับกลุ่มคนชายขอบ สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่น่าดึงดูดใจ ร่วมมือกับโรงเรียนและสถาบันในท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนัก จัดให้มีการฝึกอบรมและการสนับสนุนเพื่อช่วยให้พวกเขาปรับตัวเข้ากับงานได้ และสร้างวัฒนธรรมการทำงานในเชิงบวก และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ยังต้องพิจารณาติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อความปลอดภัยและติดตามพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของทั้งพนักงานและลูกค้า สุดท้ายต้องสร้างคุณค่าซึ่งกันและกันเพื่อลดและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งให้ได้มากที่สุด

4. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาคนด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การเปิดสอนอาชีพ ฝึกงาน และเปิดโอกาสการทำงานในชุมชน นอกจากนี้ กลุ่มวิสาหกิจยังให้ความสำคัญกับการสร้างพันธมิตรและเครือข่ายกับองค์กรและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมธุรกิจ ดึงดูดลูกค้ามากขึ้น และสร้างรายได้ผ่านช่องทางใหม่ ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ พวกเขายังให้ความสำคัญกับการให้ข้อเสนอแนะและแรงจูงใจเป็นประจำเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและพฤติกรรมของหมอนวด ทางกลุ่มยังมองหาวิธีปรับปรุงบริการและเข้าถึงผู้ชมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และส่งเสริมการใช้ภาษาของหมอนวดผ่านการฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษและมารยาทขั้นพื้นฐาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ต.หนองป่าครั่ง จ.เชียงใหม่ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเป็นที่ยอมรับในชุมชนท้องถิ่น ให้บริการต่าง ๆ มากมาย รวมถึงการนวดแผนไทยและสปา โดยมีผู้บริหารที่เชี่ยวชาญในการจัดการเรื่องเงิน กำลังคน และวัสดุ อย่างไรก็ตาม การจะยกระดับกิจการให้เป็นกิจการเพื่อสังคมนั้นได้มีการเสนอมาตรการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการปลูกฝังรากฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมที่แข็งแกร่งขึ้นในผู้ให้บริการ ซึ่งสามารถทำได้ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาวิชาชีพเป็นประจำ การเพิ่มแรงจูงใจในบุคลากรและการประเมินผลการปฏิบัติงาน การแนะนำการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และโครงสร้างค่าตอบแทนที่หลากหลายสามารถส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานในเชิงบวกและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแต่ละคนในการเติบโตขององค์กร นอกจากนี้ การสำรวจช่องทางการสร้างรายได้ใหม่ ๆ ผ่านการเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์และการตลาดหลายภาษา สามารถช่วยขยายการเข้าถึงขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่พูดภาษาอังกฤษ สิ่งนี้จะนำมาซึ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ และเพิ่มการมองเห็นเครื่องมือค้นหาของเว็บไซต์ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของผู้คนโดยเฉพาะภาษาอังกฤษและภาษาจีนเป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถช่วยตอบสนองลูกค้าได้หลากหลายมากขึ้น จำนวนสมาชิกชมรมนวดแผนไทยที่เพิ่มขึ้นอาจมีส่วนช่วยในการเพิ่มทุนในการบริหารและพัฒนาชมรม สิ่งนี้พร้อมกับการสร้างแผนกลยุทธ์สามารถขึ้นำการดำเนินงานของสโมสร การจัดการบริการ และการพัฒนาโดยรวมในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งสมาชิกสโมสรและชุมชน ประการสุดท้าย การแนะนำกลยุทธ์สำหรับการจัดการบริการที่รวดเร็ว ซึ่งรวมถึงบริการส่วนบุคคล บริการกลุ่ม และบริการสำหรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ พร้อมกับการให้บริการรถรับส่ง สามารถช่วยปรับปรุงการเข้าถึงและความสะดวกสบายสำหรับลูกค้า โดยสรุปมาตรการเหล่านี้สามารถช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ต.หนองป่าครั่ง จ.เชียงใหม่ และยกระดับเป็นกิจการเพื่อสังคมที่เจริญรุ่งเรืองส่งผลดีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมการนวดแผนไทย ชุมชนและนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อศึกษาการก่อเกิด และประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาการบริหารจัดการ และการจัดบริการของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งพัฒนาธุรกิจชมรมนวดแผนไทยให้เป็นกิจการเพื่อสังคม ซึ่งหมายความว่าพวกเขาไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ความสำเร็จทางการเงินเท่านั้น แต่ยังสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนและสังคมด้วย วิธีหนึ่งที่พวกเขากำลังดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมายนี้คือการฝึกอบรมและฝึกงานด้านการนวดแผนไทยแก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ เช่น วัยรุ่นและคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยเป็นการสืบทอดวิชาการนวดมาตั้งแต่ในอดีตถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (2542) ที่ได้ศึกษาเอาไว้ว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับนวดแผนไทยนั้นสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น บุรุษตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่รุ่นพ่อแม่ โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันมา การเรียนรู้วิธีการนวดเพิ่มเติมจากตำราด้านวิธีการนวดรักษา หมอนวดพื้นบ้านแต่ละ ภาคแต่ละบุคคลมีวิธีการนวดรักษาแตกต่างกันไป เช่น การใช้มือนวดอย่างเดียวนในการรักษา การใช้ มือและเท้าร่วมในการรักษา การนวดร่วมกับการจับเส้นและการเหยียบ การเช็ดไข้อย่างเดียว การผสมผสานระหว่างการนวด การจับเส้น การเหยียบ และการเช็ดไข่นอกจากนี้ยังมีการประคบ สมุนไพร การใช้ยาสมุนไพรจ่ายให้กับผู้ป่วยตามลักษณะอาการ การจ่ายยาสมุนไพรตามธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ และมีการใช้น้ำมันในการนวดรักษา รวมทั้งการใช้ศาลาร่วม ในการรักษาด้วย อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดวิชาการนวดไปยังกลุ่มคนรุ่นหลังนั้นถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจอาชีพหมอนวดแผนไทยมากนัก ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้นไม่เพียงช่วยให้มีอาชีพในการหาเลี้ยงตัวเอง และยังช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการนวดแผนไทย อีกวิธีหนึ่งที่กลุ่มมุ่งสู่การเป็นกิจการเพื่อสังคมคือการสร้างพันธมิตรและเครือข่ายกับองค์กรอื่น ๆ และหน่วยงานภาครัฐ สิ่งนี้สามารถช่วยให้พวกเขาโปรโมตธุรกิจและดึงดูดลูกค้าได้มากขึ้น ตลอดจนเข้าถึงทรัพยากรและสนับสนุนความพยายามในการพัฒนาของพวกเขา นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังเน้นการสร้างการสื่อสารการตลาดและพัฒนาสินค้าโอท็อปให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายขึ้น ทั้งเยาวชน และชาวต่างชาติ กลุ่มกำลังดำเนินการเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาของหมอนวดผ่านการฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษ ข้อนี้สำคัญเพราะชาวต่างชาติส่วนใหญ่มักจะชอบนวดแผนไทย และเนื่องจากเป็นธุรกิจบริการ ดังนั้นผู้นวดจึงควรมีมารยาท มารยาทและบุคลิกภาพที่ดี ด้วยเหตุนี้ทางกลุ่มจึงสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพายัพในการอบรมมารยาทเบื้องต้น การเดิน การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจสูงสุด

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ประกอบด้วยการก่อเกิดประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีขบวนการจัดตั้งการเปิดรับสมัครสมาชิก การออกระเบียบข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อสังคมชุมชน วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการจัดบริการชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่และเทคโนโลยี

รวมถึงมีการจัดบริการในหลายรูปแบบ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชมรมนวดแผนไทย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทางภาคส่วนต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของชมรมตลอดจนการได้มาซึ่งแนวทางการบริหารจัดการ การพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อก้าวสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม สามารถนำเอาผลการวิจัยมาอภิปรายในภาพรวมได้ดังนี้ การก่อเกิดประวัติความเป็นมา รวมถึงขบวนการจัดตั้งวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิกโดยการเข้าหุ้น การตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้นำ และมีการออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยภายใต้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ทั้งในเชิงธุรกิจและการสร้างคุณค่าประโยชน์ให้กับสังคมชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ภายในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ทั้งต่อตัวสมาชิก ชมรม และชุมชนสังคมโดยรวม เพราะชมรมนวดแผนไทย เกิดขึ้นมาได้ภายใต้วัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนการช่วยเหลือชุมชน การช่วยเหลือสังคมชุมชนโดยเฉพาะการมุ่งเน้นการช่วยเหลือการทำมาหากิน การมีงานทำและช่วยกระตุ้นให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชนที่มีจุดมุ่งเน้นและจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไว้ดังนี้ การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้ชุมชนและเครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน หลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนคือ การนำภูมิปัญญาของชุมชนมาบริหารจัดการ ทำสินทรัพย์ของชุมชนจนทำให้กลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่า และทำให้มีมูลค่าเพิ่ม องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนคือ เป็นกิจการของชุมชน ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรมเน้นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ โดยที่วิสาหกิจชุมชนจะก้าวหน้าได้ต้องมีการเพิ่มรายได้สู่การลงทุนขยายกิจการขณะเดียวกันก็สามารถจัดสรรผลกำไรเพื่อสวัสดิการของชุมชนโดยสาระของวิสาหกิจชุมชน โดยเป้าหมายหลักคือการพัฒนาตนเอง เลี้ยงตนเอง ใช้ในตนเอง วิสาหกิจจะช่วยสร้างความมั่นคงพื้นฐานให้กับชุมชนเป็นหลักประกันทางสังคม เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนหลักการสำคัญคือการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยพื้นฐาน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545 : 207))

ส่วนการบริหารจัดการและการจัดบริการของวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นเนื่องจากวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยในภาพรวมยังไม่มี ความเข้มแข็งมากเพียงพอ เพราะขาดซึ่งทั้งงบประมาณ และบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเชิงบริหารจัดการองค์กร เพราะบุคลากรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ไม่ค่อยสูงมากนัก ไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนา และองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม จึงทำให้การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากนัก จำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งทางด้านบุคลากร การจัดหาเงินทุนมาใช้

ดำเนินงานเพิ่มเติม การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มากเพียงพอต่อการบริการ การมีอาคารสถานที่ที่มั่นคง ปลอดภัย สวยงาม ตลอดจนการจัดการจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ระบบการบริการของชมรมให้ดียิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันบุคคลากรทั้งผู้บริหาร และสมาชิก จำเป็นต้องเรียนรู้หาประสบการณ์และมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชมรมเพื่อใช้เป็นแนวทาง การดำเนินงานบริหารจัดการและการจัดบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในภายนอกชมรม ที่เป็นเครือข่ายในภาคส่วนอื่นที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาชมรมนวดแผนไทย ให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถบริหารจัดการและ พึ่งพาตนเองได้ ประการสำคัญชมรมวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องมีการประชมสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการรับรู้แก่คนในสังคมที่เป็นลูกค้าที่มาใช้บริการให้มากที่สุด ในผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ โดยเน้นการสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของวิสาหกิจชุมชนตำบล หนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้สังคมโดยรวมได้รับรู้รับทราบซึ่งการบริหารจัดการและ การบริการมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Dublin and Alerland (อ้างใน กรรณก ทิพรส, 2543: 32) ได้มีการกล่าวไว้ว่า การ บริหาร หมายถึง กระบวนการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดย อาศัยทรัพยากรต่าง ๆ ผ่านหน้าที่ทางการบริหารต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำและ การควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ในขณะที่ สมาน รังสิโยฤกษ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์ (2553: 1) ได้ให้ความหมายของการ บริหารว่า หมายถึง การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัย ปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงาน เป็น อุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่งการบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น ใน ส่วนของ ธนชัย ยม จินดา (2554: 60) จึงได้จำกัดความของการจัดการ คือ กระบวนการซึ่งประกอบ ไปด้วยหน้าที่ พื้นฐาน ได้แก่ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการและการ ควบคุมแต่ ศิริพร พงศ์ศรีไพโรจน์ (2540: 13) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าการจัดการหรือการบริหารคือ ศิลปะ ในการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารขององค์กรในส่วนที่เกี่ยวข้อง การ วางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมกิจการ ให้ดำเนินไป ตามนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่วางไว้

สำหรับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมที่ประกอบด้วยการพัฒนา ด้าน ศักยภาพของบุคคลากรให้เกิดผลต่อการบริการโดยคำนึงถึงการมีจิตบริการมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าหรือผู้ที่มาใช้บริการ มีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากร เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ในอาชีพของตนเอง รักงานที่ทำ รักลูกค้าและรักชมรมนวด แผนไทย รวมถึงการรักสมาชิกสังคมในชุมชนตลอดจนควรมีการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นกับสมาชิกที่เป็น หมอนวดให้มากเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว โดยการเพิ่มงาน เพิ่มเงิน ให้กับสมาชิก

ที่เป็นหมอนวดเพิ่มขึ้นโดยการจัดช่องทางบริการในลักษณะการโฆษณาการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดความสนใจและได้ลูกค้าทั้งภายใน และภายนอกเพิ่มขึ้น ในส่วนของบุคลากรควรมีการเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษ-ภาษาจีน ควรมีการเพิ่มจำนวนหมอนวดแผนไทยให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งวิสาหกิจชมรมควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชมรมนวดแผนไทย มีกลยุทธ์การจัดบริการที่รวดเร็ว ประการสำคัญคือ วิสาหกิจชมรมนวดแผนไทยต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนเจริญก้าวหน้า เพื่อยกระดับการเป็นวิสาหกิจชมรมเพื่อสังคม ภายใต้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ และอาคารสถานที่อย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชมรมนวดแผนไทยมีความเข้มแข็งเจริญก้าวหน้าและสามารถยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอย่างเต็มรูปแบบได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่เกิดขึ้นคือธุรกิจที่เป็นได้ทั้งประเภทที่หากำไรและไม่หากำไร ยึดถือการตอบแทนประโยชน์สู่สังคมเป็นแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจเพื่อสังคมโดยเน้นการกระจายรายได้เข้าสู่ระบบการผลิตในกลุ่มสังคม คำนึงต่อการรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นธรรม การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การกระจายข่าวสารข้อมูล ความรู้และวิทยาการมวลหมู่สมาชิก ธุรกิจเพื่อสังคมมองคุณค่าในตัวมนุษย์แต่ละคนมากกว่าฐานะรายได้ แนวคิดวิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายหลักคือ การสร้างคุณค่าประโยชน์ให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกและสังคมในภาพรวมโดยที่การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมเป็นการประเมินในลักษณะของการจัดการคุณภาพโดยรวมที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในแต่วิสาหกิจชุมชนการประเมินศักยภาพเป็นประโยชน์อยู่หลายประการเช่นก่อให้เกิดการกำหนดทิศทาง การวางแผนดำเนินงาน การบริหารจัดการด้านการตลาด การจัดการความรู้ และข้อมูลข่าวสารกระบวนการจัดการสินค้าและบริการ การบริหารจัดการวิสาหกิจโดยรวม (เสรี พงศ์พิศ และสุภาส จันทร์หงส์ (2549: 68)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ทำให้ค้นพบปัญหาในการบริหารจัดการวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำข้อเสนอแนะในเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบเป็นทางการ: กลุ่มวิสาหกิจฯควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบเป็นทางการซึ่งสรุปเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ตลอดจนขั้นตอนและการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
2. การพัฒนาคน: กลุ่มวิสาหกิจฯควรเน้นการพัฒนาคนโดยเปิดสอนวิชาชีพนวดแผนไทยฝึกงาน และเปิดโอกาสการทำงานในชุมชนเพื่อส่งเสริมวิชาชีพนวดแผนไทยแก่เยาวชนรุ่นหลังโดยหาสิ่งจูงใจเพื่อให้กลุ่มวัยรุ่นเปลี่ยนทัศนคติและหันมาสนใจประกอบอาชีพหมอนวดมากยิ่งขึ้น
3. จรรยาบรรณ: กลุ่มวิสาหกิจฯ ควรมีจรรยาบรรณที่ชัดเจนและยอมรับข้อเสนอแนะหรือข้อวิจารณ์อย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและพฤติกรรมของหมอนวด
4. สร้างพันธมิตรและเครือข่าย: กลุ่มวิสาหกิจฯควรสร้างพันธมิตรและเครือข่ายกับองค์กรและหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมธุรกิจและดึงดูดลูกค้ามากขึ้น
5. การฉีดวัคซีนอย่างครอบคลุมสำหรับหมอนวด: กลุ่มวิสาหกิจฯควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าหมอนวดได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อเพื่อความปลอดภัยของลูกค้า ตลอดจนควรมีการตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่หมอนวด
6. สร้างรายได้ผ่านช่องทางใหม่: กลุ่มวิสาหกิจฯควรมองหาวิธีสร้างรายได้ผ่านช่องทางใหม่ เช่น TikTok และแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ
7. ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย: กลุ่มวิสาหกิจฯควรสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อยกระดับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างการสื่อสารการตลาด การปรับหลักสูตรของมหาวิทยาลัยให้สามารถกลับมาสนับสนุนธุรกิจของชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ให้นำสนใจยิ่งขึ้น .
8. ส่งเสริมการใช้ภาษาของหมอนวด: กลุ่มวิสาหกิจฯควรส่งเสริมการใช้ภาษาของหมอนวดโดยการฝึกทักษะภาษาอังกฤษเพราะชาวต่างชาติส่วนใหญ่มักชอบการนวดแผนไทย
9. ปรับปรุงบุคลิกภาพและมารยาท: กลุ่มวิสาหกิจฯ ควรปรับปรุงบุคลิกภาพและมารยาทของหมอนวดโดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแพทย์ในการอบรมมารยาทเบื้องต้น การเดิน ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจสูงสุด
10. การรับรองกิจการเพื่อสังคม: กลุ่มวิสาหกิจฯควรพิจารณาการขอรับรองกิจการเพื่อสังคมเพื่อแสดงความมุ่งมั่นต่อผลกระทบทางสังคม และเพื่อดึงดูดลูกค้าที่สนใจสนับสนุนธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม
11. รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐควรสนับสนุนให้ผู้นำ นำเทคโนโลยีมาใช้ในเรื่องช่องทาง การจัดทำนายผลิตภัณฑ์แบบออนไลน์ จ่ายเงินแบบออนไลน์ เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย สะดวกรวดเร็วและตามความต้องการของผู้ซื้อในตลาดปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

1. ควรมีการพัฒนาพันธกิจที่ชัดเจนและกำหนดเป้าหมายสำหรับองค์กรที่สอดคล้องกับหลักการของกิจการเพื่อสังคม เช่น การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน
2. ควรมีระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจต่อชุมชน และรายงานผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจรวมถึงการวัดจำนวนงานที่สร้างขึ้น ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชน และผลกระทบทางสังคม
3. ควรมีการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและส่งเสริมความยั่งยืนของแต่ละเพศ และกระตุ้นให้ลูกค้าสนับสนุนองค์กรอย่างต่อเนื่องจากความมุ่งมั่นต่อค่านิยมเหล่านี้
4. วิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาสินค้า

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการพัฒนาความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ทักษะในการทำงาน รวมไปถึงด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญคือด้านมนุษยสัมพันธ์กิริยามารยาท การแสดงออกทางสีหน้า และคำพูดเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้มีความสามารถปฏิบัติงานดูแลสุภาพได้อย่างเต็มที่
2. ก่อนที่จะทำการให้บริการ หมอนวดควรมีการเตรียมความพร้อมของตนเองให้พร้อมก่อนที่จะเริ่มนวด เพื่อไม่ให้ลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการบริการมีความรู้สึกงัว ซัวโม่งที่ได้เสียเงินไปนั้นเสียเปล่า เช่น ปิดเสียงโทรศัพท์มือถือ เข้าห้องน้ำให้เรียบร้อย รวมไปถึงการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการนวดให้เรียบร้อยก่อนเริ่มทำการให้บริการ
3. หมอนวดไม่ควรนินทา หรือพูดคุยกับหมอนวดคนอื่น ๆ ใกล้เคียงในขณะที่ทำการนวดให้กับลูกค้า

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรม ความชอบ และความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน นวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สามารถทราบข้อมูลเชิงลึกกว่า การรับรู้ของลูกค้าส่งผลต่อกิจการเพื่อสังคมของกิจการชมรมนวดแผนไทยอย่างไร และควรปรับปรุง อย่างไร

2. ควรมีการศึกษากิจการเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมนวดแผนไทย เพื่อ ระบุแนวปฏิบัติและกลยุทธ์ที่ดีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนอง ป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. ควรมีการศึกษาผลของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมและการลดการใช้พลังงาน ต่อผลประกอบการทางการเงินของวิสาหกิจชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

บรรณานุกรม

- กรกนก ทิพรส. 2543. **องค์การและการจัดการ**. มหาสารคาม: คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมการพัฒนาชุมชน. 2546. **คู่มือการปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2548. **พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.moac.go.th/law_agri-files-391991791824 (10 กันยายน 2564).
- กิตติ สุทธิสัมพันธ์. 2542. **ความคิดเห็นของตัวแทนออกของต่อพิธีการศุลกากรในการนำสินค้าเข้าจากต่างประเทศ** ศึกษากรณี การนำเข้าทางสำนักงานศุลกากรท่าอากาศยานกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทนา จุฑาวรรณนะ. 2543. **การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการรื้อปรับระบบที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานตรวจรับบัตรโดยสารระหว่างประเทศของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. 2528. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- จิระนันท์ ทาทะวงศ์. 2544. **ความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อบทบาทของผู้แทนราษฎรหญิง : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เฉลิมชัย ไวยชิตา. ม.ป.ป. **การจัดการแบบมนุษย์สัมพันธ์ (Human relations)**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.prosofthcm.com/Article/Detail/15560> (10 กันยายน 2564).
- ชัชพรพล เพ็ญโถม. 2555. **สร้างแบรนด์ยุค 3.0 อย่างไรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืนในตลาด AEC**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.tcdccoment.com/209/marketing-3-0-aec> (10 กันยายน 2564).
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล. 2545. **วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- ตงฤทธิ์ สุกใส. 2545. **ความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวต่อการให้บริการตามโครงการตามโครงการโรงพักเพื่อประชาชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. 2548. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาคน** **องค์การ ชุมชน สังคม**. นครราชสีมา: โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง.

- ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์ และ สุณี เลิศแสงกิจ. 2547. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2537. **หลักการจัดการ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนชัย ยมจินดา. 2554. ทฤษฎีองค์การและการจัดการ. ใน **ชุดวิชาองค์การและการจัดการและการจัดการทรัพยากรมนุษย์**. นนทบุรี: สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนาวุฒิ ชนะคช. 2535. **ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนต่อผลดำเนินงานกลุ่มอาชีพทอผ้าด้วยกี่กระตุกจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพมาศ ธีราวคิน. 2542. **จิตวิทยาสังคมกับชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นาฏวิมล งามศิริจิตต์ และ ประโยชน์ บุญสินสุข. 2531. **คู่มือการนวด**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- นิตยา อนงค์. 2548. **ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองที่มีต่อการโอนย้ายสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเป็นกรมตรวจคนเข้าเมือง สังกัดกระทรวงยุติธรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิรมล กิติกุล. 2551. **องค์การและการจัดการ**. กาญจนบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- นิรัญชรา มากมา. 2549. **การบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชน ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2547**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ประยุทธ์ สุรเดชไพบูลย์. 2539. **การศึกษาสภาพการรับรู้และสภาพการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 7**. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรีดี บุญชื้อ. 2560. Muhammad Yunus ผู้ก่อตั้ง Grameen Bank กับโลกเราที่มีภาวะ “เป็นศูนย์” 3 อย่าง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://thaipublica.org/2017/12/pridi80/> (10 กันยายน 2564).
- ไผ่ยอด นนทโกวิท. 2560. **กลยุทธ์การสื่อสารของธุรกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาร้านปันกัน และร้าน ห.จุฬา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชนี วรกวิน. 2522. **จิตวิทยาสังคม**. นนทบุรี: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิง.
- พิทยา บวรวัฒนา. 2556. **ทฤษฎีองค์การสาธารณะ**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิศิษฐ เบญจมงคลวารี. 2550. **การแพทย์แผนไทย นวดไทยในการดูแลผู้ป่วยปวดหลังปวดเอวในเอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ 2 การดูแลผู้ป่วยปวดหลัง ปวดเอวด้วยการแพทย์ผสมผสาน**. กรุงเทพฯ: กองการแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผน

- ไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. 2550. **ประวัติ วิวัฒนาการ และการประยุกต์ใช้แพทย์แผนไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา.
- เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. 2547. **ภูมิฐานถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: วังอักษร.
- ไพศาล แก้วประสม. 2544. **ตำราการนวดเพื่อสุขภาพแบบแพทย์แผนไทย**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ยงศักดิ์ ตันติปิฎก. 2550. การแพทย์ไทย: วาทกรรมสร้างรัฐชาติ วิทยาศาสตร์ และภูมิปัญญา. ใน ยงศักดิ์ ตันติปิฎก และโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (บรรณาธิการ), **สุขภาพไทย วัฒนธรรมไทย**. นนทบุรี: บทความในโครงการศึกษาความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพในสังคมไทยทุนสนับสนุนจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ปี 2546 สำนักวิจัยและสังคมสุขภาพ.
- รัชดา เพชรรัตน์. 2557. **กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ อำเภอละแม จังหวัดชุมพร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- เรวัต ตันตยานนท์. 2545. **ใครอยากเป็นเจ้าแก้มกือขึ้น : เสริมวิสาหุทธิ์ SMEs 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เนชั่นมัลติมีเดีย.
- วันเพ็ญ สุจิตต์โต. 2546. **ชีวิตและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. 2545. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริพร พงศ์ศรีไพโรจน์. 2540. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. 2542. **ชุดนิทรรศการการแพทย์แผนไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สมบัติ ตาปัญญา. 2538. **ศิลปะการนวดแบบไทย**. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- สมาน รังสีโยฤกษ์ และ สุธี สุทธิสมบูรณ์. 2553. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สวัสดิการพนักงาน กพ.
- สฤณี อาชวานันทกุล, เอื้อมพร พิชัยสนธิ, ปกป้อง จันวิทย์ และ ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา. 2553. **Macrotrends : ภูมิทัศน์เศรษฐกิจโลกใหม่และการปรับตัวของไทย**. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2539. **ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2548. **พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร. (เอกสารอัดสำเนา).

- สำนักงานสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมแห่งชาติ. 2560. **พระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม.**
กรุงเทพฯ: สำนักงานสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมแห่งชาติ.
- สุดชญา สุทธิศร. 2550. **ชีวิตและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สุดารัตน์ เหล่าวิชา. 2546. **ความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่มีต่อการ
ดำเนินงานโครงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม.** กรุงเทพฯ: สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. 2545. **สังคมวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสรี พงศ์พิศ. 2546. **ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน.** กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ และ สุภาส จันทร์หงษ์. 2549. **ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมการเกษตร.
- โสมนัสสา โสมนัส. 2549. **พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการนวดแผนไทย ในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. 2522. **คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2 ภาค
การศึกษาที่ 2.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำนวยการ ศิริระแก้ว. 2542. **คุณภาพของการพัฒนาในมุมมองของนักพัฒนา. พัฒนาชุมชน,
38, 26-28.**
- อำพล เสนาณรงค์. 2558. **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง
การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่
เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม
โดยนางสาวชุตินา มาลัย วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาการก่อเกิด และประวัติความเป็นมา รวมถึงแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งและยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้นจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงทั้งนี้เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและการนำข้อค้นพบที่เป็นผลของการศึกษา ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านการบริหารจัดการและการจัดบริการ แนวทางการพัฒนา การปฏิบัติ และการนำไปต่อยอดทางด้านวิชาการต่อไป

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานการก่อเกิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่ แบบแผนการเรียนรู้ เงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ และข้อเสนอที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยรวมถึงสมาชิกชุมชนนวดแผนไทย แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น โดยใช้สัมภาษณ์ผู้แทนผู้บริหาร ผู้แทนฝ่ายสภา ผู้แทนข้าราชการส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ สมาชิกชุมชนนวดแผนไทยตำบลหนองป่าครั่ง รวมไปถึงประชาชนทั่วไปที่ใช้บริหารนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____ นามสกุล _____ เพศ _____

อายุ _____ ปี

สถานภาพ _____ ระดับการศึกษา _____

อาชีพ _____

สถานที่ทำงาน _____ ตำแหน่งงานที่ทำในปัจจุบัน _____

ท่านมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยในฐานะ _____

อื่น ๆ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ _____

ตอนที่ 2 การก่อเกิด (เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา)

- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยมีการก่อเกิดอย่างไร
 - ประวัติความเป็นมาและการก่อเกิดอย่างไร _____
 - วิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการจัดตั้งอย่างไร _____
 - วิสาหกิจมีวิธีการเปิดรับสมาชิกอย่างไร _____
 - วิสาหกิจชุมชนมีระเบียบข้อบังคับอย่างไร _____
 - วิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินธุรกิจชุมชนอย่างไร _____
 - อื่น ๆ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางด้านการดำรงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย _____

ตอนที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย

- 4 M
 - ด้านการบริหารจัดการคน/บุคลากร _____
 - ด้านการบริหารเงิน _____
 - ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ _____
 - ด้านการจัดบริการ _____
- มีการทำแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาอย่างไร _____
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือหรือไม่อย่างไร _____
- มีการประชาสัมพันธ์ และการสร้างภาพลักษณ์องค์กรหรือไม่อย่างไร _____

- อื่น ๆ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการ _____

ตอนที่ 4 เพื่อรวบรวมปัญหาแนวทางพร้อมการแก้ไข และข้อเสนอรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดแผนไทย

- ปัญหา _____

- แนวทางการแก้ไข _____

ตอนที่ 5 เพื่อรวบรวมแนวทางการบริหารจัดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขนาดแผนไทย เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

- การบริหารจัดการอย่างไร _____

- การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขนาดแผนไทย เพื่อยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างไร _____

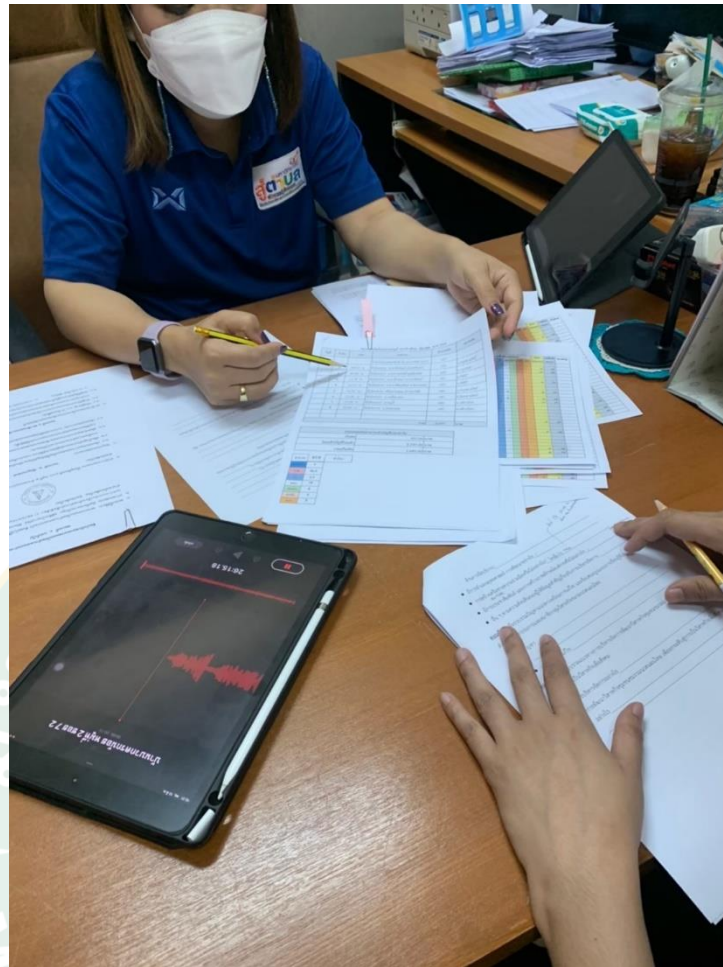

ภาคผนวก ข

ภาพการลงพื้นที่วิจัย

ภาพผนวกที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คุณสุภัค เสาเจริญ
ตำแหน่ง ประธานชมรมนวดแผนไทย ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

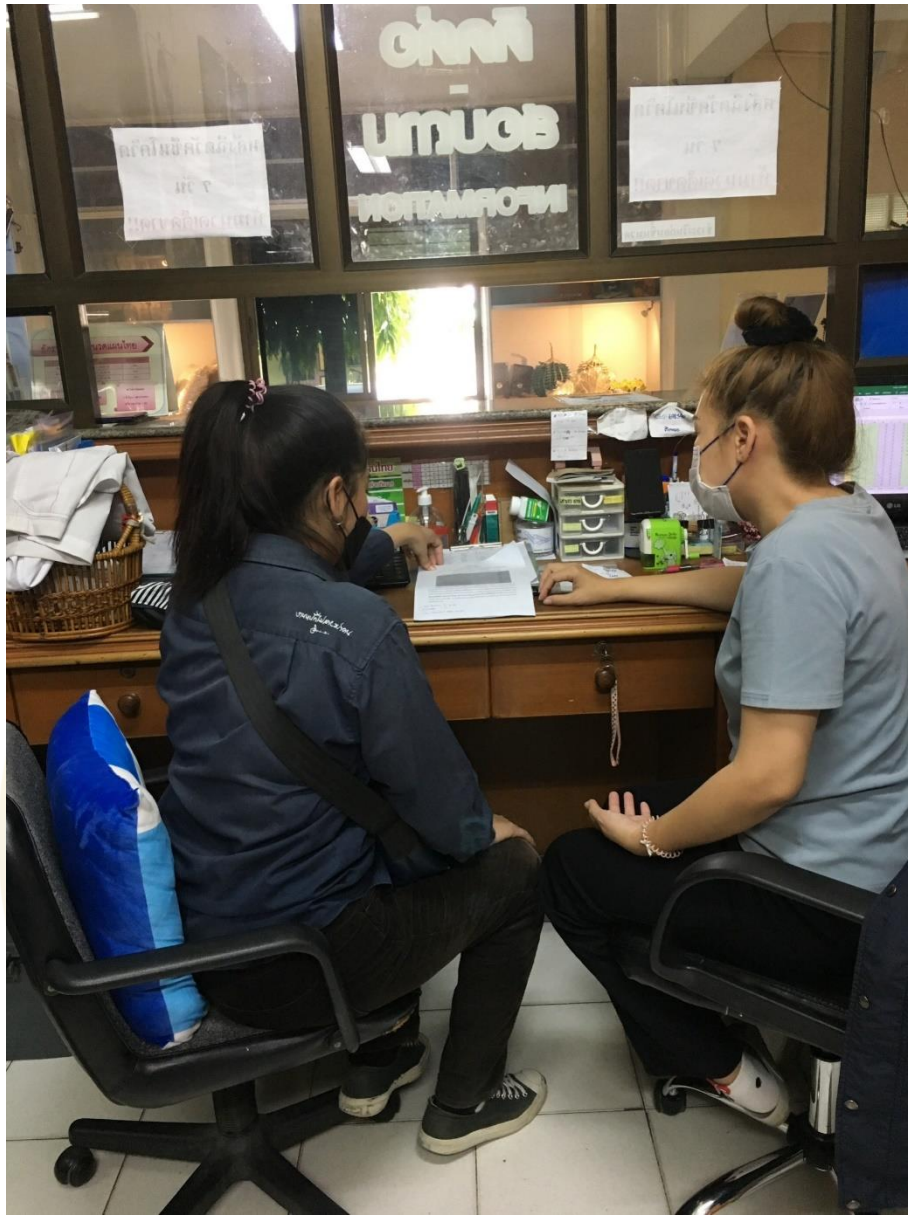

ภาพผนวกที่ 1 (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 1 (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคุณ ศิริมาศ แสนเบียง ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวชุตินา มาลัย
เกิดเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2563 ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

